

Solidarita

WWW.SOCSOL.CZ

80-81
2013
LÉTO

56 STRAN | CENA 40 Kč

NENECHME SE ROZDĚLIT RASISMEM A HOMOFÓBIÍ

SPÁLENÁ ZEMĚ PO NEČASOVI / PROTESTY V BRAZÍLII, EGYPTĚ, TURECKU / OBNOVITELNÉ ZDROJE
BYDLENÍ PRO VŠECHNY / KONEC AMERICKÉ DEMOKRACIE? / TUZEMŠTÍ IMIGRANTI V OHROŽENÍ
VYLHANÁ DŮCHODOVÁ REFORMA / ŘECKO ZNIČIL FINANČNÍ KAPITÁL / VEKSLÁK BOURÁ PRAHU

Solidarita

VYDÁVÁ SOCIALISTICKÁ SOLIDARITA
ZA PŘÍSPĚNÍ KOLEKTIVU AUTORŮ

Registrační číslo Ministerstva kultury ČR: E 20370

Web: www.socsol.cz

Redakční e-mail: redakce@socsol.cz

Předplatitelský e-mail: předplatne@socsol.cz

Předplatitelská linka: + 420 722 133 743

Šéfredaktor: Lukáš Matoška

Redaktoři: Vítězslav Lamač, Štěpán Lohr

Na tomto čísle se redakčně dále podíleli: Dominik Forman,

Megy Korábová, Kateřina Krejčová

Korektury: Karolína Babíčková, Dominik Forman

Původními texty a překlady přispěli: Barbora Bartůňková, Adam Bartoš, Petr Bittner, Ota Bureš, Barbora Čapinská, Pavel Čížinský, Nikola Čuřík, Dominik Forman, Jakub Hornáček, Karel Chlouba, Jaroslav Chramosta, Megy Korábová, Eliška Kubíková, Vítězslav Lamač, Ondřej Lánský, Lukáš Likavčan, Štěpán Lohr, Lukáš Matoška, Jan Májíček, Petr Michal, Pavel Novák, Jana Ridvanová, Vojtěch Roček, Tomáš Schejbal, Linda Sokačová, Pavel Sterec, Martin Šaffek, Filip Vidimský

Návrh obálky: Štěpán Tesař

Sazba: Václav Pajkrt

Prodejní místa časopisu:

KAMENNÝ OBCHOD FAIR&BIO

Sokolovská 29, Praha 8

STUDENTSKÝ KLUB K4

Celetná 20, Praha 1

GALERIE BERLINSKEJ MODEL

Podplukovníka Sochora 9, Praha 7

GALERIE TRANZITDISPLAY

Dittrichova 9, Praha 2

KAVÁRNA TŘI OCÁSCI

Gorkého 37, Brno

TABÁK HOLEYŠOVSKÝ

Hrnčířská 65, Ústí nad Labem

ČESKÁ ČAJOVNA

U Školy 121, Nové Strašecí

Měsíčník Solidarita je nevýdělečné periodikum. Utržené peníze z prodeje jsou investovány do nákladů následujícího čísla. Náměty na články posílejte na redakční e-mail. Otázky zájemců o předplatné zodpovíme na předplatitelském e-mailu. Otázky zájemců o distribuci zodpovíme na redakčním e-mailu.

Socialistická Solidarita
na internetu:

OBSAH

Úvodem	4
Rozloučení šéfredaktora	5
DOMÁCÍ	
Rasistické mítinky v Duchcově a v Českých Budějovicích	6
Zachraňte Poštáky! Aneb proč čekáme dlouho u přepážky	14
Jak jsem zakládal odbory v supermarketu	15
Pád Nečasovy vlády a prohnulost českého kapitalismu	16
Vylhaná reforma	18
ROZHOVOR I	
Jozef Miker: Když se majorita Romů nezastane, skončí jako oni	8
ANALÝZA I	
Bydlení pro všechny	10
Nový cizinecký zákon – oč jde?	12
KULTURA	
Proč je třeba hotel Praha zachránit	20
Dny antikapitalismu 2013	22
Diskurzy českého postkomunismu	23
Půlrok Pražské školy alternativ	24
ZAHRANIČNÍ	
Turecký demonstrant:	
Bojujeme s vládou i nacionalismem, čelíme policejnímu násilí	25
Co zažehlo turecké protesty?	26
Demokracie v zajetí armády?	28
Skandinávský sociální stát – mýty a fakta	29
Búriaca sa Brazília	32
Rozpůlené dědictví Cháveze a Luly	34
ROZHOVOR II	
Kostas Todolouos: Další škrty povedou k dalším protestům	30
ODBORY VE SVĚTĚ	
Chile, Indie, Írán, Portugalsko a nejhorší korporace roku	35
ANALÝZA II	
Americký sen vystřídala hollywoodská noční můra	37
Vězeňství v USA jako segregace „tržního odpadu“	40
Rovnoprávnost sexuálních menšin: zákony a realita	42
GLOSA	
Pride: jinakost v mezích tolerance	44
Umění a emancipace	45
EKOLOGIE	
Prečo je červená zelená? Ľavica a prechod na obnoviteľné zdroje	46
Planetární stav nouze – část čtvrtá	48
STÁTNÍ KAPITALISMUS	
Industrializace a totalitární policie	50
KNIHY	
O hustém černém dešti v Hirošimě	52

Vážená čtenářko, vážený čtenáři!

„Žijeme v období vleklé celospolečenské krize, která se projevuje jak ve vztazích ekonomických, tak i mezilidských a morálních. Elity, které za tento stav nesou zodpovědnost, projevům otevřeného rasismu pouze přihlížejí. Využívají protiromské nenávisti k odvedení pozornosti od vlastních provinění. Jsme svědky toho, že někteří političtí představitelé ve svých veřejných projevech používají protiromskou rétoriku a zneužívají ve svůj prospěch situaci chudých lidí v České republice.“ To jsou slova z prohlášení platformy **Blokujeme**, k níž se časopis Solidarita připojil. Dodáváme, že projevy nenávisti jsou přímým důsledkem pravicového vládnutí a s ním souvisejícího chudnutí společnosti. Právě zchudnutí výstižně dokládá, že vláda Nečase a Kalouska za sebou nechala spálenou zem. Ne nadarmo trojkoalici čelilo nejmasovější protestní hnutí od listopadové revoluce. Ale o tom více v samostatném článku v daném dvojčísle.

V sobotu 3. srpna proběhla ve **Vítkově** druhá z řady plánovaných protiromských demonstrací v režii neonacistické skupiny Čestí lvi. Úřady neprojevily vůli této akci zabránit; namísto toho zrušily nahlášené shromáždění sdružení Konexe, které je součástí platformy Blokujeme. I přesto antirasistická blokáda svým způsobem proběhla, protože vedle protiromského mítinku se uskutečnilo setkání nahlášené Stranou rovných příležitostí. Místní Romové a antifašisté odpověděli desítkám pravověrných neonacistů, obklopených třemi stovkami vítkovských „slušných občanů“, věcnou diskuzí a čardášem. Co se týče místních občanů, kteří participovali na akci neonacistů, František Kostlán na serveru Romea uvedl, že s několika z nich bylo možné navázat dialog. Situaci proto nelze považovat za ztracenou. Nasvědčuje tomu i příchod sousedky na tamní, převážně Romy obývanou ubytovnu, která v době konání protiromské demonstrace přišla uvést na pravou míru pomluvy deníku Blesk. Redaktor Jiří Krušina jí v článku přisoudil výroky explicitně hanící Romy. Jak vyšlo najevo během rozhovoru v ubytovně, u kterého byl příspěvatel Solidarity, vztahy s Romy má nejmenovaná ve skutečnosti dobré, a proto na Krušinu podala trestní oznámení.

I předchozí rasistické demonstrace v Českých Budějovicích a Duchcově byly toho druhu. Zároveň nezapomínáme, že i zde se konaly protiakce, jež se zaměřily na zlepšení sousedských

vztahů. Romský aktivista **Jozef Miker** v rozhovoru v tomto čísle říká, že když se většinová společnost nepostaví na stranu Romů, jednou se ocitne v jejich neutěšené situaci. A skutečně, nelze si namlouvat, že politiku, která otevřeně útočí na práva vydobytých pracujících, odvrátíme, pokud se z neudržitelných životních podmínek nebudou mít možnost dostat ty nejohroženější skupiny občanů. V té souvislosti se pozastavujeme nad převládajícím mlčením levicových politických stran k rychle se množícím projevům anticiganismu. Levice je povinována postavit se těmto falešným výkladům krize v průběhu blížící se předvolební kampaně a pojmenovat viníky krize pravými jmény: nejsou to ti nejchudší a nejslabší, ale ti nejzámožnější a nejsilnější, kteří nás do bezútěšné atmosféry přivedli.

K nejdůležitějším světovým událostem – každá z nich má své vlastní místo v tomto čísle – patří masové protesty proti neoliberalismu v **Brazílii, Turecku a Egyptě**. Nepokoje v Turecku odstartoval nevelký protest proti zničení parku Gezi v centru Istanbulu. Brutální reakce policie nakonec vedla k celostátním protestům proti současné konzervativní vládě. I když byly protesty nakonec potlačeny, lidé poslali vládcům jasný vzkaz, že již mají dost bezohledné podpory byznysu na úkor chudých lidí a životního prostředí. Ještě úspěšnější byly protesty v Brazílii, které mimo jiné donutily vládu, aby ustoupila od zdražování jízdného. Během nich se zrodilo nové progresivní hnutí, jež může v budoucnosti posunout politické směřování celé země. A dosud největší protesty v Egyptě, ba pravděpodobně největší v dějinách vůbec, donutily armádu, aby sesadila vládu Muslimského bratrstva. Egyptská revoluce tak vstoupila do nové fáze. Další vývoj revoluce v Egyptě bude mít rozhodující význam nejen pro Egyptany, ale také pro celý region.

Krize globálního kapitalismu, jak zmíněno u tuzemských protiromských pochodů, se projevuje i jiným, protichůdným způsobem. Dlouhodobě rostoucí nezaměstnanost a s ní spojený nárůst **sociálně vyloučených** lokalit a kriminality vytváří podhoubí pro různé neofašistické a konzervativní síly, jež obracejí hněv lidí proti imigrantům, muslimům, etnickým, sexuálním a jiným menšinám. Už v minulém čísle jsme analyzovali příčiny úspěchu krajní pravice v Británii, kde mezitím došlo k rozsáh-

PŘEDPLAŤTE SI SOLIDARITU

roční předplatné 480 Kč
půlroční předplatné 240 Kč

objednávejte na:
predplatne@socsol.cz

v případě dotazů volejte na
předplatitelskou linku 722 133 743

lým a zarážejícím útokům na muslimskou komunitu, k více než stovce incidentů toho druhu. Hrozivý nárůst extrémní pravice lze vysledovat ve většině evropských zemích, dále kupříkladu ve Spojených státech, kde roste podpora Tea Party. Tyto tendence doplňuje americkou demokracii podkopávající stíhání Edwarda Snowdena, který světu odhalil dosah tajných služeb, jak v článku rozebírá Jana Ridvanová, nebo aktuální souzení Bradleyho Manninga, jenž považoval za občanskou povinnost prozradit zločiny páchané armádou.

Pozornost zasluhují protesty proti demolici nádraží v Havířově, domu na rohu Opletalovy ulice a Václavského náměstí a hotelu Praha. Právě záměr Prvního privatizačního fondu miliardáře Kellnera **hotel Praha** zdemolovat, i když byl navržen na kulturní památku, a nahradit soukromým parkem a soukromou školou vyprovokoval vznik iniciativy Vekslák bourá Prahu. Ta uspořádala protestní akce, které se bez okolků vymezily proti finanční skupině, což bylo v Česku doposud ojedinělé. Náзор, že vlastník si může s objektem nakládat dle libosti, odpovídá představě o absolutně neomezeném soukromém vlastnictví a byl odpůrci demolice vyvrácen i větou z Listiny základních práv a svobod. Vlastnictví totiž „nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.“ Zdá se, že lidé si už nenechají opakovat svá města kapitálem bez povšimnutí.

Neopomeňte analýzu socioložky Lindy Sokačové věnovanou současné bytové politice v Česku, rozbor od právníka Pavla Čižinského na téma nová cizinecká legislativa, která má imigranty ponížít na občany druhé kategorie, nebo článek Pavla Nováka, který je rekapitulací toho, jak Nečasova vláda s pomocí lži prosadila takzvanou důchodovou reformu. Při příležitosti Prague Pride vycházejí dva tematické články, první porovnává situaci sexuálních menšin ve světě, aby připomněl sílící perzekuci gayů a leseb v Rusku, druhý se kriticky pozastavuje nad smyslem **průvodů hrdosti**. A to je jen náhled do šestapadesáti stran letního dvojčísla.

Vaše redakce

ROZLOUČENÍ ŠÉFREDAKTORA

Od letošního září se složení redakce promění; pro další povinnosti redakci už nepovedu a nebudu ani jejím členem. Na přípravě Solidarity jsem se podílel dva roky, z toho od února 2012 do srpna 2013 – na devatenácti vydáních – jako šéfredaktor. Za tu dobu jsme ušli cestu, jež vedla k **etablování tiskoviny** jak kvalitativně, tak co se velikosti její čtenářské obce týče. V Solidaritě se píše zjevně jinak než v mainstreamových médiích. Běží nejen o výběr událostí, kauz a problémů, ale o samotnou perspektivu, z jaké jsou texty psány. Tato zásada určovala vydávání časopisu od prvopočátku a byla prohloubena.

Vždy šlo o **pohled neprivilegovaných**. Jmenujme občany čelící rozdílným formám diskriminace, stávkující zaměstnance, studenty, demonstranty či aktivisty, tuzemské i zahraniční. Ti všichni plnili stránky měsíčníku. Byli jsme u protivládního hnutí, kdy autoři a autorky patřili pravidelně k organizátorům demonstrací, podíleli jsme se na antirasistických mítincích. Také protesty proti sociální, důchodové či vysokoškolské reformě jsme pouze nesledovali – účastnili jsme se jich. Platnost zásady, dle které novinář musí stát stranou (či spíše se dušovat, že stranou stojí), aby mohl o věci psát takřikajíc objektivně, byla vyvrácena nescetněkrát. Proti ní razíme tezi, že jedině článek přiznaně nelhostejný může něco skutečného vypovědět.

Děkuji přispěvatelům, členům redakce a všem ostatním, kteří se na tvorbě časopisu podíleli, byť nárazově. Konkrétně díky Václavu Pajkrtovi, bez kterého by časopis nikdy nebyl nasazen, korektorce Anně Zitové, jejíž rady pomohly ustálit úroveň článků, a grafikům zejména z okruhu skupiny P. O. L. E. Každé číslo bylo výsledkem **kolektivní práce**. Nemám pochyb, že tak tomu bude také nadále: Solidarita je periodikem pro všechny ty, kteří nebudou neospravedlnitelně iracionalitě stávajícího systému přihlížet, ale budou odporovat a tak předjímat reálnou společenskou alternativu.

Lukáš Matoška

Předplatte si Solidaritu

- ☐ Roční předplatné časopisu Solidarita za 480,- Kč
- ☐ Půlroční předplatné časopisu Solidarita za 240,- Kč

Jméno:

Adresa:

Telefon:

Předplatné se objednává standardně na předplatitelském mailu předplatne@socsol.cz, následně převážně převodem na účet, ale je možné jej objednat i poštou. V takovém případě se peníze zasílají s tímto ústřížkem v obálce na adresu: Socialistická Solidarita, Poste restante, 160 41 Praha 6. V případě dotazů nebo problémů volejte na předplatitelskou linku 722 133 743.

Přidejte se k SocSol

- ☐ Chci více informací o SocSol a jejích aktivitách
- ☐ Chci se připojit ke skupině Socialistická Solidarita

Jméno:

Adresa:

Telefon:

E-mail:

Vyplněný ústřížek zašlete na adresu: Socialistická Solidarita, Poste restante, 160 41 Praha 6.

RASISTICKÉ MÍTINKY V DUCHCOVĚ A V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

JAROSLAV CHRAMOSTA, FILIP VIDIMSKÝ

V květnu, červnu a červenci proběhla série anticiganistických protestů. Ve všech případech byly vedeny pravicovými extremisty a vždy se na jejich stranu přidala masa takzvaně slušných občanů. Ač tyto pokusy o pogrom načas pravděpodobně brzo utichnou, skutečné zlepšení situace je v nedohlednu. K výbuchům protiromské nenávisti dochází po letech pravicového vládnutí, které staré sociální problémy vyhrotilo a nové vytvořilo.

PRVNÍ DĚJSTVÍ: DUCHCOV

Rozbuškou pro nepokoje v Duchcově byl incident manželského páru s místními Romy z 18. května. Otázce, kdo tuto rvačku vyprovokoval, bylo věnováno mnoho článků. To není natolik podstatné, nicméně je třeba podotknout, že zveřejněné záběry incidentu nezobrazují to, co mu předcházelo, a jeví známky pozdější úpravy (konkrétně rozostřenost při přiblížení, kvůli které není možné sledovat celkové dění na ulici). Z publikovaných záběrů není příliš patrné, že se okolo stojící lidé snažili účastníky napadení ve skutečnosti uklidnit.

Následně lidé s vazbami na Dělnickou stranu sociální spravedlnosti (DSSS) uspořádali demonstraci 29. května, která měla přilákat především duchcovské obyvatele a chtěla podle slov organizátorů nabídnout řešení nastalé situace ve městě. Pořadatelé demonstrace nedodrželi zákonnou lhůtu na podání žádosti o shromáždění. Přesto starostka nevyužila možnosti jí zabránit, ba naopak ji dokonce posvětila svým řečnickým vystoupením. Na demonstraci se sešlo 500 až 1000 účastníků. Po jejím konci se asi 200 účastníků vydalo na pochod městem do sociálně vyloučené lokality. (K tomu viz článek *Duchcov: Když se „pokojná“ demonstrace zvrhne*, který jsme vydali na webu.)

Hejtman kraje Oldřich Bubeníček po demonstraci řekl, že za nastalou situaci nese odpovědnost vláda na celostátní úrovni, protože jedině ta může situaci řešit. Vedení kraje se pro Solidaritu vyjádřilo následovně:

„Odpovědnost za neřešenou situaci má jednoznačně Vláda České republiky. Jen ta může komplexně a systematicky na úrovni zákonů situaci řešit. Proto se na ni obrací starostové z měst se sociálně vyloučenými lokalitami i občanskí aktivisté. Kraje mají v této oblasti značně omezené možnosti (něco se dá ještě řešit místními vyhláškami a opatřeními na úrovni obcí a měst, něco zákony a jejich důsledným dodržováním, ale ani jeden tento nástroj není krajský). Dokonce by se dalo říci, že Ústecký kraj se pohybuje za hranicí svých kompetencí. Protože je ale tato problematika u nás velmi palčivá, odborníci z pracovní skupiny se jí intenzivně zabývají.“

„SLUŠNÍ OBČANÉ“ S NEONACISTY

Další akce, tentokrát zcela pod záštitou DSSS, se uskutečnila 22. června. Předvolební mítink měl být znovu doprovázen pochodem městem. Akce DSSS nenechala klidné ani vedení kraje. Krajská vláda ČSSD a KSČM prostřednictvím radního pro sociální záležitosti Martina Kliky (ČSSD) o prázdninách zavede v Duchcově nulovou toleranci. Mluvčí Ústeckého kraje se v této věci pro Solidaritu vyjádřila takto:

„Vedení Ústeckého kraje již v minulém období připravilo balíček legislativních opatření, jehož přijetí by napomohlo při řešení problematiky sociálně vyloučených lokalit. Jednalo se například o zákon o sociálním bydlení nebo také o klasifikaci opakovaných přestupků jako trestného činu. Tento balíček však sněmovna neschválila. Aktuálně má kraj Pracovní skupinu pro sociálně vyloučené lokality, která se problematikou zabývá, místa navštěvuje a připravuje legislativní návrhy.“

Občanské sdružení Konexe v reakci na protiromský mítink uspořádalo ve stejný den celodenní happening Čikhatarhet! (Z bahna ven!), který měl za cíl zlepšit sousedské vztahy ve městě. V jeho mírumilovném průběhu se uskutečnila hudební představení, proslovy a pro nejmenší dětský den. (K tomu viz článek *Úspěšná akce proti rasistům z DSSS*, který vyšel na webu.) Na druhé straně střety „slušných občanů“ –demonstrujících proti „nepřízrůsobilým“ – s policií byly tentokrát větší. Na místě bylo několik zraněných a na straně rasistů bylo několik zatčených.

ŘEŠENÍ V NEDOHDLEDNU

Starostové na severu Čech kritizují vládu za neřešení zdejších sociálních problémů. Podle slov starosty Doubice Martina Schulze (KSČM) vláda nedokázala od roku 2011, kdy proběhly nepokoje ve Šluknovském výběžku, splnit body takzvaného Šluknovského desatera, které starostové zdejších obcí sepsali a které měly řešit sociální problémy regionu. Jediným řešením vlády bylo prý jen masivní nasazení policistů, ale ti nemohli problémy vyřešit do budoucna. Schulz řekl doslova:

„Na zhoršující se situaci [v roce 2011] upozorňovali představitelé zdejších samo-

správ již před výronem onoho násilí, ale nic se ze strany vyšších orgánů nepříhodilo. [...] Nyní se lidé střetávají v Duchcově, Českých Budějovicích... Problém je v systému a ten se – díky nepružnosti politických orgánů – měnit nedáří.“

Jednou z příčin sociálních nepokojů na severu Čech je vysoká nezaměstnanost, která se pohybuje kolem 11 procent. Situace přitom nemá důvod se zlepšovat – právě naopak. Jedna z největších soukromých společností Johnson Controls, která vyráběla interiéry do osobních automobilů, ukončuje provoz v Roudnici nad Labem. Společnost v současné době zaměstnávala přes 1600 pracovníků, již budou do září příštího roku postupně propouštěni. Nezaměstnanost v kraji tak znovu poroste.

Řešení je v nedohlednu – Česko je v důsledku vládní politiky již šestý kvartál v recesi. Navíc Ústecký kraj bude kvůli svému hospodaření v minulém volebním období nejspíše vracet peníze z evropských fondů. Jedná se o 2,5 miliardy korun, které Karlovarský a Ústecký kraj budou muset zaplatit ze svých rozpočtů, protože ministerstvo financí odmítá špatné hospodaření krajů řešit a částku nejspíše neuhradí (odkazujeme na text z minulého čísla *Vláda svou (ne)činností připravuje Česko o desítky miliard*, který je nyní na webu).

DRUHÉ DĚJSTVÍ: BUDĚJOVICE

Začneme tím, co sobotní dění v Českých Budějovicích bezprostředně zapříčinilo. V pátek 21. června se na hřišti – jediném pro dvacetitisícové sídliště – popraly děti. Na obranu svých ratolestí se zapojili rodiče, situace gradovala, došlo i ke vzájemnému fyzickému napadení. Ve výsledku musela zasáhnout policie, která incident nadále prošetřuje. V zásadě banální příhoda, nebyť odlišné etnicity obou stran. Záhy byla svolána protiromská demonstrace na poslední červnovou sobotu (29. červen). Místní Romové ve spolupráci s občanským sdružením Konexe naopak uspořádali shromáždění za lepší občanské soužití.

Jednalo se o pokračování akce Z bahna ven! Sešlo se zúčastnilo do dvou set lidí,

▲ foto: Pavel Baloun

převážně Romů. Na místě hrála hudba, tančilo se. Mimo jiné zaznělo několik projevů, v nichž se opakovalo volání po klidném soužití a odsuzovalo nafukování drobné šarvátky z pískoviště. Bylo vysloveno i několik konkrétních požadavků; zmiňme zřízení romských pomocných strážníků (asistentů prevence kriminality), vybudování dětského hřiště a komunitního centra. To jsou důležitější požadavky, než by se mohlo na první pohled zdát. Jak již bylo řečeno, na sídlišti je hřiště pouze jedno – radnice totiž ostatní ve snaze „řešit problém“ zrušila, stejně jako lavičky. Tamní obyvatelé tak mají sklon se shlukovat na několika málo místech, což vyvolává nevoli majority.

Protiromské demonstrace se zúčastnilo 500 až 700 lidí, z toho několik desítek neonacistů, a ostře rasistický náboj demonstrace byl patrný po celou dobu. Následného pochodu se však účastnilo již kolem 1500 lidí (těmto protestům jsme se věnovali v článku *České Budějovice: slušní občané na pochodu*, který je dostupný na webu).

Policie byla nepřipravená, pustila demonstranty až do míst, kde bydlí Romové. Objevili se minimálně dva případy, kdy se bílí pokoušeli vpustit neonacistické bojůvky dovnitř. Obzvláště ostudné bylo vystoupení jihočeského ředitele policie, jenž tvrdil, že se nepodařilo zaznamenat rasistická hesla (výkřiky „černý svině“ prý vztahovali policisté sami na sebe).

Z BAHNA VEN POTŘETÍ

Netrvalo dlouho a byla svolána nová rasistická demonstrace, potažmo i protidemonstrace, na 6. července. Protirasistická akce měla původně nabýt podoby festivalu, bohužel se však organizátoři nechali přesvědčit magistrátem, že bude lepší uspořádat shromáždění, až bude doba klidnější (a bez účasti „levicových extremistů“). Shromáždění na podporu Romů tak bylo pořádáno pouze Konexemi a iniciativou Nenávist není řešení.

Na akci pořádané proti rasismu zaznělo mnoho proslovů a po nich následovala diskuze otevřená všem. S mnohým, co bylo

řečeno, by se dalo nesouhlasit a dlouze polemizovat, co však bylo podstatné: do debaty se zapojili místní obyvatelé z majority. Nejen, že se podařilo navázat potřebný dialog, dokonce se Romové i bílí většinou shodli na tom, že odsuzují rasismus a že z pochodů neonacistů mají strach. Dokázali i pojmenovat, co je tíží, a sice nevyhovující prostředí, tedy zmíněný nedostatek hřišť, stejně jako nemožnost jiného využití, a hlavně obtíže při shánění práce.

Pokud jde o demonstraci rasistů, nebyla příliš úspěšná. Na náměstí se jich sešlo zhruba 400 – tedy asi tolik, jako bylo lidí odpoledne ve Volfově ulici na zmíněné otevřené debatě. Stovky rasistů policie tentokrát nenechala pochodovat. Když se pak rasisté jednotlivě přemístili na sídliště Máj, po určitém vyčkávání je policie rozehnala a přes 100 z nich zadržela. V neděli se extrémisté pokusili ještě jednou svolat, ovšem policie opět rázně zakročila.

DEBATA V HALE

Následně v úterý 9. července proběhla v režii města veřejná debata ve sportovní hale. Na ní se ale k žádnému řešení nedošlo. Zcela podle očekávání se během debaty projevovala nenávist majority k romské minoritě. Tomu odpovídá také výstup vedení města na oně debatě: jako krátkodobé řešení navrhuje zvýšení represe, střednědobé řešení má být vybudování nových dětských hřišť a odpočinkových zón (to jediné lze uvítat), za dlouhodobé řešení nicméně považuje boj proti „zneužívání dávek“. Tedy opět minulo původ problémů.

Je na místě poznamenat, že nadpoloviční většina místních Romů má práci a zároveň problémy na sídlišti Máj nejsou zvláště závažné. Tyto informace Solidaritě potvrdila předsedkyně bytové samosprávy z Volfovy ulice Eva Šimůnková, která k situaci dále uvedla:

„Bílí jsou zahledění do svých problémů, jak jsou naštvaní, že není práce. Cítí se být poškození, že údajně Romové mají víc dávek, údajně nepracují, ale kdyby se to někde na fóru probralo, tak by se zjistilo, že jsou na tom všichni stejně. [...] My, bílí, se zavěříme do těch

bytů, práskneme za sebou a po nás potopa, to je ta naše mentalita. [...] Nevím, proč bychom si navzájem měli vypovídat válku. Tady na sídlišti se protiromské mítinky nelíbí černým ani bílým. [...] Tlačila bych na město, aby zde vzniklo fotbalové hřiště. Romské děti jsou šikovné, mohly by zde vzniknout fotbalové týmy. Černé a bílé děti si totiž normálně hrají, kdyby se tady nevyprovokovaly ty pitomosti, budou kopat fotbal všechny dohromady i teď. [...] Bohužel primátor se tady prošel, akorát když bylo před volbami, pak se tudy prošel po tom průšvihy, ale víckrát jsem ho tady neviděla.“

CO BUDE DÁL?

Kdo protestoval, už bylo řečeno – neonacisté či neofašisté, jmenovitě skupiny Radical Boys nebo Čeští lvi, a masa místních. Ti všichni „dobře vědí“, jak nepřizpůsobiví údajně „vysávají stát a nedá se s nimi žít“. Co na tom, že Romů – kteří jsou míněni, kdykoli se mluví o „nepřizpůsobivých“ – nežije na dvacetitisícovém sídlišti v Budějovicích ani čtyři sta? A že téměř všichni žijí v bytech v osobním či družstevním vlastnictví, tudíž příliš nezapadají ani do stereotypních představ o „nepřizpůsobivých z ubytoven“.

Podívejme se na malé romské ghetto v Duchcově, kde žije pár desítek rodin. Nad tím, jak může někdo s vážnou tváří tak malé skupiny obyvatel vinit ze společenských problémů, zůstává rozum stát. Bílá žena, která byla v prvotním incidentu zraněna, o žádnou demonstraci na podporu nestála. Stejně se vyjadřovali i další bílí obyvatelé Volfovy ulice a okolí – necítí se být Romy nijak ohroženi. Jak sami uvádí, na sídlišti skutečně potíže jsou, ovšem – jako vždy – s jednotlivci. A to s jednotlivci jak romského, tak neromského původu.

O tom, že se jednalo o rasistické akce, by opravdu nemělo být nejmenších pochyb. Důležité poznání – ne objevné, ale nyní opět prokázané – je, že etnická zášť je ve české společnosti rovnoměrně rozeseta, téměř nezávisle na místní situaci. A tak je možné pořádat velké pochody i tam, kde příliš problémů není, stačí vhodná záminka.

Položíme-li si otázku, co bude dál, únava byla znát na všech stranách – u neonacistů, ale také na straně aktivistů hájících Romy i u místních. Debakl poslední demonstrace rasistů snad přiměje neonacisty k tomu, aby si dali chvíli pokoj. Zároveň na Máji probíhá dialog mezi majoritou a Romy, takže v tom směru by snad mohlo dojít ke zlepšení. Ovšem dokud se nezlepší ekonomická situace Romů i lidí z majority, za kterou se významně zodpovídá bývalá Nečasova vláda, situace se bude nadále zhoršovat.

✉ jaroslav.chramosta@socsol.cz

✉ filip.vidimsky@socsol.cz

JOZEF MIKER: KDYŽ SE MAJORITA ROMŮ NEZASTANE, SKONČÍ JAKO ONI

Romskému aktivistovi a vajdovi nesmím vykat. Jozef Miker jako horník tělem i duší vykání považuje za urážlivé. A tak jsme v přátelském duchu rozmlouvali o tom, proč je českým Romům od kupónové privatizace den ode dne hůře, co vede bílé k rasistickým projevům, naposledy v Duchcově a Českých Budějovicích, a zda je politické angažmá Romů na pořadu dne.

Jožko, dnes jsi všude tam, kde se bojuje za práva Romů. Ale jakým způsobem jsi se k aktivismu dostal, co Tě takříkajíc nakoplo, a čím ses zabýval do té doby?

Vyučil jsem se mechanikem opravářem pro důlní stroje a velkostroje. Na šachtě jsem dělal jednatřicet let. Začínal jsem prakticky od píky, až posledních deset let, dokud jsem neone-mocněl, jsem dělal vedoucího velkostroje, pak jsem šel do důchodu. K aktivismu jsem se dostal už roku 1992, kdy začaly probíhat první pochody neonacistů, skinů a pankáčů, kteří byli tenkrát spojení. Útočili na Romy, zkoušeli pochodovat městy. V Teplicích jich tehdy pochodovalo asi pět set celými Trnovany. Táhlí na romskou ulici Dubská. Stáli jsme tam a snažili se o blokaci, aby se skini k Romům nedostali. Tehdy za mnou přišel vlasatý vousatý chlap, tak kolem pětatřiceti, a řekl: „Já jsem Kuba Polák a jsem anarchista“. A právě k té obraně romských obydlí mě Kuba Polák jakžtakž navedl. Když pochody skončily, tak jsem se ničemu kromě práce moc nevěnoval. Ačkoli mě lákali do různých politických stran a sdružení, nikam jsem nevstoupil, věnoval jsem se jenom práci a rodině. Byl chvíli klid i proto, že Sládkovi republikáni se rozpadli, nikdo z politiků se rasisticky zvlášť neproje-

svém bytě, k nimž lidé přišli dejme tomu za komunistů. Nebyly ubytovny a nebyla taková nenávist mezi lidmi. Sem tam si sice nadávali sousedi, ale nedocházelo k nějakým rasistickým útokům a podobně. Lidé spolu vycházeli. Ale pak začaly krachovat továrny, snižovaly se stavy, no a první, koho vyhazovali, byli Romové. Čím dál víc Romů bylo na úradech práce. Bezmála jedině, co tito lidé mohli dělat, bylo kopání kabelů pro Telmont, metr za padesát korun. To nebyly skoro žádné výdělky. Aby si vydělali, dělali pořád, od nevidím do nevidím, celé měsíce bez odpočinku. Začalo se to zhoršovat, do těchto podmínek rostly další generace. Zároveň segregace škol byla najednou vážnější než kdy předtím. Dostali jsme se až k tomu, že pět- ačtyřicet až padesát procent romských dětí chodí do speciálních, zvláštních nebo praktických škol (k tomu jsme v minulosti vydali článek *České vzdělávání dostupné*, který je k dispozici na webu – pozn. red.). Není pro ně žádná budoucnost. Takže změnilo se toho hodně. Exekutoři za tu dobu zabavili spousty Romům byty, domy a další. Rozjely se půjčky typu Provident, které je zničily. A tak se od roku 1992 žije den co den hůře a hůře.

chlapi, 20 procent jsou zaměstnané ženy, 12 nebo 13 procent jsou mladí od 18 do 25 let, kteří také nepobírají dávky a jsou zaměstnaní. Jenomže tohle se nikomu nevysvětlí, nikdo to nechce slyšet. Lidi věří, že kdo je Rom, ten bere sociální dávky, a jsou přesvědčeni, že Rom bere vyšší sociální dávky, a tím to všechno začíná. Tyto nesmysly podněcují nenávist. Lidi dneska nemůžou vidět, když má Rom lepší třeba auto. Tvrdí, že zneužívá dávky, proto má auto, dokonce si v něm prý jezdí pro dávky. Budiž, jsou případy černých i bílých, kteří mají starší auto a dopravují se s ním na úřad, mohou totiž být tělesně postižení. Nikde ve světě se přece lidé nemusejí vzdávat všech svých majetků jenom proto, že na nějaký čas přišli o práci.

Takže platí, že v případě Budějovic a Duchcova šlo o celkem obyčejné šarvátky, které se zvětčily, poněvadž se jich účastnili Romové?

Samozřejmě, jak říkáš, byly to obyčejné bitky občanů. Odsuzuju ty mladé v Duchcově, že se do nich pustili. Byl napaden chlap, budiž, dali si pár facek, ale to, že byla napadena žena, odsuzuju. Když jsem viděl video, byl jsem vzteky bez sebe. Co se týče Českých Budějovic, to se stává na pískovišti dnes a denně, možná dokonce na celém světě, že si děti nasypou písek do vlasů. A že se pak rodiče pohádají, není divu. Romové ve vyloučených oblastech a sídlištích mají nový bezpečnostní systém, všude kamery, a to i v domech, ale chybí lavičky, pískoviště nebo hřiště, které je zrovna na Máji jedině široko daleko. Nicméně každý si musí uvědomit, že je trestné uhodit člověka. Pokud to někdo udělá, musí být potrestán, ale tak, jak určí soud, ne Dělnická strana. Organizátoři těch mítinků jsou často delikventi, kteří si léčí své mindráky na Romech. (K tomu viz článek *Rasistické mítinky v Duchcově a v Českých Budějovicích* v tomto čísle – pozn. red.)

Mluvil jsi o výmyslech v souvislosti s údajným zneužíváním sociálních dávek. Protože jsi aktivní, musíš věřit tomu, že tyto mýty můžeme vyvracet...

Všechno jde. Kdybych tomu nevěřil, nic bych

” Na počátku devadesátých let Romové nebydleli po ubytovnách, bydlel každý ve svém bytě, k nimž lidé přišli dejme tomu za komunistů. Nebyly ubytovny a nebyla taková nenávist mezi lidmi. Nedocházelo k rasistickým útokům. Ale pak začaly krachovat továrny, snižovaly se stavy, no a první, koho vyhazovali, byli Romové.

voval. Začalo to znovu v roce 2008 Janovem (tehdy na podzim se zde a v Litvínově konaly mítinky Dělnické strany – pozn. redakce). Můj aktivismus se obnovil společně se založením Dělnické strany. Tam, kde jsou „dělníci“, jsem i já, pokud mohu, na druhé straně.

Vzpomněl jsi situaci starou dvacet let. Pokud by ses měl pokusit vyjádřit, co se od té doby změnilo, myslím na rasismus, sociálním vyloučení a postoji majority, o čem bys mluvil?

Na počátku devadesátých let Romové ještě nebydleli po ubytovnách, bydlel každý ve

Celá společnost chřadne. Jak si vysvětluješ, že se v takových časech konají protiromské mítinky? Mám na mysli nedávné události v Duchcově a Českých Budějovicích. Byl jsi na obou místech. Ta shromáždění by skončila pogromem, nebýt zásahů policie.

Hádky byly vždycky, ale že se pohádám se sousedem ještě neznamená, že na něj zavolám Národní odpor a Dělnickou stranu, aby tam pochodovaly a vyhrožovaly. Lidi jsou v dnešní době, kdy je asi 600 tisíc bez práce, vyložené úplně zblblí. Nemají z čeho žít, a tak hledají viníka. A kdo je nesnadnější terč? Rom. Z Romů jsou 37 procent dospělí zaměstnaní

▼ Jozef Miker na diskuzi v rámci Dnů antikapitalismu 2013 (foto: Kateřina Krejčová)

” Jde především o to přesvědčit majoritní společnost, že sociální dávky jsou pro všechny stejné. Měl by vystoupit politik a uvést na pravou míru, že Romové neberou vyšší dávky než občané majority. Kolují tady vymyšlenosti z dílny pana Vandase nebo pana Pípala, starosty města Dubí, který od ODS odešel k Severočechům.

nedělal, sbalil bych si kufry a někam odjel. Věřím lidem a tomu, že situace se jednou změní k lepšímu. Máme spoustu mladých z majority na naší straně. Žijí s Romy, brání Romy. Nenechají se zblbnout nějakými kecaly, kteří se pokouší do politiky dostat po romských zádech. Věřím, že přijde čas, kdy vedle sebe budeme žít ve slušnosti a vzájemné toleranci. Pokud majorita Romy bránit nebude, ale naopak bude podporovat činitele proti Romům, do pěti deseti let skončí tam, kde jsou dnes Romové, a to se jí potom nebude líbit. Říkám pořád, že na Romech se zkouší to, čím má později projít majorita.

Poslední dobou se více mluví o tom, že aby se něco změnilo, sami Romové musí začít vstupovat do politiky. Když se podíváš na nové romské aktivisty, myslíš si, že se přibližujeme dni, kdy Romové zasednou ve sněmovně?

Ten den se zčásti přiblížil. Věřím tomu, že Ivanka Čonková bude poslankyně a že z Imricha Horváta bude bojovník za lidská práva a možná zasedne v parlamentu. Ale teď především by se měla reorganizovat naše Strana rovných příležitostí. Není to vyložené romská strana, sdružuje všechny menšiny v České republice. Ostatní Romové by to měli pochopit a vyslovit této straně důvěru. Pak budeme mít větší naději na reprezentaci. (Ivanka Čonková publikovala v minulém čísle text *Vznikla iniciativa Otrokem rasy* a s Imri-

chem Horvátem v květnu vyšel rozhovor *Potřebujeme Romy ve vládě*, dostupné na webu – pozn. red.)

Upřednostňuješ, aby se Romové ocitli na kandidátkách levicových stran, které se potýkají či by se měly potýkat se sociálním vyloučením, nebo aby do toho Romové šli sami za sebe, s vlastní partají?

Když Romové půjdou sami za sebe, nikam se nedostanou. Tím pádem musíme být ve spojení, a to především s levicovými stranami. Také Strana rovných příležitostí se ve volbách musí spojit s nějakou levicovou stranou nebo stranou nalevo od středu. V současnosti mají i vytipované strany, s nimiž jednají. Mně by se líbilo, kdybychom se spojili s KSČM. Já sám, pokud bych neslibil už před časem, že půjdu na kandidátku Pirátů, bych byl na kandidátce komunistů. Ke spolupráci s Piráty mě přivedl nejdříve můj kamarád Míra Brož, který byl kapitánem ústecké pobočky a zároveň je jedním z nejlepších aktivistů za práva Romů. Piráti mě podpořili v blokaci neonacistů. Společně jsme demonstrovali proti krupské vyhlášce, podle které nemůžete sedět na schodech, ale jen na lavičkách, i když na sídlišti v Krupce žádné lavičky nejsou. Spolupracujeme na všem, co pomůže lidem bez rozdílu barvy pleti.

A jak vnímáš vztah stávající politické garnitury k Romům?

Kolují tady vymyšlenosti z dílny pana Vandase nebo pana Pípala, starosty města Dubí, který od ODS odešel k Severočechům. Severočeši.cz, to je rasistický odpad politických stran. Chodí to tak, že „ano, moje kamarádka pracovala na poště a ta Romce vyplácela 90 tisíc, já nemám důvod jí nevěřit“. A pak se to s podporou politiků šíří mezi lidmi. Je to těžké, protože v poslední době se asi žádný činný politik až na Jiřího Dolejšeho Romů nezastal, zato jsou tady politici typu senátora Doubravy.

Co by mělo nastat a potěšilo Tě v poslední době vůbec něco?

Jde především o to přesvědčit majoritní společnost, že sociální dávky jsou pro všechny stejné. Měl by vystoupit politik a uvést na pravou míru, že Romové neberou vyšší dávky než občané majority. Lidi si musí uvědomit, že když bůh tvořil svět, chtěl ho mít barevný, ne jednobarevný. Majorita nás nemusí milovat, ale můžeme žít ve společném státě. My už jsme tady více než 600 let. V poslední době mě potěšila spousta mladých studentů, s nimiž debatuji o anticomunismu. Na jedné diskuzi vstal student a řekl: „Já se stydím za svoje rodiče, že jsou rasisti.“ Je tu naděje, že nám tu roste nová generace inteligence, která s rasismem nebude souhlasit.

Děkuji Ti za rozhovor, určitě není poslední.

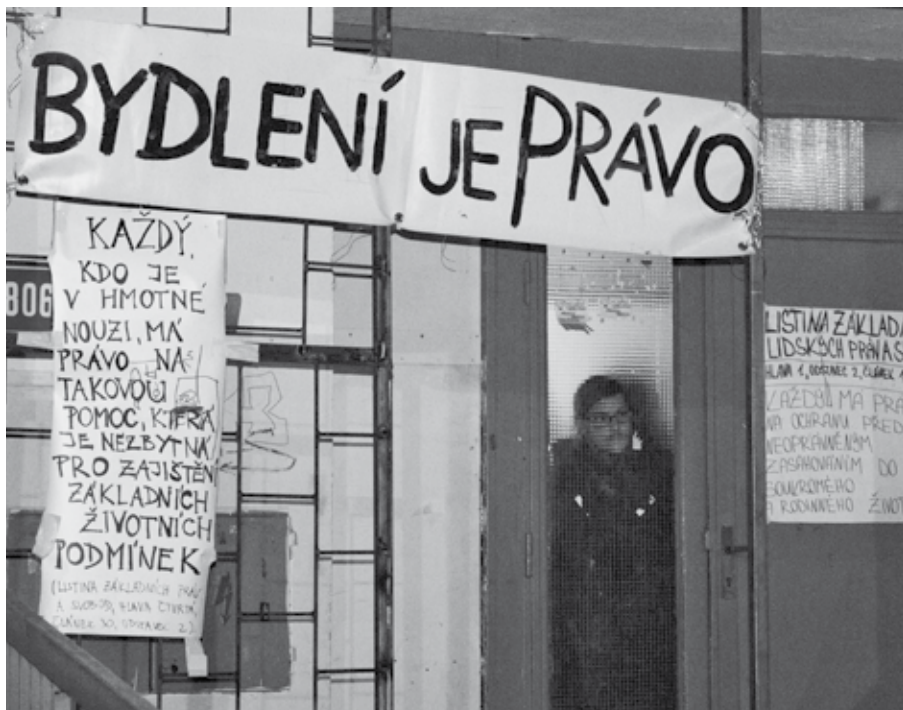
Rozhovor vedl Lukáš Matoška a byl pořízen během Antikapitalistického kempu 2013. Na TV Solidarita vyšel záznam debaty „Rasismus a Romové“ z letošních Dnů antikapitalismu, které se Miker účastnil.

✉ lukas.matoska@socsol.cz

BYDLENÍ PRO VŠECHNY

LINDA SOKAČOVÁ

Je bydlení, především důstojné bydlení, jedním ze základních lidských práv, nebo tržní statek, na který mají nárok jen ti, kteří si ho mohou dovolit? Tyto otázky ovlivňují nejen koncepční práci v oblasti bytové politiky, ale i každodenní životy těch, již nejsou majiteli bytu či domu a využívají nájemní bydlení. Mnohem intenzivněji se vysoké nájemné a často nevyhovující kvalita bydlení dotýká těch, kteří mají nízké příjmy, a také Romů, již se vedle ekonomických problémů potýkají s diskriminací.

▲ Aktivisté v lednu bránili obyvatele bývalé ubytovny v Ústí nad Labem (foto: Kateřina Krejčová)

Reakcí na zcela alarmující situaci v oblasti bydlení byl v letošním roce vznik dvou iniciativ – *Bydlení pro všechny* a *Platformy pro sociální bydlení*, které se tématem dostupného a kvalitního bydlení zabývají z různých hledisek, navzájem se doplňují a posilují. (Bytové krizi jsme v *Solidaritě* za poslední dobu věnovali několik článků, mimo jiné text *Bydlení – zboží jako každé jiné*, který je k dispozici na webu – pozn. redakce.)

SOCIÁLNÍ BYDLENÍ VE VÍRU MINISTERSKÝCH NÁVRHŮ

Už od devadesátých let nejsou čeští politici schopni dohodnout se na tom, co se má rozumět pod pojmem *sociální bydlení*. Proto jsme to dotáhli do stavu, kdy mohou dostávat pronajímatelé astronomické částky za hygienicky i technicky nevyhovující pokoje o výměře několika málo metrů čtverečních, často se společnými hygienickými prostory na chodbách. Neexistuje žádná ucelená právní norma či koncepce sociálního bydlení, která by garantovala, co je a není možné a za jakých podmínek mohou být využívány finance z veřejných zdrojů.

O zákonu o sociální bydlení se hodně mluví, na jeho vzniku však mají zájem především neziskové organizace a odborníci na bytovou politiku. Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) a ministerstvo pro místní rozvoj (dále jen „MMR“), zdá se, se kloní spíše k jiným a podle mnohých nevyhovujícím řešením.

MMR považuje za nejdůležitější nástroj bytové politiky investiční podporu. Představitelé MMR tvrdí, že se mají starat pouze o existence investičních programů; samotná bytová politika by měla spadat výlučně do samostatné působnosti obcí. *Sociální rozměr a individuální podpora jednotlivých osob spadá podle ministerstva do kompetence rezortu práce a sociálních věcí.*

MPSV zase deklaruje, že má v gesci nastavení sociálních dávek a sociální práci. Chce zvyšovat kapacitu obcí v oblasti sociálních služeb a upravit sociální systém tak, aby lidé podle jejich slov lépe dosáhli na sociální dávky. Ve výsledku ale chybí zajištění dostatečné kapacity bytů, což je podstatným nedostatkem současného systému.

Obě ministerstva se tak vynikajícím způ-

sobem podporují v nečinnosti a nedostatečným řešením nevyhovující situace. MPSV ještě na začátku letošního roku chtělo připravit zákon o sociálním bydlení. Šlo o výsledek a jedno z hlavních doporučení analýzy, kterou k tématu zpracovalo. Samostatný zákon byl představen jako nejvhodnější řešení. Později ale ustoupili názoru MMR, podle kterého má hlavní roli ve státní bytové politice hrát právě MMR.

MMR společně s MPSV připravují v současné době společné řešení. Ve druhé polovině letošního roku bude vládě předložen materiál obsahující analytickou a návrhovou část. MMR se zasazuje především za legislativní zakotvení stavebně technických parametrů prostor pro bydlení v ubytovnách, které by umožňovaly plnění veškerých funkcí dlouhodobého, nikoli přechodného bydlení tak, jak je tomu nyní.

MMR se také v minulosti ústy náměstka Miloslava Kalouse vyjádřilo, že systém ubytoven mají doprovázet povinné sociální služby pro jejich obyvatele, které mají podle kritiků fungovat především jako nucený dohled a nástroj pro znepříjemnění života v nich.

Ani jedno ministerstvo tak i přes velmi intenzivní kritiku ze všech stran stále neustoupilo od plánu podpory výstavby ubytoven (a určité standardizace těch stávajících, která by měla dílčím způsobem zlepšit život na nich). Ubytovny mají být klíčovým prvkem koncepce takto pojímaného „sociálního bydlení“. To však například *Platforma pro sociální bydlení* striktně odmítá. Podle tohoto sdružení není přípustné, aby byly ubytovny využívány jako dlouhodobé nebo dokonce trvalé bydlení pro chudé.

INICIATIVA BYDLENÍ PRO VŠECHNY

Iniciativa *Bydlení pro všechny* vznikla v souvislosti s kauzami ostravského Přednádraží a ústeckých Předlic. Ty ukázaly, že na osudu nemajetných rodin nezáleží (kromě pár výjimek) téměř nikomu, především pak místním samosprávám:

„Po kauze ostravského Přednádraží přišla kauza ústeckých Předlic. Romské rodiny s malými dětmi jsou vystěhovávány nejprve na ubytovny, nyní mají být rodiny rozděleny a ženy s dětmi jít na azylové domy. Úřady

ani neziskové organizace nejsou schopny zajistit romským rodinám běžné bydlení. To chceme změnit," uvádí se na facebookových stránkách iniciativy.

Aktivita iniciativy byla zahájena lednovým happeningem před MPSV, kde aktivisté a aktivistky poukázali na zcela nevyhovující podmínky a hrozící vystěhování obyvatel ubytovny v Krásném Březně na ulici. Její obyvatelé se tam dostali nezaslouženě poté, co se technickým stavem jejich původního bydliště v Předlicích nezabýval majitel ani dotčené úřady a jeden z domů spadl. (K tomu vyšel v Solidaritě např. článek Ústí nad Labem – řešení pro chudé rodiny v nedohlednu, dostupný na webu – pozn. red.)

Romové a jejich životní podmínky obecně stojí mimo hlavní zájem. Navíc téměř všichni automaticky předpokládají, že špatný technický stav budov a „vybydlenost“ jsou důsledkem právě toho, že v domech žijí. Že velká část budov nebyla v tom nejlepším stavu, už když se do nich lidé stěhovali (nebo byli nastěhováni), a že je jejich chátrání velmi často zapříčiněno nezájmem a nečinností majitelů, se nebere příliš v potaz.

Zdá se, jako by u mnohých majitelů šlo o vykalkulovaný podnikatelský plán. Levně nakoupit domy v ne příliš dobrém stavu; co nejdříve to jde, je využívat jako byty nebo ubytovny pro lidi, kteří nemají šanci nalézt byt na běžném „trhu“; nestarat se o ně a jenom vybírat „nájemné“; v momentě, když už bydlení v domech nelze ani předstírat, využít pozemky na nové developerské projekty, tentokrát už pro jinou, „movitější“ klientelu.

Lednový happening před MPSV ukázal nebyvalou odhodlanost aktivistů, kteří vnikli do prostor ministerstva. Proti nim zasáhla – podle mnohých brutálně – policie. Téma bydlení se tak dostalo zvýšenou měrou do médií. Iniciativa *Bydlení pro všechny* nepohasla ani po této akci. Řada lidí se rozhodla bránit vystěhování dotčených rodin z ubytovny v Ústí nad Labem. (K tomu viz fotoreportáž *Bydlení je právo*, která vyšla i na webu – pozn. red.)

V poměrech České republiky šlo o zcela přelomový okamžik; o aktivitu, která je sice známa ze Španělska nebo USA, u nás se ale do té doby většinou vystěhování přihlíželo a v horším případě i tleskalo. Desítky dobrovolníků a dobrovolnic nejen bránily přístřeší pro ty, kterým se nedařilo získat vhodné bydlení, ale zároveň se snažily jednat s politiky

a hledat nové, kvalitní bydlení. To se povedlo. Zároveň se tedy podařilo ukázat, že takové akty solidarity nesou své ovoce a také pomáhají posilovat a aktivizovat ty, jichž se problémy přímo dotýkají.

PLATFORMA PRO SOCIÁLNÍ BYDLENÍ

Platforma pro sociální bydlení vznikla jako uskupení nevládních neziskových organizací a zástupců odborné veřejnosti, kteří se dlouhodobě věnují tématu sociálního bydlení. Jedním z hlavních cílů platformy je prosazení zákona o sociálním bydlení; ústy svého mluvčího Štěpána Ripky deklaruje, že zákon o sociálním bydlení je nezbytně nutný:

„Žádná jiná úprava sociálního bydlení není schopna jednoznačně a dlouhodobě garantovat zapojení všech relevantních subjektů do řešení situací konkrétních lidí ohrožených nedostatečným bydlením. Garantem práva na bydlení by měl být stát. Toto právo by měl realizovat prostřednictvím obcí.“

Platforma poukazuje na to, že zajištění sociálního bydlení by mělo být povinností obce a nejen jejím dobrovolným rozhodnutím. Pomoc by měla být přístupná všem občanům bez ohledu na to, jaký osobní pohled má ten který starosta nebo starostka na sociální bydlení.

Velkým spouštěčem pro činnost platformy byl pseudovýzkum, který si zadalo MMR k tématu ubytoven a jejich fungování v systému sociálního bydlení. Ministerstvo výzkum publikovalo v únoru 2013 na svém webu jako závěrečnou zprávu – *Sociální ubytovny jako dlouhodobé řešení pro sociálně slabé* – kterou zpracovala jeho příspěvková organizace Ústav územního rozvoje.

Hlavním sdělením zprávy je, že na ubytovnách vlastně není nic špatného, autoři zprávy dokonce zdůvodňují vysoké částky vybírané za ubytování – ubytovaní mají k dispozici i různé spotřebiče, za které musí zaplatit. Zpráva dokonce tvrdí, že „obecně lze konstatovat, že platby za ubytování v šetřených soukromých i městských ubytovnách jsou srovnatelné. Přičemž požadované platby za ubytování odpovídají kvalitě poskytovaných služeb.“

Štěpána Ripku, jednoho ze zakladatelů *Platformy pro sociální bydlení*, tato zpráva „zvedla ze židle“ a požádal řadu uznávaných expertů a lidí z praxe o oponentské posudky. Ti se vyjádřili jednoznačně, že takový podklad není možné považovat za kvalitní

výzkumnou práci a už vůbec ne za podklad k realizaci politiky, která bude dlouhodobě ovlivňovat životy občanů v Česku. Štěpán Ripka pak zprávu okomentoval následovně:

„Závěry zprávy otevírají dveře pro legitimizaci ubytoven jako dostatečného domova pro lidi, kteří se nedostanou ke standardnímu nájemnímu bytu. Aby toto zjistily, udělaly výzkumnice během oněch deseti měsíců šest rozhovorů s majiteli a provozovateli ubytoven [...] Byly by samozřejmě třeba přinejmenším rozhovory s ubytovanými a fyzická návštěva ubytoven, adekvátní zadání by pak bylo dlouhodobé zúčastněné pozorování na vybraných ubytovnách. Nutností by byla též právní analýza ubytovacích kontraktů. Časová dotace výzkumu (10 měsíců) toto řešení dovolovala.“

Platforma podněcuje veřejnou diskuzi o sociálním bydlení, prosazuje různé příspěvky do médií a zaměřuje se i na ovlivňování vznikajících politik a opatření na úrovni ministerstev. V červnu zorganizovala happening před sídlem MMR na Staroměstském náměstí v Praze „Papuče patří domů“, který upozorňoval na velký deficit Česka v oblasti sociálního bydlení a zahájil tlak platformy na ministerstva a tvůrce politik.

Platforma prozatím striktně trvá na prosazení svých požadavků – na vzniku norem, které zaručí důstojné sociální bydlení i těm nejchudším. Snad se nenechá omámit pozlátkem ministerských jednání a bude tak činit i do budoucna.

BEZ SPOLUPRÁCE TO NEPŮJDE

Někteří „radikálnější“ aktivisté kritizují nevládní organizace za přílišnou umírněnost a slabé požadavky v rámci systému. Ti z etablovaných nevládních organizací zase varují před demonstracemi nebo přímou akcí, protože to údajně odrazuje veřejnost. Bez spolupráce a využití všech možných prostředků se ovšem ničeho nedosáhne.

Obětem vystěhování bezprostředně – tady a teď – nepomůže vyjednávání s MPSV nebo MMR a musí nastoupit aktivisté, kteří jsou ochotni vystěhovávané bránit. Na druhou stranu dlouhodobá koncepční změna se neobejde bez nudné politické a odborné práce.

Autorka je socioložka a členka Platformy pro sociální bydlení.

Facebookový profil iniciativy Bydlení pro všechny:

<http://www.facebook.com/bydlenipav>

Webové stránky Platformy pro sociální bydlení:

www.socialnibydleni.org

Facebookový profil Platformy pro sociální bydlení:

<http://www.facebook.com/socialnibydleni?fref=ts>

Zájemci o spolupráci nechtě kontaktují koordinátora:

jan.milota@iqrs.cz

NOVÝ CIZINECKÝ ZÁKON – OČ JDE?

PAVEL ČIŽINSKÝ

Připravovaný nový cizinecký zákon se snaží udělat z cizinců lidi druhé kategorie, kteří jsou nuceni žít v neustálé nejistotě a závislosti. Zdá se, že ministerstvo vnitra se soustředí na otázku, jak využít práce cizinců a pak je ze země vypudit. Připravovaná legislativa proto představuje hrozbu pro celé skupiny obyvatel. Z toho důvodu zahájili neziskové organizace, cizinci i občané kampaň proti novému cizineckému zákonu a druhého července se při happeningu před ministerstvem vnitra proti cizineckému zákonu v této podobě vyslovili.

▲ Z červencového happeningu před ministerstvem vnitra (foto: Solidarita)

Migrační politika není zatím v České republice politickým tématem, které by bylo obecně považováno za důležité (o aktuálním stavu práv migrantů v Evropě vyšla v Solidaritě analýza *Za práva migrantů a migrantek*, dostupná na webu – pozn. redakce). Klasickou podobou konfliktů v oblasti české migrační politiky jsou tak zejména:

- medializované konkrétní případy cizinců (např. vyhošťovaný vietnamský dělník „hlavovkář“ Le Kim Thanh v roce 2009 nebo s rodinou odmítnutá ukrajinská žadatelka o azyl Anastasia Hagen, médií označovaná jako „pornomáma“);
- aktivistické kampaně týkající se dlouhodobějších otázek (např. kampaň proti komerčnímu zdravotnímu pojištění nebo kampaň za regularizaci cizinců žijících v Česku bez povolení k pobytu);
- legislativní počiny ministerstva vnitra, které se většinou snaží práva cizinců omezit, respektive posílit moc úředníků nad cizinci.

Do poslední kategorie spadá i návrh nového cizineckého zákona: úředníci ministerstva vnitra se pod záminkou komplexní rekodifikace cizineckého práva pokouší o radikální zpřísnění zákona, viz [http://migrationonline.cz/cz/temata/novy-cizinecky-](http://migrationonline.cz/cz/temata/novy-cizinecky-zakon)

-zakon. Proti tomuto návrhu se ozvalo *Konsorcium nevládních organizací* pracujících s migranty a další subjekty občanské společnosti.

Na úvod své kampaně proti novému cizineckému zákonu se uspořádal poměrně povedený protestní happening před sídlem ministerstva vnitra v Praze na Letné. Úředníci ministerstva sice obviňují aktivisty ze lži (viz <http://www.mvcr.cz/clanek/reakce-na-clanek-odmitame-novy-cizinecky-zakon.aspx>), ovšem prozatím zřejmě ustoupili a odložili prosazování svých záměrů na dobu po volbách. (Samozřejmě nejen kvůli této kampani, nýbrž především kvůli současné politické nestabilitě.)

CO HROZÍ

Nejprve bych rád shrnul, o čem tento spor o nový cizinecký zákon není. Otázka dnes již samozřejmě nestojí, zda cizinci ano, nebo ne. I těm nejrepresivnějším úředníkům je jasné, že migraci – a to ani tu pracovní – nelze zcela zastavit. Ostatně pokud by úředníci vypudili z ČR všechny cizince, sami by pak byli nadbyteční a ztratili by práci, zejména pak svou moc. Otázka dnes zní: v jakém postavení budou cizinci v ČR pobývat a jak nákladné – z hlediska financí, administrativy, času, psy-

chického zdraví, rodinného života a podobně – bude migrovat do ČR a pobývat zde?

Jinými slovy tedy otázka zní, zda se cizinci budou moci integrovat do společnosti, neboť integrace není možná, pokud cizinec neustále „sedí na kufrech“. A zde je potřeba trvat na tom, že nový cizinecký zákon útočí na právní postavení všech tří hlavních skupin cizinců žijících v ČR: cizinců z Evropské unie, cizinců s trvalým pobytem i cizinců ze zemí mimo EU bez trvalého pobytu.

OHROŽENÉ SKUPINY

Počet občanů EU žijících v ČR bez trvalého pobytu odhadují na 150 tisíc osob. Tito cizinci smí dnes pobývat v ČR bez jakéhokoli povolení k pobytu po dobu neomezeně dlouhou a pokud se nedopustí nějakého deliktu, nemají se proč bát cizinecké policie. To se nový cizinecký zákon snaží změnit.

Nový cizinecký zákon stanoví, že k pobytu delšímu než 3 měsíce má být potřebné povolení, které by se sice mělo vydat z velmi širokých důvodů (každý, kdo má zdravotní pojištění a nežádá o dávky pomoci v hmotné nouzi, by měl toto povolení získat), ovšem administrativně nebude snadné je získat a hlavně bude znamenat konec oné svobody být zde „jen tak“.

Zatímco pro většinu slovenských studentů by tato povinnost znamenala jen určitý nepříjemný úkon navíc (hodiny ve frontách a stres), pro Bulhary, ale třeba i Španěly, co do ČR přichází hledat práci, bude těžké sehnat příslušné dokumenty. Reálně hrozí, že až si půjdou na úřad stěžovat na zaměstnavatele, který jim nezaplatil mzdu, tak jim úřad nejen nepomůže (což se děje již dnes), ale ještě dostanou pokutu za nelegální pobyt.

Z lidskoprávního hlediska se pak nejdrastičtější zhorší situace bývalých občanů Československa, kterým bylo po rozpadu federace přiděleno občanství slovenské (většinou kvůli místu narození rodičů), přitom žili celý život v ČR a z důvodů administrativní indispozice si dosud nebyli schopni vyřídit občanství české (osoby bez domova, osoby propuštěné z výkonu trestu, příslušníci ghett). Těmto osobám budou nyní hrozit nejen pokuty za nelegální pobyt, nýbrž i policejní dohled a – úředníci to sice popírají, ale vzhledem ke způsobu, jak interpretují zákon, se toho obávám – i umísťování do detenčních táborů na dobu až 18 měsíců.

Největší skupina cizinců (přibližně polovina z celkového počtu půl milionu cizinců žijících zde déle než 90 dnů) má v ČR již status trvalého pobytu a s ním relativně jisté právní postavení, s určitými výjimkami (např. práce policistů) také přístup k jakékoli výdělečné činnosti a nárok na všechny veřejné služby. Na ně útočí nový zákon ještě tvrději: navrhuje, aby tento obtížně získatelný status bylo možno cizinci odejmout, pokud bude mít cizinec jakékoli nedoplatky na daních, odvodech či pokutách, což by znamenalo ohrožení nejistoty. Navíc úředníci ministerstva vnitra mají mít on-line přístup do databází finančních úřadů, takže se nabízí hrůzná vize, že cizinec se na úřadě pohádá, úředník mu najde nějaký nedoplatek a zruší mu trvalý pobyt.

Další zpřísnění se týká možnosti přivést si do ČR rodinu, neboť dotyčný cizinec bude muset prokázat pravidelný čistý příjem ve výši 15 400 korun pro jednoho člena rodiny, 22 tisíc korun pro dva členy rodiny a 28 600 korun pro tři a více členů rodiny. Reálně tak

▲ Podle navrhované cizinecké legislativy by se musela vystěhovat i Garrigue-Masaryková (foto: Solidarita)

hrozí, že možnost žít s rodinou se stane výsadou majetných.

NOVODOBÍ GASTARBEITERŮ

Vůbec největší zhoršení však chystá ministerstvo vnitra na migranty ze zemí mimo EU, kteří k nám budou přicházet v budoucnu, a to zejména na málo kvalifikované. EU totiž přikazuje, že trvalý pobyt má získat každý cizinec, který v ČR 5 let nepřetržitě pobývá. Ministerstvo vnitra tedy zavádí model dočasné migrace, maximálně jednorocní, takzvaná národní víza, která nebude možno prodloužit, aniž by cizinec odcestoval zpět do své země a odtamtud podal novou žádost o toto vízum.

Tento model, který pod názvem „gastarbeiterství“ neúspěšně ozkoušely už v šedesátých letech 20. století státy západní Evropy, by cizincům pobyt rozkoškoval, takže by nebyl nepřetržitý, a cizinci by tak trvalý pobyt nikdy nezískali. Zákon by tím vysloveně bránil cizincům v usazení a v integraci do české společnosti; o právu přivést si do ČR svou rodinu ani nemluví.

Tento model by však současně umožňoval dovážet krátkodobě třeba i velké množství pracovní síly, pokud si to zaměstnavatelé u politiků prosadí. Práci cizinců občas chceme, ale cizince jako takové nikoli. Gastarbeiterství je – podle všeobecně sdíleného názoru odborníků – marným pokusem, jak využít práci cizinců a pak je vypudit a nemuset s nimi žít.

VÝHLÍDKY

Nyní nás pravděpodobně čeká dlouhá předsouhra dvou skupin expertů, přičemž laik nebude mít příliš možnost zorientovat se. Úředníci ministerstva vnitra budou při své argumentaci kombinovat tvrzení, že výhrady nevládních organizací jsou nepravdivé, neboť oni – úředníci – to přece mysleli jinak, s tvrzeními, že navržené změny jsou nutné, popřípadě že jsou dokonce ve prospěch cizinců. Navíc je třeba uvést, že ministerští úředníci jsou velmi

dobrymi manipulátory, kteří dokáží dovedně využít k posílení své moci nad cizinci i argumenty lidskoprávní:

- Cizinci jsou zde vykořisťováni? Dobře, dejte nám více pravomocí, my je vyhostíme a tak vykořisťování skončí.
- Cizinecká policie je zkorumpovaná? Dobře, zpřísníme tedy zákon, soustředíme všechno rozhodování do našich rukou, my už korupci zabráníme.

Domnívám se, že občanská společnost by se při snaze o zlepšování postavení cizinců a kultivaci migrační politiky měla držet některých pevných bodů. Já za tyto pevné body považuji hodnoty svobody a rovnosti: i cizinci by měli v ČR požívat maximální svobodu a měli by mít v co největší míře rovné postavení jako čeští občané; u každého omezení jejich svobody či u každého omezení jejich práv by se mělo vždy důkladně zkoumat, zda je to opravdu nutné a přiměřené.

Nedomnívám se, že každému, kdo má zájem se do ČR přestěhovat, musí být toto umožněno. Domnívám se ale, že každý, komu je v ČR pobyt povolen, by měl mít maximálně rovné postavení s českými občany a svobodu jak při pohybu na ulici (aby se nemusel bát svévolných kontrol policie jen kvůli své barvě pleti nebo kvůli tomu, že bydlí na ubytovně), tak při pohybu na trhu práce.

Nový cizinecký zákon jde přesně opačným směrem, migraci cizinců sice nezastavuje, ovšem snaží se udělat z cizinců lidi druhé kategorie, kteří jsou nuceni žít v nejistotě a v neustálé závislosti nejen na úřednících a na dalších soukromých osobách, zaměstnavatelích, ubytovatelích, zprostředkovatelích, advokátech, tlumočnících, ale i rodinných příslušnících a nevládních organizacích. Přitom úředníci i zmíněné další soukromé osoby si jsou pochopitelně své moci nad cizinci vědomi.

Autor je právník, působí v Multikulturním centru Praha.

ZACHRAŇTE POŠTÁKY! ANEB PROČ ČEKÁME DLOUHO U PŘEPÁŽKY

VOJTĚCH ROČEK

Doba čekání na poště je v poslední době prodlužována tím, že zaměstnanci mimo svou tradiční náplň práce, jako jsou přijímání, přeprava a doručování zásilek či výplaty starobních důchodů, musí vykonávat i činnosti odpovídající bankovnímu poradci nebo hokynáři. Za svou případnou nečinnost v oblasti poskytování bankovních produktů a prodeje zboží jsou trestáni snížením platu, převodem na jiné pracoviště, psychickým nátlakem a výhrůzkami vyhazovem. Proto se na pobočce České pošty v červenci protestovalo.

▲ Červencová protestní akce (foto: Solidarita)

Letos v březnu jsme informovali, že „situace v některých pobočkách České pošty se stává neudržitelnou. Management začal své zaměstnance nutit nabízet různé ‚další produkty‘, jakými jsou založení účtu, půjčka a podobně. Tlak se neustále stupňuje a některým zaměstnancům došla trpělivost a začali se organizovat.

S protestní peticí vystoupila nezávislá odborová organizace Federace výkonných zaměstnanců České pošty. [...] Takový způsob navyšování pracovních povinností vede ke stresu zaměstnanců a negativně tak ovlivňuje jejich práci.“ (článek *Poštáci bojují proti šikaně managementu* dostupný na webu)

V konečném důsledku jsou zaměstnanci České pošty a jejich rodiny nuceni uzavírat jimi nabízené životní pojištění, bankovní účty či úvěry. Česká pošta je stále státní podnik a toto nadměrné a zbytečné zatěžování zaměstnanců je čistě politické rozhodnutí a příprava na zamýšlenou privatizaci.

PROTEST NA POŠTOVNÍ POBOČCE

Z těchto důvodů 11. července uspořádaly na tři desítky aktivistů z řad Federace výkonných zaměstnanců České pošty, Iniciativy ProAlt a Socialistické Solidarity nenásilný, ale důrazný happening na podporu České pošty s podtitulem „Pošťák není hokynář“.

Po třetí hodinu se vydali na „okupaci“ přepážek v sídle hlavní pošty v Praze. Každý účastník se alespoň jednou dostal na řadu s množstvím zvědavých otázek k poskyto-

vaným bankovním produktům či se záměrem nákupu žvýkaček, ponožek nebo pexesa z nabídky „Hokynářství v Jindřišské“.

Další aktivisté zase roznášeli mezi čekající letáky s informacemi o poměrech na pracovišti zaměstnanců České pošty. Efekt se dostavil, když přišly stí-

nosti od klientů na pomalé odbavování. Aktivisté byli po celou dobu pod pečlivou kontrolou tamní ochranky, která se je snažila všemožně znervóznět a vmžiku vyhazovala letáky na místech určených pro složenky a jiné poštovní materiály.

Vrchol happeningu přišel zhruba po čtyřiceti minutách, kdy byly v rozích ze dvou točitých schodišť rozbaleny transparenty „Zachraňte pošťáky“ a „Poštáci nejsou otroci“ a začaly se hlasitě číst projevy za práva zaměstnanců pošty. Po projevech následoval spontánní pískot a skandování. Každého muselo potěšit, když se potleskem znenadání přidalo několik pracovníků za přepážkami. Jak

moc byla ochranka aktivní při poklidném obsazení přepážek a rozdávání letáků, tak naopak při projevech a skandování byla spíše neaktivní a schovaná v zázemí.

Po celou dobu happeningu byl před vchodem umístěn petiční stánek s peticí „Za záchranu České pošty“ a informačními materiály s vysvětlením situace poštovních pracujících pro klienty a kolemjdoucí. Pod peticí je podepsáno již více než deset tisíc občanů (příčemž Česká pošta má zhruba 30 tisíc zaměstnanců), a tak se jí budou muset zaobírat obě komory parlamentu. Na happeningu natáčela televize Prima a Český rozhlas, zaznamenaný materiál se dostal i do hlavního zpravodajství.

NEÚNOSNÁ SITUACE

Náplň práce zaměstnanců stále ještě státního podniku je řízena shora a politicky. Jak říká prezident Federace výkonných zaměstnanců Miroslav Prokop:

„Tato atmosféra nakonec povede jedině ke zhoršování služeb České pošty pro občany, což se již dnes stává realitou. Čím více prodají poštáci pojistek, účtů a žvýkaček, tím méně stihnou doručit dopisy, balíků a dalších zásilek. Jako vždy na neoliberalních postupech prodělávají pracující a zákazníci, přičemž naopak vydělá úzká skupina zástupců nadnárodních korporací a management České pošty,“ píše se ve společné tiskové zprávě Federace a ProAltu k akci.

„Situace zaměstnanců České pošty je neúnosná. Strach a nátlak se staly každodenními zdroji motivace k práci. Původní poslání poštáka, který by neměl být běžným zaměstnancem, protože jeho role byla vždy někde mezi poskytovatelem veřejných služeb a zaměstnancem, se dnes redukuje na prodáváče a hokynáře. Navíc za velmi nelidských a agresivních pracovních podmínek,“ stojí dále v tiskové zprávě.

Prezident Prokop byl za založení odborové organizace vyhozen z práce poštovního doručovatele. Vedení České pošty zakazuje základním organizacím vést na pracovišti informační nástěnky a šikanuje zaměstnance, kteří například jen projeví sympatie směrem k odborové organizaci.

▲ Protestujícím se podařilo vyvěsit na pobočce České pošty transparent (foto: Solidarita)

JAK JSEM ZAKLÁDAL ODBORY V SUPERMARKETU

Do redakční pošty nám přišel text, v němž se z pohledu zaměstnance popisují peripetie při zakládání odborů v jednom ze supermarketů a následný spor s managementem. Vzhledem k charakteru svědectví jsme se rozhodli jej publikovat anonymně a v původní podobě bez výraznějších úprav.

Asi před třemi lety jsme se rozhodli založit odborovou organizaci v našem supermarketu a potíže vznikly téměř okamžitě. Manažer s námi odmítl jednat, nepřevzal od nás zakládající písemnosti a tak dále. Posléze jsme se od vedení dozvěděli, že naše založení odborů je vlastně zbytečná práce a bylo nám nabídnuto členství v jejich stávajících odborech.

Podle všeho si tyto odbory založilo vedení společnosti samo, aby si ulehčilo život. Předsedou odborů je jeden z ředitelů. Nikdo nezná jejich zástupce v naší provozovně, nikdy o ničem zaměstnanec neinformovali, nikoho se nezastali, nenabídli členství.

Po dlouhém boji se nám podařilo vyrazit z vedení, vlastně z rukou jejich předsedy odborů kolektivní smlouvu. Tedy soubor nepodepsaných volných listů. Stalo se tak na jednání s manažerem našeho supermarketu. Celou schůzku řídil ředitel marketu z jižních Čech, předseda jejich odborů.

Setkání se pak vyvíjelo nikoli jako schůzka odborů s vedením, ale jako předvolání na kobereček. Jejich předseda nám předal tu podivnou kolektivní smlouvu a pak nám vyprávěl, co se mu na našem konání nelíbí. Nedostali jsme se prakticky ke slovu.

Musel jsem to zarazit. „Přišli jsme sem jako zástupci naší odborové organizace na jednání s naším ředitelem. Vy nás tu v žádném případě nebudete školit, odebírat nám slovo a vůbec toto setkání řídit. Pro nás jste pouze předseda partnerské odborové organizace, tedy trpěný, námi nezvaný host,“ spustil jsem.

KOLEKTIVNÍ SMLOUVA

Kolektivní smlouva mezi vedením a jím vytvořenými odbory neskutečným způsobem omezovala práva odborů, daleko nad rámec zákoníku práce. To se sice ze zákona nesmí, leč podnik se smlouvou řídí. Takovou kolektivní smlouvu nemohli podepsat

skuteční zástupci pracujících, ale jen vedení společnosti s odbory, které si sami založili.

Za rok se nám nepodařilo zajistit, aby si kolektivní smlouvu mohl přečíst každý zaměstnanec. Je prý na internetu. Není, na intranetu je jen se zaheslovaným přístupem, kam mají přístup pouze vedoucí pracovníci. Po roce z personální šéfové, pověřené komunikací s odbory, vypadlo, že tato kolektivní smlouva vlastně neplatí, neboť ji nepodepsalo vedení společnosti!

Zaměstnavatel neplnil téměř žádnou povinnost ze zákona, kterou měl k odborům, manažeri supermarketů, kde jsme měli členy, odmítali se zástupci odborů komunikovat. Odborovým funkcionářům bylo zakazováno v pracovní době mluvit se zaměstnanci.

Jako jeden z nástrojů informování členů jsem založil naše internetové stránky. Zde jsem slušně, leč pravdivě informoval o naší práci a vyjednávání s vedením. Například co se týče kolektivních smluv, o tom, jak se vedení společnosti mylí, případně nemluví pravdu. O tom, kterak vedení společnosti neplní povinnosti ze zákoníku práce, jež má k zaměstnancům a odborům.

Jedním z nejpilnějších návštěvníků našich stránek bylo vedení společnosti v zahraničí.

TO BUDE BOJ

Po čase nám vyměnili personální šéfovou pověřenou komunikací s našimi odbory. Nová paní personální šéfová pozvala naše zástupce na pražské ústředí společnosti za účelem seznámení. Za nás se zúčastnil předseda a místopředseda, za vedení společnosti bylo kromě ní přítomno několik ředitelů včetně oblastního pro Čechy a Moravu a podniková právnička.

Obsahem jednání nebylo seznámení s personální šéfkou. Bylo nám oznámeno, že společnost na naše odbory podává trestní

oznámení pro poškozování dobrého jména společnosti prostřednictvím našich internetových stránek. Naším zástupcům bylo nabídnuto, aby se okamžitě distancovali od obsahu stránek a ukončili činnost odborové organizace. Jen tak si zachovají zaměstnání, v opačném případě jim vytvoří takové podmínky k práci, že rádi odejdou sami.

„Jéžišmarjá, co to děláš za blbosti, že ses neporadil,“ podpořila nás naše odborová centrála ústy tajemníka. „To já vůbec nevěděl, že máte nějaké stránky.“ Nevěděl přes to, že jsem na centrálu vzal svůj laptop a ukazoval mu je s nabídkou, že takhle by mohly vypadat i stránky naší odborové centrály. A tak také dodnes vypadají.

Žádné, že máme právníky, poslance v parlamentu – žádná podpora, jen že jsme udělali „strašnou blbost“. Rok boje za práva odborů a zaměstnanců byla blbost? Při nedodržování zákoníku práce nám bylo tajemníkem doporučeno nepodávat podnět na inspektorát práce.

Tato nepodpora ze strany naší centrály zapříčinila, že místopředseda se distancoval a vystoupil z odborů, předseda odešel na dohodu a je již dva roky bez práce. Já zrušil stránky naší základní organizace a uveřejnil omluvu.

Lituji, jestliže jsem se dotkl cti či dobrého jména společnosti. Jen mi není zcela jasné, kterak přišla k dobrému jménu společnost, která nedodržuje zákony této země. A žádná žaloba se nekonala a asi ani nebude. Účelu bylo dosaženo, tedy likvidace odborové organizace.

V červnové Solidaritě vyšlo svědectví o práci pro českého dopravního giganta. Článek „Pracovní podmínky v jednadvacátém století: Student Agency“ je dostupný na webu.

**PODPOŘTE
NÁS**

Účast v nejruznějších kampaních, vydávání publikací, organizování debat, zkrátka veškerá naše činnost stojí na dobrovolnosti. Nevyhneme se ale nákladům na tisk, propagaci, cestovné atd. Pomozte nám získat prostředky, abychom mohli vydat více letáků proti rasismu, natisknout více transparentů na příští protivládní demonstraci nebo pozvat zajímavé řečníky na některou z dalších debat. Za všechny příspěvky moc děkujeme.

ČÍSLO ÚČTU: 2100245047/2010

PÁD NEČASOVY VLÁDY A PROHNILOST ČESKÉHO KAPITALISMU

ONDŘEJ LÁNSKÝ, JAN MÁJÍČEK

Nedávno uplynul měsíc od zatčení ředitelky kabinetu předsedy vlády Jany Nagyové, které spustilo poslední krizi vlády Petra Nečase. Ačkoli Nagyová společně se zatčenými exposlanci byla později propuštěna, vláda mezitím padla. To, co se děje nyní, však více než kdy předtím ukazuje, jak prohnílý český kapitalismus je. A zároveň Nečasova vláda vyprovokovala vznik hnutí, které se vymezuje proti neoliberalismu.

Nečasova vláda padala dlouho. Začalo to nedlouho po jejím složení prvními skandály se stranou Věci veřejné a zametáním korupce pod koberec v případech bývalého ministra životního prostředí Drobila. Pak následovaly různé koaliční krize každé tři až čtyři měsíce: od sporu o Ladislava Bátoru mezi TOP 09 a ODS přes nejasná odvolávání ministrů (Fuksy či Pospíšila) až po vyvrcholení kauzou Nagyová.

Na druhé straně, a to je podstatnější, se asociální škrtky této vlády setkaly s aktivním a širokým odporem zdola. Dosud největším v dosavadní historii České republiky a zcela v souladu s tím, jak protestují lidé po celém světě. Největší ránu dostala Nečasova vláda demonstrací na Václavském náměstí v Praze v dubnu 2012, uspořádané společnou platformou občanských iniciativ a odborů Stop vládě, kdy proti její neoliberalní politice protestovalo na 100 tisíc lidí. Ačkoli si to sama ve své aroganci neuvědomovala, vláda, která se setkává s takovýmto odporem, už může jen prohrávat. A prohrála nejen, co se legitimacy vládnutí týká.

RÁNY UTRŽIL I NEOLIBERALISMUS

Druhou rovinou prohry Nečasovy vlády totiž byla samotná politika. Programové priority prosadila jen zčásti; jmenujme některé. Důchodová reforma se v podstatě zhroutila, protože do soukromého druhého pilíře – nabourávajícího solidární průběžné financování – prakticky nikdo nevstoupil. Zdravotnické nadstandarty zrušil Ústavní soud. Takzvané sKarty budou zrušeny. Nebyla prosazena vysokoškolská reforma. Naopak prošlo nespravedlivé a asociální zvýšení daně z přidané hodnoty anebo církevní restituce.

Sečteno a podtrženo: vláda s původní podporou 118 poslanců prosadila jen malou – byť sociálně škodlivou a nespravedlivou – část ze svého programu. Hlavní vládní strana ODS odchází značně oslabena, stejně jako pravice obecně. Zároveň působení této vlády vytvořilo široké síť odporu a spolupráce, které mohou znepříjemňovat život každé další vládě, jež by chtěla pokračovat v neoliberalních reformách či politice udržování neoliberalního panství.

Pád „vysněné vlády“ pravice zanechal z počátku všechny její stoupence v šoku. Stačilo ale pár dnů a už se novinářský mainstream postavil proti „policejní a justiční zvůli“, která prý tak nespravedlivě zasáhla do politiky. Bývalý premiér Nečas společně se svými věrnými z ODS (mezi nimi například Marek Benda) pokračuje v blouznění o „splétání kauz“.

TOP 09 přešla do výhodné opozice, ač rétoricky nadále také trvá na podpoře sto jedna hlasů vládní koalice v čele s Miroslavou Němcovou. TOP 09 své voliče ujišťuje, že ať se stane cokoli, oni budou pracovat třeba z opozice na důležitých zákonech – a to se „slušňácké“ městské elitě, která hlavně chce klid a pořádek, líbí. TOP 09 má o svůj elektorát pravděpodobně postaráno.

To ODS je na tom se svým elektorátem o poznání hůře. Stále se zmenšuje skupina lidí, která žije obdivem k Václavu Klausovi. Začíná získávat podobu spíše ultrakonzervativní a konspirační teorie vyznávající síť bloggerů, kteří si čtou navzájem své články. Druhou skupinou jsou živnostníci a podnikatelé, pro které je hlavním mottem „drzé čelo lepší než popluzní dvůr“ – lhotejno zda se jedná o malé drzounky nebo zločince napojené na státní nebo komunální rozpočty. Třetí skupinu pak tvoří ideologicky popletená směsice, která volí ODS, aby se k moci nedostali „ti socani“. Jednak proto, že „tam byl Paroubek“, a dále proto, že socani „jsou jako ti komunisti“ (navíc s nimi v krajích vládnou či spolupracují, že ano), a komunismus „už jsme tu 40 let měli“ a tak dál.

A JAK JE NA TOM LEVICE

Na levici stále díky péči prezidenta Zemana roste a vzkvétá konzervativní levice, a to nejen vně klíčových aktérů (SPOZ), ale hlavně napříč sociálními demokraty (a komunisty) jako takovými. Konzervativní levice má jednu výhodu oproti liberálnější sociální demokracii: má tradiční, srozumitelný a vládním angažmá nezátížený jazyk. Zato u sociálních demokratů se při slovech, že to myslí upřímně, jen málokdo cynicky neusměje a nevzpomene Stanislava Grosse. Vedle toho jsou morální apely prezidenta Zemana brány vážně.

Navíc místo „modernizace“ a „reformy“ mluví konzervativní levice o „průmyslu jakožto národním zájmu“, o tom, že „Romové se neumí chovat“, a pravice že jsou zloději. Jasně a srozumitelně. To vnitřně rozpolcená sociální demokracie vůbec neumí a komunisté jsou stále zahleděni do sebe. Přitom by české levici více než prospěla levicová volební alternativa mimo ČSSD i KSČM. Ačkoli se návrhy na takové projekty občas objevují, zatím není žádný z nich dostatečně silný, aby uspěl. Pokud by takový subjekt do voleb šel, musel by uspět hned napoprvé.

Stejně jako je novinářský mainstream sjednocen na tom, že policie a státní zastupitelství to v kauze Nagyová přehnal, shodnou se na tom, že ČSSD už je díky krokům prezidenta Zemana před rozpadem. Zbožné přání. Sociální demokracie hraje mnohem důležitější roli, než kterou může hrát jedna strana stranického spektra. Je to strana, která dokáže – nebo dokázala – zorganizovat a uřídit jakýsi sociální kompromis. Není náhodou, že jejím oblíbeným místem jednání je takzvaná tripartita. Sociálně rozjitřená společnost potřebuje útěšnou vládu, která bude vysvětlovat, že pravice chtěla, aby platili chudí, ale potřeba je, abychom platili všichni. Hlavně žádné očekávání a žádné požadavky!

Rozpad sociální demokracie, či dokonce překreslení mapy české levice je fantazie pracíkových novinářů, kteří české společnosti už dávno nerozumí – pokud kdy rozuměli.

✉ jan.majicek@socsol.cz

Solidarita

76
2013
BŘEZEN

WWW.SOCSOL.CZ

CENA 30 Kč | SOLIDÁRNÍ CENA 40 Kč

ŠVIHLÍKOVÁ O CHÁVEZOVÍ / PROTESTY LÉKAŘŮ
PRÁVO NESKONČIT NA ULICI / BULHARÍ SVRHLI VLÁDU
EUROPOSŁANKYNĚ: NA KRIZI NEJVÍCE DOPLATILY ŽENY

Solidarita

77
2013
DUBEN

WWW.SOCSOL.CZ

CENA 30 Kč | SOLIDÁRNÍ CENA 40 Kč

LEVICE MUSÍ ZEZELENAT
PROTESTY V EVROPĚ: NEJSME V TOM SAMI
BYTOVÁ KRIZE V ČESKU / SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE NA ROZCESTÍ
SOUTĚŽE KRÁSY PONIŽUJÍ ŽENY / BOJ S UHLOBARONY NEKONČÍ

Solidarita

78
2013
KVĚTEN

WWW.SOCSOL.CZ

CENA 30 Kč | SOLIDÁRNÍ CENA 40 Kč

BYTOVÁ KRIZE A RASISMUS / ŠVIHLÍKOVÁ O ALTERNATIVÁCH / DVA ROKY PROTI VLÁDĚ
KONEC ŠUMAVSKÉHO PARKU / MÁNES UMĚLCŮM / POTRAVINOVÁ BEZPEČNOST
MANŽELSTVÍ PRO VŠECHNY / ORBÁNOVO MAĎARSKO / FRANCOUZSKÝ MÁJ 1968

Solidarita

79
2013
ČERVEN

WWW.SOCSOL.CZ

40 STRAN | CENA 40 Kč

DAŇOVÉ RÁJE

VÝROČÍ PRAŽSKÉHO JARA / JAK VYKOŘISŤUJE STUDENT AGENCY
OTROKEM RASY / DNY ANTIKAPITALISMU / PROTESTY V TURECKU
ODĚVNÍ PRŮMYSL USMRCUJE / CESTA Z EKOLOGICKÉ KRIZE

PŘEDPLAŤTE SI SOLIDARITU

roční předplatné **480 Kč**, půlroční předplatné **240 Kč**

objednávejte na: **predplatne@socsol.cz**

v případě dotazů
volejte na
předplatitelskou linku

722 133 743

VYLHANÁ REFORMA

PAVEL NOVÁK

Padlá vláda spustila v tomto roce zásadní reformu. Vpustila soukromý sektor, řízený tržní logikou, do původně plně veřejného systému důchodového zabezpečení. Důchodová reforma má jediný hlavní cíl. S pomocí lží, klamů a falešné reklamy otevřít další prostor pro kapitálovou akumulaci. Přitom zajištění důstojného stáří pro všechny je veřejným statkem a společenská povinnost, kterou trh nemůže zajistit efektivněji, respektive nemůže ji zajistit vůbec.

Každý prostředek k prosazení reformy byl dobrý, včetně lží. Využita byla téměř výhradně pravicová média a téměř výhradně pravicoví a neoliberální ekonomové. Strašením, doplněným o kampaň za 20 milionů korun z kapes daňových poplatníků, se jim ovšem podařilo přesvědčit mizerných cca 75 tisíc lidí ke vstupu do vychvalovaného druhého pilíře. A to za dobu téměř půl roku.

I proto plánují další finty. Automatický vstup občanů při nástupu do prvního zaměstnání s tím, že pokud nebudou chtít setrvat v druhém pilíři, musí aktivně vystoupit. Prodloužení lhůty pro vstup osob starších 35 let, ale mladších 40 let do konce letošního roku. A další. To jim ovšem nepomůže. Tak jako jim prozatím příliš nepomohly následující lži.

LEŽ 1: JEDEN DŮCHODCE NA JEDNOHO ČLOVĚKA V PRODUKTIVNÍM VĚKU

Lži první je často uváděné tvrzení o poměru jedna ku jedné, o poměru občanů v produktivním věku k občanům v postproduktivním věku, v roce 2050 či 2060. I podle velmi pesimistických demografických scénářů jde přitom o 1,51:1, respektive 1,43:1. A nejde o poměr osob v produktivním a postproduktivním věku, ale o počet zaměstnaných k počtu důchodců. U vládními politiky uváděného údaje je v pesimistickém scénáři předpokládaný poměr v nejhorsích dvou dekádách 1,84:1 a 1,72:1. Teze o poměru 1:1 je tedy jasnou a dokazatelnou lží.

LEŽ 2: SYSTÉM JE NEUDRŽITELNÝ, NEBUDE NA DŮCHODY

Pokud by platilo, že se bude snižovat poměr zaměstnaných osob a osob v postproduktivním věku, které pobírají starobní důchod, čistě matematicky, při zachování výše takzvaného náhradového poměru, tedy poměru mezi hrubou mzdou a penzí, by taktéž platilo, že bude systém neufinancovatelný. To ale předpokládá na straně výdajů neměnnost jednak náhradového poměru a jednak neměnnost věku odchodu do důchodu.

Tyto předpoklady jsou v rozporu s realitou. Náhradový poměr s občasným výkyvem směrem nahoru dále postupně klesá, ale trend je jasný: mezi lety 1991 a 2009 poklesl

u hrubé mzdy z 55 na 42 procent a náhradový poměr u čisté mzdy dokonce ze 70 na 54 procent. Pokles náhradového poměru je vestavěným stabilizátorem systému, byť je pro seniory velmi nepříjemným.

Sama tato vláda v tzv. malé důchodové reformě navázala dobu odchodu do důchodu na střední délku dožití a tím značně relativizovala oprávněnost svého strašení.

LEŽ 3: DŮCHODCI NÁS STOJÍ MOC

V Česku jsme v roce 2007 na důchody vydávali – a tehdy byl důchodový účet v přebytku – 7,4 procent hrubého domácího produktu. Ve stejném roce vydávala Francie 12,5, Německo 10,7, Rakousko 12,3 procent. V roce 2012 vydáváme stále 7,4 procent. Itálie se dostala na 14,5 procent. Z výše uvedeného je vidět, že máme velký prostor pro rozumné postupné zvyšování podílu výdajů na HDP.

Zároveň je třeba pracovat na zvyšování příjmů. Pokud chceme být rozpočtově odpovědnými, nesmíme jako tato vláda snižovat sociální pojištění, zavádět stropy pro nejbohatší a následně strašit neudržitelností systému kvůli „strukturně-demografickému vývoji“.

Na rozdíl od levicově odpovědných progresivních zemí, jako je Norsko či Švédsko, naše pravicové neodpovědné vlády příjmy ze státního sektoru, z koncesí za těžbu surovin či z privatizací státního majetku nevkládají do žádného suverénního fondu, ale bezostyšně tyto příjmy prožirají a korumpují za ně v předražených zakázkách. Není tedy z čeho v případě klesající fáze hospodářského cyklu výpadky příjmů na důchodovém účtu kompenzovat – jediné ze státního rozpočtu, třeba z jiných daní.

LEŽ 4: KAPITÁLOVÝ SYSTÉM ČI ALESPŇ PILÍŘ ZARUČÍ VYŠŠÍ DŮCHODY

Dlouhou dobu nám různí „nezávislí“ experti tvrdili, že zatímco v průběžném systému budou peníze docházet, nebude na důchody, zavedením dalšího pilíře se situace diametrálně změnit. Náhle prý na důchody bude. Vychází se z předpokladu, že peníze plodí peníze (jakási teorie peněžního samoplození).

Penzijní společnosti díky geniální správě aktiv vytvoří pro své klienty nové bohatství, namnoží jejich investiční portfolia. Samozřejmě – něco si přitom seberou na poplatcích. Proč ale tvrdím, že žádné prostředky navíc fondy nepřinesou?

Reálný růst HDP v ČR byl během posledních dvou dekád průměrně 2,645 procent. Inflace od roku 1997 do roku 2012 průměrně 3,3 procenta; předtím byla ještě vyšší. Lze tedy důvodně předpokládat, že nominální růst HDP byl ročně zhruba 6 procent. A například smíšený podílový fond KBS Master Fund Medium dosáhl za posledních deset let průměrného výnosu 2,71 procenta. To nepokrývá ani inflaci. Jistě, bylo by možné nalézt fondy, které inflaci porazily. Zda bychom našli také takové, které porazily i nominální růst HDP, tedy v reálných číslech si vedly lépe než systém jako celek, je jisté méně. Ale i kdyby takové fondy existovaly, průměrný výnos fondů je nižší než „výnos“ v reálné ekonomice.

A ejhle, je to první pilíř, který je plně navázán na reálnou ekonomiku. Za jinak stejných okolností – pokud bude udržován poměr mezi poživateli starobních důchodů a mezi zaměstnanci – bude tedy růst důchodů z prvního pilíře výrazně vyšší, než jakékoli případné přírůstky v druhém pilíři. A pokud odejdete do penze ve správném čase, když zrovna jsou. Fondy ve třetím pilíři, které ovšem nemohou být ztrátové, což tlumí možnost vysokých výnosů, ale i omezuje riziko hlubokých pádů, dosahovaly v posledních pěti letech výnosnosti mezi 1,4 a 2,9 procenty. A to před odečtem nákladů, tedy ani zdaleka neporážely inflaci – na rozdíl od prvního pilíře.

Jak Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, tak penzijní společnosti využívají v propagaci kalkulace budoucí výše důchodů zcela nereálnou míru výnosu, 3 či dokonce 3,5 procenta. Nikoli nominálně, ale reálně! To by bylo možné samo o sobě označit za kardinální lež a klamavou reklamu.

Obecně by mohlo platit, že pokud k prvnímu pilíři důchodového systému, jakémusi průtokovému ohříváči, kde na jedné straně vcházejí prostředky od zaměstnanců a od osob samostatně výdělečně činných z pojistného a na druhé straně jsou vypláceny penze

stávajícím starobním důchodcům – a kromě nich, na což se často zapomíná, i důchody sirotčí, vdovské a především invalidní – přidáme další pilíř, ve kterém si budou občané spořit dodatečné prostředky, tak to jako celek posílí důchodový systém. Těžko lze ale souhlasit s tezí, že samotné vyčlenění části placených prostředků z průběžného systému do systému kapitálového přinese na druhé straně dodatečné prostředky pro vyplácení. V reálném světě máme desetinásobné a vyšší náklady privátních penzijních fondů oproti penzijním fondům státním, nemluvě vůbec o průběžném systému obhospodařujícím státní instituci, kde jsou náklady ještě nižší.

LEŽ 5: A NYNÍ BEZ RIZIKA

Dalším momentem, kterým realita nepřijemně vstupuje do opiového snu apologetů soukromého kapitálového systému důchodů, je vysoké riziko ukradení, zpronevěření, vytunelování soukromých systémů. Zvláště v našem prostředí bychom měli být velmi opatrní. V investičních fondech renomované rakouské společnosti Creditanstalt sublimovalo bohatství českých občanů v hodnotě zhruba 5 miliard korun. Netřeba připomínat Harvardské investiční fondy.

Ale i v případě, že nejde o zlou vůli, o tunelování, není kladný výnos z ukládaných prostředků zaručen. Jeden případ za všechny – LTCM nebo Long-Term Capital Management L.P., kde ani několik nositelů Nobelovy ceny za ekonomii ve správní radě nezabránilo krachu a potřebě záchrany ze strany Federálního rezervního systému Spojených států.

LEŽ 6: DIVERZIFIKACE RIZIK

Obhájcí druhého pilíře se postupně přeorientovali z argumentu větší výnosnosti, který – jak jsme si ukázali výše – neobstojí, na argument rozkládání rizika. Pokud prý vyvedeme část prostředků vybíraných pomocí sociálního, resp. důchodového pojištění z průběžného systému do systému kapitálového a zároveň, což je důležitější, ze systému státního do systému soukromých finančních institucí, stvoříme tím příslovečný další košík. Pokud by se v rámci této logiky něco nepřístojného dělo se státními penzemi, státními aktivy, pomohou nám právě prostředky uložené v soukromých penzijních fondech.

Na první pohled tento argument působí platně. Na druhý jde ovšem o ahistorickou šaškárnu. Pokud se kterýkoli stát ocitne v takových problémech, že není schopen dostát závazkům vůči svým občanům v postproduktivním věku v rámci průběžného systému, s pravděpodobností hraničící s jistotou nebude schopen zaručit ani nedotknutelnost prostředků na privátních účtech u privátních institucí. Rovněž v takovémto státě na hraně zhroutení nebudou fungo-

vat veřejné služby ani soukromý oběh zboží a služeb. Za prostředky vyplácené z druhého pilíře, pokud vůbec budou vypláceny, si tedy velmi pravděpodobně v takové situaci nebudou penzisté schopni zakoupit potřebné zboží a služby. S vysokou mírou pravděpodobnosti bude v takto zhrouteném státě vysoká míra inflace, aktiva v soukromých fondech tedy budou velmi pravděpodobně znehodnocena.

Ve skutečnosti žádná takováto diverzifikace není dlouhodobě možná. Systematické riziko, politické riziko, riziko extrémních změn a revolucí, riziko nárazu socioekonomického systému na objektivní meze dané kapacitou životního prostředí a podobně nelze žádnými hárkami s privátními fondy

znižit a rozdělit. Naopak hrozí, že posílením role finančních trhů, co se týče zajišťování důstojného života ve stáří na úkor průběžného systému, dojde ke zvýšení celkového systémového rizika. K tomuto úkazu došlo u zvýšení role finančních trhů ve financování bydlení. Není žádný důvod, aby se situace neopakovala u zajištění ve stáří.

LEŽ 7: DĚLÁME TO PRO LIDI

Největší lži, jak jsem již avizoval v úvodu, je zdůvodnění reformy. Současný premiér Jiří Rusnok, jeden ze spoluvůrců reformy, se v diskuzi vyjádřil, že jako levicový liberál chce především zajistit všem důstojné stáří. A že důstojné stáří bez privátního spoření do fondů zajistit nelze, neboť jinak nebude dost zdrojů, reálné důchody se budou snižovat, penzisté budou chudnout a tak dál. Věk dožití se totiž prodlužuje.

Vše výše uvedené lze snadno vyvrátit či případně zpochybnit. Vše závisí na výsledku boje mezi pracujícími a kapitalisty, pokud mi laskavý čtenář dovolí zjednodušení. Kapitál ve svém honu za akumulací spotřebovává

lidské bytosti jako takové i jejich čas. A na druhé straně vyplatí jen nejmenší možný podíl na vytvořeném produktu tak, aby docházelo k co nejrychlejší akumulaci. To samozřejmě neplatí vždy, výsledek a poměr podílů obou faktorů na vytvořeném produktu je dán i vztahy v nadstavbě, závisí na míře demokratické kontroly, na síle vyjednávací pozice pracujících a míře jejich jednoty, ochotě pracujících bránit své zájmy, odvaze zástupců kapitálu a mnoha dalších faktorech.

Jisté je, že kapitál během své tvorby spotřebovává živou práci. A v ideálním případě se nestará o to, kde se nová pracovní síla bere. Jak se reprodukuje, zda a jak zaniká. Ve chvíli, kdy se člověk dostane do postproduktivního věku, stává se pro kapitál nepotřebným. Proč by se tedy kapitalisté měli jakkoli starat o přestarlé lidské bytosti? V případě dětí, jejich plození, výchovy a vzdělání je zde ještě zřejmá logika a zájem. Je třeba z nich vytvořit dobré, kvalitní, kvalifikované a poslušné lidské zdroje. Nicméně proč by se měl kapitál starat o vzrůstající šedou sílu? V demokratických či lépe řečeno semidemokratických společnostech nic jiného nezbyvá. Důchodci mají volební právo, je tedy nemožné přímo říci, že jsou přespočetní, lze to říkat pouze nepřímě: zaplevelovat veřejný diskurz nenávistí k seniorům, hrát na struny údajného „parazitismu“ a „ujádání mladým“.

JAK Z TOHO VEN?

Jakoby seniora moderní kapitalistický systém již nepotřeboval obsazovat ani do role konzumenta. Toho se ujmou miliardy lidí na globálním Jihu – s větší ochotou a menší vybíravostí. Proto bylo třeba původní, průběžný a značně rovnostářský důchodový systém rozbít. Nesloužil kapitálu; sloužil lidem. Druhý pilíř byl zaveden kvůli rozšíření prostoru pro transnacionální finanční zprostředkovatele; pro firmy, které si chtějí – jak se bezelstně penzijní společnost patřící Petru Kellnerovi vyjádřila v reklamě – ukousnout ze státního.

Pokud se pohybujeme v kapitalismu – ve společenském metabolickém a reprodukčním řádu založeném na nadvládě kapitálu nad prací – a nechceme se nyní zabývat socialistickou variantou důchodového systému, musíme zapojit do jeho financování kapitál. Za celoživotní spotřebu času pracujících musí kapitál přispět v jejich postproduktivním věku na zajištění jejich důstojného stáří. Třeba z radikálně zvýšených daní ze zisku či ze speciální daně z nadhodnoty, případně i z daní z obratu.

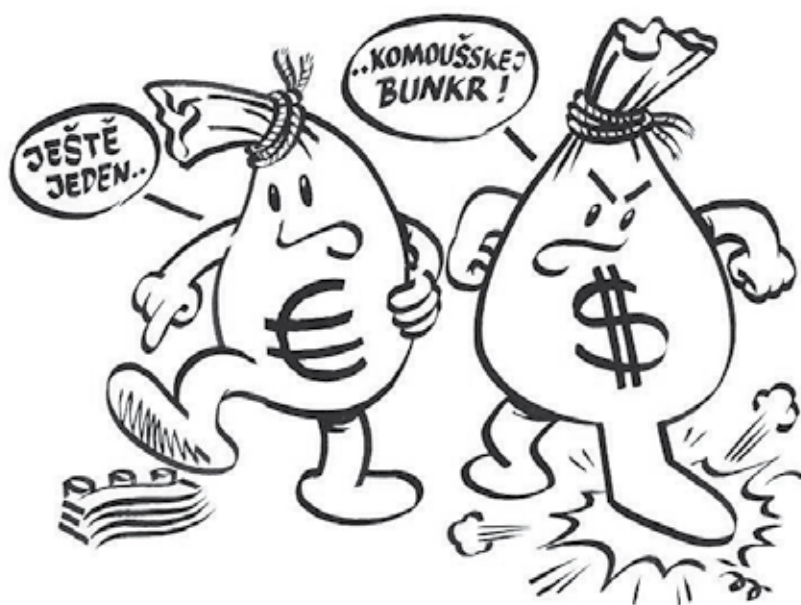
Redakčně kráceno. Plná verze článku vyjde na webu.

✉ pavel.novak@socsol.cz

PROČ JE TŘEBA HOTEL PRAHA ZACHRÁNIT

DOMINIK FORMAN

Argumentů, proč by hotel Praha neměl být zlikvidován, zaznělo mnoho. Jedná se o vysoce kvalitní komplexní dílo, které nemá v naší zemi obdoby. Předběhlo technické možnosti architektury své doby a vzhledem k neomezeným zdrojům, kterými tehdy disponovali zadavatelé projektu, lze s jistotou tvrdit, že stavba tak velkolepá a úplná na našem území již nikdy nevznikne. Navíc se jedná o výkladní skříň špičkových designérů, kteří řešili každý detail interiéru ve vztahu k celku budovy, od lustrů po kohoutky umyvadel.

▲ Autor karikatur: Alexey Klyuykov

Odborných komentářů, proč by stavba měla zůstat stát, je mnoho. Jaké jsou však argumenty těch, kteří si přejí komplex zdemolovat?

Argument 1: Stavba se nehodí do vilové čtvrti na Hanspaulce, jelikož je předimenzovaná a příliš velká oproti ostatním domům.

Nutno podotknout, že toto je opravdu jediný argument pro demolici, který lze považovat za odborný. Přesto se s ním dá snadno polemizovat a navíc je převálcován množstvím odborných argumentů pro záchranu hotelu Praha.

Tato teze by byla relevantní, kdyby byla pronesena někdy koncem sedmdesátých let, kdy hotel Praha ještě nestál. Více než 30 let po postavení komplexu jako argument pro bourání ztrácí smysl. Budova je už několik desetiletí součástí tohoto veřejného prostoru a požadovat vrácení stavu Hanspaulského kopce do podoby před výstavbou je snaha o otáčení kormidla historického vývoje regresivním směrem. Vyplývá zde totiž stěžejní otázka – kde je hranice, za kterou již

v tomto uvažování nemá smysl jít? Kdo ji definuje? Pokud bychom přistoupili na tento typ přemýšlení, museli bychom uznat za smysluplné, kdyby někdo přišel s požadavkem na zdemolování vilové zástavby z dvacátých let a její nahrazení „původními“ vinicemi a usedlostmi. Funkcionalisticky pojaté bílé krychle se tehdy rovněž „nehodily“ do tohoto tradičně pojetého prostoru, přesto je dnes považujeme za kulturně cenné objekty.

Navíc, přestože je hotel Praha obrovská stavba, zapadá až neuvěřitelně citlivě do objemu kopce a respektuje jeho tvar. To je důvod, proč na horizontu „nevyčnívá“ a „nepřekáží“. Z Evropské ulice v podstatě není vůbec vidět. Na druhou stranu tato jeho přednost zapříčiňuje, že ho obyvatelé Prahy nemají na očích, a proto ho vizuálně příliš neznají. Tento fakt usnadňuje záměr hotel

zdemolovat, neboť laická veřejnost nemá k objektu takový vztah, jako kdyby se jednalo o dominantu.

Další argumenty pro likvidaci hotelu mají charakter politicko-ekonomický.

Argument 2: Stavba je nerentabilní, nepokryje svůj nákladný provoz, proto nemá smysl ji udržovat a je lepší ji zbourat.

Tato argumentace má jako podrost tendenční neoliberální uvažování, které vidí veškerou smysluplnost jen v generování zisku navzdory všem okolnostem a na úkor všech hodnot. Kategorie myšlení, do které tento argument patří, je instrumentální racionalita. Pokud bychom takto uvažovali o kulturních památkách, zjistili bychom, že drtivou většinu by bylo efektivnější zlikvidovat a nahradit například obchodním centrem nebo kancelářskou budovou. Některé skutečně nevykazují takový zisk, aby byly schopny pokrýt své náklady. I lidé se základním vzděláním ovšem chápou, že se z dlouhodobého hlediska, z hlediska kontinuity společenského vývoje, vyplatí kulturní dědictví spravovat a ne jej ničit.

Lidé se od zvířat odlišují mimo jiné tím, že jsou schopni kromě obstarávání si potravy také tvořit hodnoty a pečovat o ty, které již vytvořeny byly. Bohužel jsme čím dál častěji svědky toho, že v zájmu snahy ekonomických elit maximalizovat své obohacování jsou veškeré hodnoty bezohledně likvidovány.

V případě hotelu Praha existují návrhy, jak učinit objekt efektivnější co se spotřeby energií i ubytovacích prostor týče. A především v dobách, kdy hotel vlastnilo město, vydělával! Demolice je v tomto případě neadekvátní.

Argument 3: Hotel Praha je soukromým majetkem Petra Kellnera, může si s ním dělat, co chce.

Stejně jako argument předchozí, i tento má neoliberální kořeny. Víze společenského systému, ve kterém je nejposvátnější hodnotou soukromé vlastnictví, je tím více směšnější, čím více se utápí v krizi globálního kapitalismu. Pokud bychom tento argument vzali vážně, tak nejbohatší jedinci, kteří své astronomické majetky vyspekulovali na finančních trzích, by si mohli koupit úplně vše, co bylo až doposud veřejným statkem, a mohli by s tím nakládat dle libosti. Taková situace radikálně ohrožuje ty ostatní, kteří nemají dostatek kapitálu na to, aby mohli v privatizaci konkurovat. Tedy asi 99 procent společnosti.

Pokud se však budeme držet ideálu současného systému, tak výš, než je soukromé vlastnictví, stojí právo odvíjející se od platných zákonů. A Listina základních práv a svobod jasně říká, že vlastnictví zavazuje. Praxe je však jiná. Případ hotelu Praha je ilustrativní v tom, že člověk, který má dostatek prostředků, stojí mimo kategorii práva. Mini-

sterstvo kultury ještě ani nestihlo vydat pravomocné a definitivní rozhodnutí, zda hotel Praha bude uznán jako kulturní památka, přesto již začala – pod vějíčkou „revitalizace“ – likvidace interiérů. V tomto případě zatím vítězí soukromý kapitál nad zákonem.

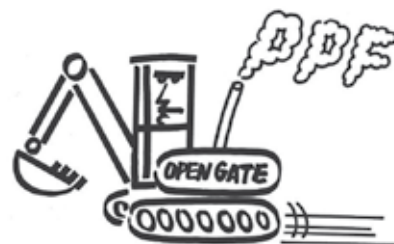
Argument 4: Hotel Praha postavili komunisté, proto by se měl zbourat.

Toto je nejprimitivnější, tudíž i nejslabší argument. V podstatě se ani o argument nejedná. Je to spíše výkřik vycházející z hysterické antikomunistické vlny, která je pouhou reakcí na to, že příslib demokratického ráje se po roce 1989 nenaplnil. Tato hysterie je poslední zoufalý pokus pravice zvrátit definitivní ztrátu hegemonie na politickém poli.

KONTEXT AKCÍ PROTI BOURÁNÍ HOTELU PRAHA

Akce, které se na podporu zachování hotelu Praha organizují, jsou významné. Nejen proto, že se snaží zachránit unikátní dílo, ale především proto, že hněv lidí je konečně namířen správným směrem. Cílem tohoto hněvu je nejbohatší oligarcha, finanční spekulant, který chce hotel zbourat. Tedy reprezentuje přesně tu vrstvu lidí, která je zodpovědná za finanční krizi – krizi systému, jež dopadá na bedra nejchudších a nejslabších. To je důležitý precedent v době, kdy společenský hněv ze stále se zhoršujících podmínek urputně hledá svůj cíl.

✉ dominik.forman@socsol.cz

DNY ANTIKAPITALISMU 2013

MARTIN ŠAFKEK

Alternativa existuje. To byl podtitul letošního ročníku Dnů antikapitalismu, které proběhly v Praze ve dnech sedmého až devátého června. Jednalo se o soubor přednášek, seminářů, promítání a koncertů pořádaných Socialistickou Solidaritu. Diskutovalo se mimo jiné o ekologické krizi, hnutí proti neoliberalismu, odborovém hnutí, rasismu, sociální krizi, sociálním státu či o ženské emancipaci.

Proč Dny antikapitalismu? V České republice vzniklo poměrně silné hnutí proti vládním reformám. Je však důležité, aby se v tomto hnutí vedla diskuse o tom, jak dál, což souvisí s alternativami, které se nabízí. Cílem akce bylo vytvořit v něm antikapitalistický pól a posilovat jej.

Dny antikapitalismu proběhly v prostorách galerie Tranzitdisplay od pátku do neděle. Jedním z hlavních témat akce byl vztah odborů k sociálním hnutím a naopak. Diskutovalo se také o soudobých levicových tématech - mezi přednáškami proto nechyběla problematika ekologické krize, rasismu či ženské emancipace.

PÁTEK: EKOLOGIE, FEMINISMUS, KONCERT

Právě *Ženské osvobození* bylo vstupní přednáškou Dnů antikapitalismu. Filip Vidimský ze Socialistické Solidarity (SocSol) se pokusil nastínit aktuální koncept ženského osvobození, vycházející nejen z klasických feministických teorií, ale inspirovaný v posledku Engelsem, Marxem a dalšími.

Druhá přednáška *Levice a ekologie* byla nabitá skvělými řečníky. Zúčastnil se jí rozvojový expert Tomáš Tožička z Educonu, dokumentaristka Hana Nováková z Filmové akademie múzických umění, Lukáš Likavčan z hnutí Duha a zástupce SocSol Jaroslav Chramosta. Betonářská levice patří do muzea, shodli se mimo jiné řečníci, autentická levice jednadvacátého století musí být zelená.

Večerní program prvního dne zpestřil hrou na kytaru umělec Václav Magid.

SOBOTA: ODBORY, RASISMUS, UMĚNÍ

V sobotu pak Dny antikapitalismu začaly přednáškou *Umění a emancipace*. Zúčastnili se jí mladí umělci: Václav Magid s Pavlem Stercem z umělecké skupiny POLE a Dominik Forman ze SocSol. Přednáška byla plna citátů neomarxistických teoretiků Adorna a Benjamina, celkově byla velmi podnětná. Zájem o vztah mezi uměním a levicí podtrhoval i zaplněný sál, a to i přesto, že přednáška se nekonala právě v nejvhodnějším čase.

Zprávy z první bojové line proti neoliberalnímu kapitalismu v Evropě potom přednesl první zahraniční host Dnů antika-

pitalismu, a sice Kostas Todoulos ze sesterské organizace SocSol v Řecku (Socialistická strana pracujících).

Další zahraničním hostem byla Jo Cardwell ze spřízněné britské organizace Socialist Workers Party, měla přednášku na téma *Odbory, sociální hnutí a marxisté*. Mluvila výborně, v přednášce velmi srozumitelnou formou zpracovala pro radikální levici zásadní témata – od současné revolty občanů v Turecku až po nutnost sebeemancipace námezdně pracujících.

Ve znamení reflexe současných bojů pracujících proti škrtům napříč globem se nesl panel *Sociální hnutí a odbory ve světě*. Zúčastnili se zmiňovaní Jo Cardwell, Kostas Todoulos a Jan Májíček ze SocSol.

Předseda Sdružení pro levicovou teorii SOK Michael Hauser pohovořil o tématu *Relevance marxismu pro dnešek*. Zajímavý byl jeho postřeh o vztahu materialismu a idealismu – idealismus ve smyslu stavu, kdy vědomí určuje bytí, bude platit až v komunitické společnosti, v kapitalismu je identická teze podvodem.

Snad nejdůležitější přednáškou byla ta, která proběhla v sobotu večer. Jmenovala se *Romové a rasismus* a zúčastnili se jí Ivanka Mariposa Čonková a Josef Miker. Za dlouhá léta mého angažmá v sociálním hnutí to pro mě osobně byla první příležitost slyšet Romy na veřejné debatě mluvit o rasismu. Přičemž probíráno bylo to aktuální – Duchcov, kde se konal protiromský mítink, Teplice, kde byl za podivných okolností zavražděn Rom, a Přednádraží a Předlice jako dva symboly bytové krize. (O těchto kauzách vyšly v Solidaritě například články *Duchcov: Když se „pokojná“ demonstrace zvrhne*, *Bydlení – zboží jako každé jiné* nebo rozhovor *Potřebujeme Romy*

ve vládě. K dispozici na webu.) Na debatě s Čonkovou a Mikerem zazněl neuvěřitelný fakt: od roku 2012 bylo v Česku zabito 9 Romů (aneb co se z mainstreamových médií nedozvíte!).

Sobotní večer byl zakončen promítáním slavného filmu Luise Buñuela z roku 1972 *Nenápadný půvab buržoazie*.

NEDĚLE: GLOBALIZACE, REVOLUCE, FILM

V neděli pronesl přednášku *Jakou potřebujeme politickou stranu?* autor těchto řádků. Ve své přednášce se snažil především prolomit tabu ohledně ruského revolučního Lenina. Jan Májíček se poté zamyslel nad tématem revolučního subjektu během diskuse *Kdo může změnit svět?*.

O studentském hnutí pohovořili Karolína Chloubová z iniciativy Za svobodné vysoké školy, s níž jsme vydali rozhovor v červnovém čísle *Solidarity* (*Nebýt tunelu Blanka, měli bychom Prahu bez bariér*, dostupné na webu), Barbora Čapinská a Lukáš Matoška ze SocSol.

Jako diskutérka Dny antikapitalismu navštívila známá levicová ekonomka a příspěvatelka Solidarity Ilona Švihlíková z Alternativy zdola, aby promluvila v rámci panelové diskuse *Globalizace a krize* společně s Ondřejem Lánským (Iniciativa ProAlt) a Petrem Rohelem (SocSol).

Argument, že existuje „kapitalismus s lidskou tváří“, se v závěrečné nedělní přednášce pokusila vyvrátit Ellisiv Ronglien přednáškou *Skandinávský sociální stát jako překonání kapitalismu?* Ellisiv pochází z polské sesterské organizace SocSol Pracowniczka Demokracja, původem je však z Norska (článek na téma její přednášky vychází v tomto dvojčísle).

Večer se promítal film z roku 2011 *Národní galerie Šumava* od výše představené dokumentaristky Hany Novákové. Akci ukončil bluesman Martin Chik.

Dny antikapitalismu 2013 byly jednoznačným úspěchem. Zúčastnilo se dvakrát více lidí než loni. Příští rok na viděnou!

Záznamy ze Dnů antikapitalismu 2013 vyjdou na TV Solidarita. Loňské Dny antikapitalismu už zde vyšly.

✉ martin.saffek@socsol.cz

DISKURZY ČESKÉHO POSTKOMUNISMU

TOMÁŠ SCHEJBAL

Dvacátého června se v Galerii Divus konala panelová debata Soku – Sdružení pro levicovou teorii na téma diskurzů českého postkomunismu se sociologem a historikem Stanislavem Holubcem, lingvistickým antropologem Tomášem Samkem a teologem a novinářem Janem Černým – a s publikem.

Diskurz, respektive jazyk ve svém mocenském, politickém kontextu, začal být zkoumán po revolučních událostech konce šedesátých let 20. století. Klíčovou událostí pro vznik kritické analýzy diskurzu však byl máj 1968 ve Francii, kde se na přelomu šedesátých a sedmdesátých let jako reflexe zrodil *poststrukturalismus* představovaný Michelelem Foucaultem, Jacquesem Derridou a Georgesem Bataillem.

(V květnové Solidaritě k výročí pětačtyřiceti let od francouzského máje vyšel článek *Pod ruinami poklad. Pár poznámek o dědictví máje 1968 ve Francii*, který je dostupný na webu – pozn. redakce.)

Nová levice byla politicky poražena, nezměnila příliš ani svět, ani život, nicméně alespoň přinesla do společenské debaty nová témata, změnila diskurz. Tak zní útěcha poststrukturalismu, který začal společnost nahlížet očima jejího jazyka. Michel Foucault v *Řádu diskurzu* z roku 1971 analyzuje právě mocenské pole rozpravy, ve kterém se vždy ocitá. Toto mocenské pole diskurzu je vyznačeno tabu, sloužícím jako hraniční sloup, jehož překročení se trestá. Hovoříme-li tedy o diskurzu, hovoříme vždy o moci.

Debate vycházela z připravované habilitační práce Stanislava Holubce, v níž se zabývá historickou pamětí a obrazy Druhých, a kritické reflexe této práce od výše zmíněných diskutujících. Ve svém úvodním příspěvku se Holubec

zabýval zaprvé českými představami o vlastní minulosti a okolním světě a zadruhé vztahem k transformaci a integraci; samozřejmě představami dominantně vytvářené městskými středními vrstvami.

Český vztah k transformaci a integraci je podle Holubce charakteristický svou identifikací se Západem, tedy s centrem, zatímco vztah k ostatním zemím postkomunistické Evropy nazývá „antinacionalistickým nacionalismem“: jsme lepší než vy, protože nejsme nacionalisté, ale jsme Evropané a demokraté. Tato dominance liberálního diskurzu se projevuje v hodnotách městských středních vrstev, preferujících ideál politického vůdce odborníka (Klaus) nebo morální autority (Havel), ale vždy vzdělance.

Souhrnně lze říci, že pro obecné postkomunistické představy jsou všem zemím společné tyto jevy: odmítání socialistické minulosti a ruského vlivu, touha po evropské integraci a mýtus zlatého věku. Pro české postkomunistické představy pak platí tato specifika: mýtus zlatého věku meziválečné republiky, strach z Německa, liberalismus, antinacionalismus a slabý vliv náboženství.

Dominantním diskurzem českého postkomunismu je tedy liberalismus. Tenze se pak projevuje buď v neoliberalní variantě (liberální pravice, ODS), nebo liberálně sociální podobě (ČSSD).

O vztazích českých diskurzů pak ve svém debatním příspěvku Jan Černý hovořil o dominantní roli právě diskurzu liberálního (ODS, Havel, MF Dnes, Respekt) spolu s konzervativním (Lidové noviny), který je ale vůči tomu liberálnímu v marginální pozici, a dominované roli levicového diskurzu. Stejně tak v levicovém diskurzu existuje diverzita mezi dominantnějším konzervativním, národně orientovaným levicovým diskurzem (v současnosti Zeman), a marginálnějším progresivně levicovým diskurzem (sociální hnutí, radikální levice a tak dále).

V diskuzi zazněla zajímavá myšlenka o tom, jak se vyvíjí užívání pojmů, sloužících k označení polistopadového ekonomického systému: od tržní ekonomiky počátku devadesátých let přes globalizaci přelomu tisíciletí po pojem kapitalismu. Užívání pojmu kapitalismu namísto zástupných termínů se tak může jevit jako určitá šance pro levice.

Hovoříme-li však v souvislosti s diskurzem o moci, nelze se nedotknout jedné problematické stránky organizační povahy, typické pro panelové debaty, sice odcizený, hierarchický vztah mezi účinkujícími, sedícími vpředu, a publikem. Vztah, který reprodukuje dominantní úlohu diskurzu účinkujících, a marginální, i přes možnost dotazů a debaty v podstatě pasivní roli publika jako posluchačů.

✉ tomas.schejbal@socsol.cz

Sdružení pro levicovou teorii

www.sok.bz

Pražská
škola
alternativ

Pražská škola alternativ

Nabízí v pravidelných intervalech přednášky, semináře a workshopy k aktuálním politickým, kulturním, ekologickým a ekonomickým tématům

PŮLROK PRAŽSKÉ ŠKOLY ALTERNATIV

NIKOLA ČUŘÍK

Projekt, na kterém za podpory Nadace Rosy Luxemburgové spolupracují organizace české radikální levice, trvá již půldruhého roku. Za tu dobu nabídl množství diskuzí, seminářů, konferencí a workshopů na aktuální témata, jež hýbou společností. Ohlížíme se za uplynulým semestrem Pražské školy alternativ.

Tématem **únorových** diskuzí bylo životní prostředí. Lidé a komunity dnes stále méně kontrolují podmínky využití prostředí, v němž oni sami žijí, pracují a relaxují. Namísto účelného využití půdy k obživě místních rezidentů a návštěvníků, místo využití a navrhování čtvrtí a městského prostoru pro potřeby širokých skupin obyvatel se dnes stáváme zajatci developerů hnaných vidinou zisku. Jsme svědky surového zacházení s kvalitní půdou, devastace krajiny nepotřebnými stavbami a vzniku umrtvených ploch skleněných kancelářských krychlí. Poslední únorový seminář nám ovšem představením protestního hnutí proti elektrárně v Mochově nabídl „návod“, jak se takovým jevům jako angažování občané bránit.

Březenové semináře se zaměřily na *potravinu a léky*. Průvodkyně zdravou výživou Margit Slimáková objasnila význam ochranných známek potravin a na příkladech ilustrovala zdrcující pokles kvality jídla, kterého se nám dostává z regálů supermarketů. Kdo by si pomyslel, že podle závazné normy platné v roce 1959 připadalo na jeden kilogram majonézy minimálně osm vaječných žloutků, zatímco v roce 2001 už pouze jeden? Ředitelka Potravinové banky Praha Věra Doušová pak představila svůj projekt, který pomáhá sběrem neprodaného zboží z obchodů potřebným, a zmínila se o nesnázích, které její činnosti klade Ministerstvo financí.

Na semináři o lécích v režii viceprezidenta Svazu pacientů ČR Josefa Mrázka a mluvčího České lékařské komory Milana Sojky došlo na diskuzi o současné lékové politice. Lidem se dostalo informací o činnosti Státního úřadu pro kontrolu léčiv, který je pod vlivem farmaceutické lobby, díky čemuž „dochází k takovým absurditám, že generikum originálního léku, které ve všech rozumných systémech zdravotního pojištění přináší úspory, může získat stejnou úhradu jako originální lék, ba dokonce za jistých okolností může dojít k situaci, že zdravotní pojišťovna musí za genericou kopii platit víc, než je úhrada originálu“. To jsou slova mluvčího Všeobecné zdravotní pojišťovny Jiřího Roda. Debatovalo se také o vysokých maržích lékáren, stále rostoucích doplatecích za léky, které lidé platí v lékárnách, stahování „příliš levných“ léků z trhu jejich vývozem do zahraničí a o dalších neduzích.

Dubnová setkání patřila tématu *práce*.

Odborový ekonom Pavel Janíčko se zaměřil na problém nezaměstnanosti, která podle oficiálních (vědomě podhodnocených) údajů z března 2013 postihuje 588 tisíc lidí. Jde o jednu z nejvyšších hodnot nezaměstnanosti od konce války. Janíčko zmínil rovněž psychosociální aspekty nezaměstnanosti: devastující dopad na psychiku lidí ve společnosti, kde dominující neoliberalní ideologie popisuje nezaměstnanost jako osobní problém jednotlivce, ba nezdíka přímo jako důsledek jeho lenosti a neschopnosti.

Pozornost sociologa Ondřeje Lánského upoutala *prekarizovaná práce*. Jsme svědky toho, že vzniká stále více pracovních míst „nabízejících“ nejistou pozici (zaměstnání na smlouvy na dobu určitou, takzvaný švarcsystém, dohody o provedení práce) s rýsy často naprosto obcházející pracovní právní normy, pokud jde o odměňování, délku pracovní doby nebo bezpečnost práce. Lánský zkoumal proces prekarizace práce v jejím vlivu na třídní strukturu společnosti. Došel k závěru, že se vytváří jádro společenského subjektu, který má potenciál odstranit selhávající kapitalistický systém. Na teoreticko-analytické rovině spolu na dalším semináři o emancipačním (a odcizujícím) potenciálu práce diskutovali Václav Exner (KSČM) a rozvojový expert Tomáš Tožička.

S tématem práce souvisel i seminář o postavení Romů, kteří čelí vysoké míře nezaměstnanosti a jsou za to většinovou společností neprávem odsuzováni. Romští aktivisté Jozef Miker, Ivana Mariposa Čonková a Imrich Horvát se věnovali i dalším palčivým problémům. Mimo jiné státem podporované segregaci v bydlení, nedostatku levného sociálního bydlení, životu na lichvářských ubytovnách či nárůstu rasového napětí v době hospodářské krize. Společně s nebývale vysokým počtem posluchačů aktivisté hledali cestu z ekonomické mizérie a pod heslem *Romové povstaňte!* formulovali vizi obrozeného romství bojujícího za uznání dnes odpírané rovnoprávnosti a lidské důstojnosti.

V **květnu** „zabrousila“ Pražská škola alternativ (PŠA) do oblasti *hospodaření s penězi*. Vládnoucí praviceový diskurz levice stále předhazuje, že je rozhozovávací. Všichni pamatujeme „strašení Řeckem“ před parlamentními volbami v roce 2010. Semináře přispěly k dekonstrukci těchto mýtů. Ekonomka

Ilona Švihlíková a Tomáš Tožička ilustrovali, že problém rostoucího dluhu většiny západních zemí není ani tak problémem štědrých výdajů, jako spíše stále se snižujících příjmů veřejných rozpočtů. Korporacím i bohatým se desítky let snižuje zdanění, prosperující státní podniky se privatizují, firmy outsourcují své aktivity do zemí s levnou pracovní silou, vyvádějí své zisky do zahraničních finančních center nebo se vyhýbají zdanění v četných daňových rájích (k tomu viz článek *Mluvil tady někdo o zneužívání?* z minulého čísla, nyní na webu).

Na jiném semináři představila Karolína Babičková brožuru novináře Stephana Kaufmanna, která boří klišé týkající se Řecka. Tato země je vydávána za příklad žití nad poměry, z něhož vznikají dluhy, jež teď musí Evropa splácet. Pravda je přitom taková, že Řekové tráví práci výrazně více času než většina pracujících v Evropě. Z hlediska vysokých úrokových sazeb, za něž si Řecko půjčuje peníze od takzvaného jádra zemí eurozóny (tyto země si samy půjčují levně) dnes fakticky Řecko finančně vypomáhá Německu, nikoli naopak.

V neposlední řadě přišla během května na paškál problematika *korupce a exekucí*. Stanislav Beránek z Transparency International vidí korupci v Česku jako systémový problém vycházející ze samotné logiky polistopadového vývoje coby klientelistického projektu. Levice by se podle něj neměla tématu korupce vyhýbat, protože boj proti korupci představuje boj za rovnost, nicméně je třeba zabránit zamoření debaty o korupci konspiračními teoriemi. A právník Pavel Čížinský obsáhlé popsal teorii a praxi současného exekutorského byznysu postaveného na neoliberální logice privatizovat část veřejné soudní moci a bořit kontrolní mechanismy v rukou veřejnosti – či alespoň veřejných institucí – nad finančními toky.

Příští semestr PŠA by se měl zabírat všeobecným základním příjmem, vodou jako lidským právem a debatami s politiky, pro která budou nachystána „horká křesla“. Chuť aktivistů pracovat a pokračující zájem účastníků seminářů, workshopů a diskuzí poskytují jistotu, že letošní semestr určitě nebyl tím posledním.

Redakčně kráceno. V Solidaritě vycházely texty o PŠA pravidelně. K dispozici na webu. Na TV Solidarita pak vyšly záznamy z PŠA.

TURECKÝ DEMONSTRANT: BOJUJEME S VLÁDOU I NACIONALISMEM, ČELÍME POLICEJNÍMU NÁSILÍ

Koncem května desítky lidí obsadily park Gezi v centru Istanbulu na protest proti plánu vedení města proměnit park v obchodní centrum. Policie na protestující pravidelně útočila. Z odporu proti obchodnímu centru se vyvinulo protestní hnutí proti neoliberální vládě. Přinášíme rozhovor z června, kdy protesty vrcholily, se členem Devrimci Sosyalist İşçi Partisi, sesterské organizace Socialistické Solidarity v Turecku.

Zdá se, že vláda udělala jakési ústupky, když přistoupila na rušení plánů výstavby obchodního centra. Premiér Recep Tayyip Erdoğan řekl, že je otevřený „demokratickým požadavkům“. Jaké jsou změny ve vládních rozvojových plánech v této oblasti a může být vůbec dosaženo nějakého druhu dohody mezi vládou a protestujícími?

Zatímco Erdoğan byl na své již dříve naplánované státní návštěvě severní Afriky, vicepremiér Bülent Arınc se setkal s delegací skupiny Taksim Solidarity, organizace zastřešující protestující, aby společně prodiskutovali své požadavky. Většina představitelů Erdoğanovy Strany spravedlnosti a rozvoje (Adalet ve Kalkınma Partisi – AKP) nyní prohlašuje, že protesty byly zpočátku legitimní a správné, avšak to, co je znepokojuje, je rozšiřování událostí a s tím narůstající „extrémistická“ hrozba vládě. Primátor Istanbulu dnes řekl, že by si sám přál být mezi protestujícími v parku Gezi – přitom on sám před deseti dny prohlašoval, že protesty jsou „nelegální“! Vláda nyní tvrdí, že bude pokračovat v plánu přestavby starých otomanských kasáren v parku, ale že nedojde k jejich proměně v nákupní centrum anebo luxusní rezidenci. Iniciativa Taksim Solidarity a širší skupina protestujících trvají na pokračování protestů až do chvíle, než dojde k prohlášení, že park nebude zničen. Vláda tedy musela ustoupit ze svých původních plánů, ale finální dohoda se nezdá být v nejbližší budoucnosti možná, pokud ze strany vlády nedojde k dalším ústupkům. Výsledky nedávného průzkumu veřejného mínění ukazují, že 75 procent obyvatel Istanbulu a 64 procent obyvatel Turecka oponuje vládním návrhům na úpravu parku.

Policejní zásah vůči protestujícím v Ankaře byl brutální a lidé se nyní scházejí po tisících v mnoha istanbulských čtvrtích a v Ankaře v obavě z dalšího užití síly. Jaké jsou důvody pro takovou eskalaci protestů a policejních zásahů?

Park Gezi je nyní bez přítomnosti jakýchkoli bezpečnostních sil po celý týden. Barikády jsou okolo celého Taksimského náměstí a policie se kompletně stáhla. Důvodem toho bylo, že desetitisíce lidí minulý týden statečně vzdoro-

valy policejnímu násilí a k nim se přidávali další a další lidé, kteří vycházeli do ulic společně s tím, jak se tvrdost policejních útoků stupňovala. To místo nyní připomíná festival, tisíce lidí stojí venku každou noc a další desetitisíce je navštěvují každý den po práci. Avšak policejní teror je stále přítomný v dalších městech, kde tisíce lidí vyjadřují svoji solidaritu těm na Taksimském náměstí.

Sílí volání po předčasných volbách. Stává se z toho lidový požadavek. Jak na to reaguje vláda?

Přední poslanec za AKP předčasné volby popřel. Na roky 2013 a 2014 bylo naplánováno několik důležitých politických střetů: komunální volby, prezidentské volby a pravděpodobně také referendum o nové ústavě. Hnutí stále ještě nezískalo většinovou podporu napříč celou zemí. Jeho důležitost vychází z počtu lidí, které bylo schopné zmobilizovat do ulic. Hnutí potřebuje zvítězit nad některými segmenty vládní voličské základny, která tvoří 50 procent veškerého elektorátu, ve snaze vytvořit seriózní alternativu vůči premiérovi Erdoğanovi. Abychom tohoto dosáhli, musíme bojovat proti myšlenkám vládnoucí třídy, které nás rozdělují: proti rasismu, nacionalismu, sexismu, homofobii, islamofobii a tak dále. Některé průzkumy veřejného mínění naznačují, že 16 procent podporovatelů AKP sympatizují s odporem – to je dobrý výchozí bod. Toto je přesně důvod, proč Erdoğan okamžitě začal sérii mítinků v mnoha městech a proč jich plánuje udělat ještě více – aby sjednotil svoji základnu proti hnutí.

O čem jsou Erdoğanovy mítinky? Jaká je jejich váha a zvyšují se jejich počty podobně jako narůstá počet vašich protestů?

Počty nejsou velké, uvážíme-li podporu vládě. Co je však pozoruhodné, je hněv, který hnutí probudilo u podporovatelů AKP. Považují jej za spiknutí kemalistů (nacionalistů, kteří se vztahují k prvnímu tureckému prezidentovi – pozn. redakce) proti konzervativním, respektive islamistickým silám. Skandování na Erdoğanových mítincích jsou vskutku zběsilá: „Stát pevně, nikdy se neohnout, lidé jsou s tebou“, „Dej nám svolení a rozdrťme Taksim“. Erdoğan zatím

žádné svolení nedává, ale s touto myšlenkou si hraje, když šíří řadu lží – protestující údajně okupovali mešitu, aby mohli uvnitř pít alkohol (toto bylo popřeno samotným imámem dotyčné mešity), ženy se šátky jsou údajně obtěžovány protestujícími (protestující z parku Gezi uspořádali na protest pochod žen s tématem odporu vůči jakémukoli násilí na ženách). Premiér také využívá nacionalistickou rétoriku, když prohlašuje, že toto je mezinárodní spiknutí s cílem poškodit turecký ekonomický růst.

Jaký je postoj Kurdů k těmto událostem?

Účastníci se událostí na Taksimském náměstí a některé demonstrace se konaly v kurdských městech. Ale participace není na svém možném maximu. Vezmeme-li v úvahu pokračující mírový proces mezi vládou, který ukončí státní diskriminaci, Kurdové mají obavu, že koalice CHP-MHP (koalice kemalistů, tj. sociálnědemokratické Republikánské lidové strany, a ultranacionalistů, tj. Strany národního hnutí – pozn. red.), která oponuje mírovým jednáním, může v případě pádu vlády přijít k moci. Kurdové v parku Gezi čelili několika útokům, protože ve své části parku veřejně vyvěsili několik plakátů s vůdcem Strany kurdských pracujících Öcalanem. Socialisté a všichni odpůrci rasismu v hnutí tvrdě bojují za snížení vlivu nacionalistů uvnitř parku, tedy i za turecko-kurdskou jednotu. Zatím jsme byli úspěšní, ale je stále velice důležité, abychom budovali jednotnou frontu proti rasismu.

Jaká je atmosféra v táboře umístěném v parku Gezi?

Úplný pocit svobody. Desetitisíce lidí se každý den po práci scházejí, aby proměnily park v karneval. Aktivisté překonávají jakýkoli problém v duchu solidarity a soudružství. Všude se debatuje o tom, co má přijít. Lidé uvnitř jsou otevření novým, ba dokonce i radikálním myšlenkám. Každý den prodáme 350 výtisků našich novin (tiskoviny příbuzné Solidaritě – pozn. red.).

Odpovídal Ozan Tekin. Redakčně kráceno. Vyšlo v Socialist Worker. Z angličtiny přeložil Petr Michal.

CO ZAŽEHLO TURECKÉ PROTESTY?

VÍTĚZSLAV LAMAČ

Počátkem června vypukly v Turecku masové protivládní protesty. Stalo se tak po jedenácti letech vlády konzervativní Strany spravedlnosti a rozvoje. V médiích se často mluvilo o protestech proti islamistické vládě. Ale skutečná situace je mnohem komplikovanější. K porozumění významu protestů je třeba pohlédnout do nedávné historie země.

▲ Protivládní transparenty obsadily celou fasádu (foto: Kaya Özkaraçalar)

ATATURKOVÉ DĚDICTVÍ

Moderní Turecko vzniklo na ruinách mnohonárodnostní Osmanské říše. Turecká republika byla vyhlášena roku 1923 po vítězství tureckého národního hnutí v boji proti okupačním silám. Vznikl tak turecký sunnitský sekulární národní stát.

Politici vůdci vedení prezidentem Kemalem Atatürkem měli jasnou představu o tom, jak má vypadat moderní turecký stát. Měl být etnicky čistý, tvořený muslimskými Turky. Dále měl být sekulární, což znamená, že náboženství mělo být zatlačeno do pozadí. Velký důraz byl kladen na „civilizovanost“, což v očích tehdejších vůdců znamenalo vyznávat západní styl života.

Zásadním problémem však bylo, že obyvatelstvo nebylo ani zdaleka tvořeno jen Turky. Asi pětinu populace tvořili Kurdové, a pak zde byla celá řada drobnějších etnických skupin. Ne všichni obyvatelé byli navíc Muslimy. Mezi nemuslimskou částí obyvatelstva patřili například Arméni (jichž dokonce i po arménské genocidě zůstalo v Turecku přes milion), Řekové, Židé, menší komunity Asýřanů a jiných.

Velká část muslimského obyvatelstva pak byla tvořena šíitskými Alawity (blízcí íránskými šíitům) a nikoli sunnitskými Muslimy. Nakonec ani sunnitská většina zcela nezapadala do představy kemalistů o moderním obyvatelstvu, neboť lidé byli příliš pobožní a příliš „východní“.

ETNICKÉ ČISTKY A NÁSILNÉ POZÁPADŇOVÁNÍ

Ataturk se stal velmi silným diktátorem, pod jehož vedením vznikl systém jedné strany opírající se o armádu. Tento režim začal přetvářet společnost podle svých představ. Kurdové, jakožto muslimové, měli být asimilováni a poturečtění. Podle oficiálně podporovaných teorií byly Kurdové považováni za „horské Turky“. Jejich jazyk byl zakázán a jakýkoli pokus o odpor nelítostně trestán.

Nemuslimské menšiny byly postupně donuceny opustit Turecko. Výměnou obyvatelstva s Řeckem se Turecko zbavilo 1,2 milionů Řeků. Roku 1942 byla na nemuslimské obyvatelstvo uvalena zvláštní daň. Byl zabaven majetek menšinovým náboženským organizacím a v letech 1934 a 1955 proběhla proti menšinám řada pogromů organizovaná tajnými státními službami. Tyto metody byly velice úspěšné. Dodnes zůstaly v Turecku jen malé nemuslimské komunity.

Když roku 1938 vypuklo malé povstání Alawitů, armáda jej brutálně potlačila. Při tomto zásahu bylo zabito 13 tisíc civilistů a dalších 12 tisíc jich bylo posláno do vnitřního vyhnanství. Posvátná místa Alawitů stát nerespektoval a v alawitských vesnicích byly systematicky budovány mešity, jež ve víře Alawitů nemají žádný význam. Je důležité zdůraznit, že tuto politiku neprosazovali žádní islamisté, ale sekulární prozápadní vojenský režim.

Ale také majorita sunnitských Turků zažívala za Kemalova režimu těžké časy. Zákonem bylo zakázáno nošení tradičních pokrývek hlavy, arabské písmo bylo nahrazeno latinkou, byl změněn kalendář a ve státním rozhlasu byla dokonce na čas zakázána hra na tradiční turecké hudební nástroje. Odpor vůči tomuto vynucenému pozápádní byl pak přísně trestán.

A co je nejdůležitější, z politického a veřejného života byla vyloučena většina rolnických mas a pobožných lidí. Do popředí se dostaly městské elity spjaté se státní byrokracií, jež na venkovy hleděly s despektem.

Ženy nosící šátek a muži s vousy či s venkovským oděvem neměli šanci postoupit na vyšší příčku společenského žebříčku. Přestože šlo většinou o nepsaná pravidla, v některých případech to bylo i zakotveno v zákonech. Na určitou dobu bylo kupříkladu zakázáno nosit šátky na veřejných prostranstvích. Až donedávna nesměly ženy v šátku pracovat ve veřejném sektoru, navštěvovat školy a univerzity. A to v zemi, kde nosí šátek více než polovina žen!

VLÁDA A ARMÁDA

Stát, který v takovémto měřítku utlačuje lidi za to, že nejsou Turci, muslimové, sunité, anebo naopak, že jsou přílišnými muslimy, se může udržet jedině za pomoci velmi silného utlačovatelského aparátu. A základem tohoto aparátu je v Turecku armáda.

První demokratické volby v Turecku se konaly roku 1950. Velká většina obyvatel volila proti vládnoucí kemalistické Republikánské lidové straně (Cumhuriyet Halk Partisi). Vítězná strana proto byla po několika letech svržena vojenským pučem.

Tento scénář se poté opakoval v letech 1971, 1980 a 1997. Vždy, když lidé zvolili stranu, kterou armáda nepodporovala, došlo k vojenskému převratu a ke zpřísnění ústavy. Obrat přišel až roku 1996, kdy vyhrála volby otevřeně islamistická Strana spravedlnosti a rozvoje (Adalet ve Kalkınma Partisi – AKP). Armáda sice její vládu následující rok svrhla, avšak straně AKP se v roce 2002 podařilo znovu získat moc.

Armáda využívá svého vlivu k šíření protivládní propagandy, jež varuje před islamizací země a před vznikem obdobného režimu, jaký je v Íránu. Na svou stranu se jí daří získávat především střední třídu. Před několika lety bylo na podporu armády organizováno i několik demonstrací, jejichž účastníci mávali tureckými vlajkami a obrazy Atatürka. Je zřejmé, že tyto akce měly získat lidovou podporu pro další vojenský převrat.

Armáda dále proti vládě využívá svého vlivu na soudnictví. Roku 2007 se pokusila zabránit tomu, aby se stal prezidentem člen AKP. Straně AKP se však nakonec podařilo zatknout a uvěznit vysoký počet generálů, důstojníků a dalších lidí, kteří byli usvědčeni z přípravy vojenského převratu. Nyní již víme, že toto obvinění bylo pravdivé. Tento incident vedl k tomu, že se veřejné mínění přiklonilo jasně na stranu AKP a proti armádě.

POPULARITA KONZERVATIVCŮ

Právě konflikt mezi vládou a armádou v Turecku, těžko představitelný v západních zemích, je jedním z klíčových faktorů, který vedl k široké oblibě AKP. AKP je klasickou konzervativní stranou, jež prosazuje tvrdou neoliberální politiku. Nicméně turecká ekonomika se v posledních letech stala jednou z nejrychleji rostoucích ekonomik na světě, díky čemuž se zde po delší dobu dařilo udržovat relativní sociální smír.

K oblibě AKP přispívá také nárůst vlivu islámské víry a odstranění zákazu nošení šátků na univerzitách a v zaměstnáních ve veřejném sektoru. Rozšiřování islámských zvyklostí do politiky a veřejného prostoru je totiž ve skutečnosti chápáno jako projev svobody a uvolnění poměrů.

Aby však vláda AKP dokázala čelit armádě, musela si získat ještě širší podporu. Právě proto se vláda v posledních letech rozhodla k celé řadě do té doby téměř nemyslitelných ústupků. K těm patří také uznání genocidy Arménů, navrácení konfiskovaného majetku Řekům, Židům a Arménům, souzení vojenského personálu civilním soudem, příprava změny ústavy a podobně.

Jedním z nejvýznamnějších ústupků je řešení kurdské otázky. Nyní je jisté, že budou splněny téměř všechny hlavní kurdské požadavky, jako uznání národní identity, rovných občanských práv, vzdělávání v mateřském jazyce, silnější pravomoci místní vlády, odstranění nacionálních obrátů z turecké ústavy a tak dále.

Konflikt mezi vládou a armádou tedy vytvořil v mocenském aparátu trhliny, jichž dokázala využít celá řada politických a společenských hnutí k prosazení svých požadavků. Tímto obdobím tedy vyvrcholila první fáze bojů proti útlaku.

NEOLIBERÁLNÍ POLITIKA KONZERVATIVCŮ

Ovšem na druhou stranu provádí vláda konzervativní AKP klasickou neoliberální politiku. Prosazuje daňový systém zvýhodňující firmy a bohaté lidi. Díry v rozpočtu, způsobené nedávným zpomalením ekonomického růstu, řeší zvyšováním daní ze spotřeby, které nejtříživěji dopadá na nejchudší složky společnosti. Velké korporace oproti tomu získávají různé úlevy a pobídky.

Vláda rovněž ve velkém privatizuje státní majetek a v prosazování zájmů firem se neohlíží na obyčejné lidi, na ekologii, ani na kulturu. Tato politika vede k ohromnému nárůstu nerovnosti i k degradaci životního prostředí.

AKP má silnou podporu většiny podnikatelů a médií. Novináři, kteří se opovíží vládou kritizovat, jsou celkem běžně propouštěni. Zároveň vláda tvrdě potlačuje aktivitu odborů a občanských iniciativ.

OPOZICE VŮČI KONZERVATIVCŮM

Přes velkou podporu, jež si AKP mezi lidmi získala, vůči ní v poslední době začíná narůstat nespokojenost. Odpor lidu budí především sociální nespravedlnost, bezohledná podpora byznysu, policejní brutalita a umlčování odpůrců vlády. Problém je ale v tom, že většina opozičních sil vyznává v podstatě Atatürkovu nacionalistickou ideologii.

To je případ i nejvýznamnější opoziční strany CHP, jež si říká sociální demokracie. Většinu jejich voličů tvoří vyšší střední třída a lidé z bohatších přímořských oblastí. CHP však nekritizuje AKP za neoliberální politiku, ale zejména za „islamizaci“ Turecka a za ústupky vůči menšinám. Velmi podobný postoj zaujímají také nacionalisté i část levice.

PROTESTY

Nespokojenost s vládou vyvrcholila počátkem června masovými protivládními protesty. Ty odstartoval symbolický odpor několika desítek lidí proti likvidaci parku Gezi v centru Istanbulu a jeho zamýšlené přeměně v obchodní centrum. Policie na protestující brutálně zaútočila a tento útok vyvolal po celé zemi vlnu solidarity s demonstranty.

Na protest proti policejnímu násilí se v centru Istanbulu brzy začali shromažďovat demonstranti. Jejich počet stále rostl a nakonec protesty vyvrcholily desetitisícovou demonstrací. Policie opět zareagovala násilím a na demonstranty útočila obuškami, vodními děly a pepřovým plynem. Demonstranti se však nenechali z náměstí vytlačit a po mnoha střetech byla policie donucena se stáhnout. Náměstí Taksim tak bylo na čas od policie osvobozeno a po tři dny bylo okupováno demonstranty.

Protesty se záhy rozšířily do Izmiru, Ankary a dalších měst, kde se lidé začali shromažďovat ve svých ulicích, přičemž vyzývali premiéra Erdogana, aby odstoupil. Obyvatelé měst demonstranty mnohdy podporovali a poskytovali jim zázemí, jídlo a často také citronovou šťávu proti pepřovému plynu.

K protestnímu hnutí se brzy připojilo také několik odborových svazů, jež vyzvaly své stoupence k podpoře protestů. Nakonec byla vyhlášena šestatřicetihodinová hodinová stávka zaměstnanců veřejného sektoru. Další informace o protestech jsou dostupné v článku Turecko: první velká porážka neoliberální vlády, který jsme vydali na webu.

KAM SMĚŘUJE BUDOUCÍ VÝVOJ?

Přestože bylo protestní hnutí prozatím potlačeno, je zřejmé, že vláda AKP utrpěla první velkou porážku, neboť protestnímu hnutí se podařilo ovlivnit a zmobilizovat značnou část jejich příznivců. Je pravděpodobné, že se AKP bude napříště snažit podobným protestům předjet a bude tak muset alespoň částečně ustoupit ze své neoliberální agendy. A to tím spíše, že další masové protivládní protesty by mohly vytvořit vhodné podmínky pro vojenský převrat.

K masovým protestům se připojila celá řada politických proudů a sil. Jednou z nich byli i nacionalisté, kteří si přinesli turecké vlajky, zpívali hymnu Pochod nezávislosti a skandovali „Jsme Atatürkova armáda“. Na druhé straně je zde řada občanských iniciativ a politických hnutí, jež bojují především proti neoliberální politice. Je mezi nimi i Revoluční socialistická dělnická strana (Devrimci Sosyalist İşçi Partisi), jež od samého počátku tvořila součást hnutí odporu.

Protesty zažehly novou fázi bojů proti útlaku. Na jedné straně je zde nebezpečí, že se do čela dalších protestů dostanou nacionalisté, kteří vydláždí cestu k dalšímu vojenskému puči. Ale na druhé straně zde narůstá nové protivládní hnutí, které podporuje ústupky AKP vůči menšinám a současně bojuje proti její neoliberální politice. A právě toto je kurz, kterým je třeba jít.

Autor vycházel z následujících zdrojů: Socialist Review, Socialist Worker a World Socialist Web Site. Fotografie z protestů vyjdou na webu.

✉ vitezslav.lamac@socsol.cz

DEMOKRACIE V ZAJETÍ ARMÁDY?

BARBORA ČAPINSKÁ

Po více než roce od velké egyptské revoluce, která loni v únoru svrhla třicetiletí vládnoucího Husního Mubaraka a vyústila ve zvolení prezidenta Mohammeda Mursího, propukly v Egyptě opět masové protesty. Této situace však využila egyptská armáda, jež svrhla prezidenta Mursího a nastolila dočasnou vládu, údajně s cílem stabilizovat situaci v zemi.

PROBLÉMY PŘETRVÁVAJÍ

Příčinou letošních protestů, stejně jako v roce 2011, byla zhoršující se sociálněekonomická situace v zemi. Avšak také se projevilo rozhořčení a zklamání z toho, že svržení Husního Mubaraka nepřineslo kýžené změny. Nedošlo ke svržení starých institucionálních struktur a k odstoupení pohlavářů Mubarakova režimu z mocenských pozic, včetně vedení ministerstva vnitra a armády.

Armáda je nadále jedním z nejmocnějších aktérů v zemi, a to jak politicky, tak ekonomicky, protože jí vlastněné podniky představují významnou část egyptského hrubého domácího produktu.

První revoluce také znamenala nástup neoliberálních reforem. Prezident Mursí dlouhodobě vyjednával s Mezinárodním měnovým fondem o získání téměř pětimiliardové půjčky výměnou za škrtů ve veřejných výdajích a další liberalizaci egyptské ekonomiky.

Mursí opakovaně překračoval své pravomoci a soustřeďoval moc ve svých rukou. Tím si znepřátelil velkou část obyvatelstva. Rázně se také stavěl proti opozici a protestujícím občanům. Během jednoho roku zemřelo nebo bylo zraněno mnoho mladých lidí a pracujících, kteří se účastnili protivládních demonstrací.

Podle Mezinárodního Rozvojového Centra (International Development Centre) se v lednu 2013 konalo 864 protestů, z čehož se více než polovina týkala sociálních a ekonomických problémů. Jen v březnu 2013 se pak konalo 1345 demonstrací a v dubnu dokonce 1462. Pro představu: za celý rok 2012 se událo celkem 4 tisíce protestů!

Míra mobilizace nižších společenských vrstev je nevídaná a vypovídá o závažnosti celé situace. Zatímco po prvních 100 dnech moci čítala podpora prezidenta 78 procent obyvatel, v posledních týdnech jeho vlády klesla na pouhých 32 procent. Nespokojenost vzrůstá také v důsledku častých výpadků přísunu energie a vody, nedostatku paliva a rostoucích cen.

Mnozí Egyptané byli také rozezleni opakovaně vyjadřovanou podporou Spojených států Mursího režimu, pro které je Egypt významným spojencem v této oblasti. Za jeho vlády Egypt podpořil izraelský útok na Gazu na podzim 2012 a podpořil by USA během případné intervence v Sýrii. Americká velvyslankyně v Egyptě odsoudila protesty a prohlásila, že

volby jsou vhodnějším způsobem ke zlepšení situace v zemi než demonstrace.

ROZBOUŘENÁ ZEMĚ

Začátkem května 2013 se rozběhla kampaň skupiny Tamarod (Rebelové) s prostou myšlenkou, a sice získat 15 milionů podpisů pod prohlášení vyjadřující nedůvěru prezidentu Mursímu a požadující předčasné volby. Kupodivu se podařilo během tří týdnů získat kýžený počet podpisů, včetně čísel občanských průkazů, v některých případech dokonce i otisků prstů.

Do shromažďování podpisů se zapojila celá řada lidí a po tomto úspěchu organizátoři kampaně vyhlásili sérii týdnů trvajících protivládních protestů. Vládnoucí Muslimské bratrstvo a jejich spojenci na to zareagovali svoláním demonstrace na podporu prezidenta. Situace v zemi byla napjatá, obyvatelstvo dramaticky polarizované.

Prezident Mursí již ve čtvrtek 26. června udělil armádě policejní pravomoci s cílem zamezit plánovaným protestům. Ta následně rozmístila tanky a vojáky na strategická místa po celé zemi. Obsazena byla ministerstva, Egyptská centrální banka, prezidentský palác v Káhiře, okrajové části hlavního města a tři klíčová města u Suezského průplavu: Port Saïdu, Suez a Ismaili.

30. června, v den prvního výročí ustavení vlády prezidenta Mursího, vyšlo do ulic údajně až 17 milionů lidí protestovat proti vládě. Na centrálním náměstí Tahrir v Káhiře – symbolu předchozí revolty proti Husnímu Mubarakovi – se shromáždilo milion lidí, jiná stotisícová demonstrace se uskutečnila před prezidentským palácem Ittihadia. Stejně tak došlo k masovým demonstracím ve všech velkých městech sedmadvaceti guvernorátů. Na mnoha místech se ovšem střetli odpůrci a zastánci prezidenta.

V neděli 30. června varoval náčelník armády generál Adbul Fattah al-Sisi, že pokud se politické strany neshodnou na řešení situace v zemi, egyptská armáda bude nucena zasáhnout. Ve středu 3. července, po třech dnech neutuchajících demonstrací v celé zemi, prezident rozhodně prohlásil, že odstoupit nehodlá. Zdůrazňoval při tom, že je legitimním vládcem země, zvoleným v řádných demokratických volbách. Ještě téže noci však armáda nečekaně zatkla prezidenta Mursího a dalších 77 hlavních členů Muslimského bratrstva. Stalo se tak bezprostředně poté, co armáda oznámila poza-

stavení platnosti ústavy, jmenování předsedy Nejvyššího ústavního soudu, jmenování prezidenta Adly Mansoura a premiéra Mohameda ElBaradei.

NEJISTÁ BUDOUCNOST

Není vůbec jasné, co tato „revoluce“ přinese nejchudším obyvatelům Egypta. Armádou podporovaná technokratická vláda bude pravděpodobně pokračovat ve škrttech a spolupráci s Mezinárodním měnovým fondem. Nově dosazený prezident Mansour byl napojen na Mubarakův režim a ElBaradei je úzce spjat se zahraničními ekonomickými vládnoucími elitami ve Spojených státech. Je také známo, že ElBaradei podporuje opatření vyjednaná s MMF. Ta zahrnují i škrtů v dotacích na zboží základní potřeby, jakým je třeba obilí a palivo.

Ale ani Hnutí Tamarod, které iniciovalo protesty a jež se stalo novou platformou podporovanou liberální skupinou Fronta národního osvobození, není skutečnou revoluční stranou, jež by mohla podstatně zlepšit sociálněekonomickou situaci v zemi a zejména zlepšit postavení nejchudších vrstev společnosti.

V ohrožení je celý proces demokratizace země, neboť zdaleka není jisté, jak se zachová armáda. Lidé v ulicích svržení Mursího vlády oslavovali. Avšak jsou si vědomi toho, co může armáda učinit – úplně zvrátit demokratizační procesy, které započaly v roce 2011. Na druhou stranu je zřejmé, že armáda jednala především pod tlakem ulice a že se zdráhá zasáhnout proti protestujícímu davu, neboť si není jistá, jak by se zachovali řadoví vojáci.

Egypt se tak ocitá na významné křižovatce, ze které však žádná z cest nevede růžovým údolím. Víra a nadšení lidí v jejich schopnost významně ovlivnit další vývoj však dává velkou naději, že tento „protirevoluční puč“, jak je některými komentátory nazýváno sesazení Mursího armádou, nevyústí v nedemokratickou vládu.

O egyptské revoluci vycházely v Solidaritě texty pravidelně, jsou dostupné na webu. Například: Miliony lidí zpět v egyptských ulicích, Nové egyptské odbory nejsou na prodej, Egyptská revoluce nabírá nový dech, Revoluce 1848 a „arabské jaro“, Druhá egyptská revoluce, Egypt po referende o ústave: boj pokračuje.

✉ barbora.capinska@socsol.cz

SKANDINÁVSKÝ SOCIÁLNÍ STÁT – MÝTY A FAKTA

ELLISIV ROGNLIEN

Hořící auta, mládež bojující s policií, rebelující čtvrti. Donedávna by byl takový obraz švédského hlavního města nepředstavitelný. Skandinávský model státu blahobytu je totiž spojován se stabilitou a sociálním poklidem. Co se tedy stalo?

Sociální demokracie opustila politiku sociálních reforem ve prospěch privatizace veřejného sektoru, škrtů a omezení práv pracujících. Severské země jsou stále charakterizovány menšími rozdíly mezi bohatými a chudými, relativně vysokými sociálními výdaji a stupněm odborové organizovanosti – ale tendence je zde stejná.

KRIZE VE ŠVÉDSKU

Tato tendence posílila v době současné krize kapitalismu. Roste nezaměstnanost, vlády se pokouší o přenesení ceny za krizi na pracující a nezaměstnané. Nejvíce se změnila švédská politika: od té doby, co se k vládě dostala roku 2006 středopravá koalice, jsou zde změny nejvýraznější.

Tradičně je podpora pro nezaměstnané ve Švédsku vyplácena z pokladen administrativních odborů. Vláda premiéra Reinfeldta zvýšila členské příspěvky tak drasticky – obzvláště pro lidi s vysokým rizikem ztráty práce, tedy nejméně vydělávajících – že lidé začali vystupovat z odborů a ztratili právo na příspěvek v nezaměstnanosti.

Dnes dostává příspěvek pouze jedna třetina osob bez práce. Současně vláda zavedla jistou daňovou úlevu pro pracující lidi – kterou nedostanou lidé bez práce. Čili je to druh „trestu“ pro nezaměstnané, důchodce, lidi mající rodičovskou dovolenou a další.

Druhou charakteristikou je privatizace a komercializace sektoru podpory penzistů nebo vzdělání. Nadnárodní korporace nyní generují velké zisky šetřením na zdraví a životech starších lidí v domovech důchodců. Ohledně těchto věcí se udály velké skandály, které byly odhaleny v médiích.

V oblasti vzdělání nabrala v posledních letech tempo privatizace: 47 procent středních škol je soukromých. Soukromé školy jsou stoprocentně financované státem, ale velikost zisků, k nimž mohou majitelé škol přijít, je neohraňovaná. Trhu vzdělání dominuje pět koncernů, které tvoří milionové zisky a často sídlí v daňových rájích. Školy dostávají dotace podle počtu žáků, konkurují si, a aby získaly žáky, vydávají vzdělávací koncerty miliony na reklamy. Veřejné školy jsou zavírané, a to obzvláště na nejchudších územích země.

Rovné právo na vzdělání se stává fikcí. Finanční fondy se přesunují od veřejných škol do soukromých a elitních škol. Mezitím výsledky švédských žáků v mezinárodních

vzdělávacích žebříčkách klesají. Ve čtvrti Husby, kde se započala revolta stockholmské mládeže a kde je většina lidí s imigrantskými kořeny, pouze 29 procent žáků pokračuje ve vzdělání na středních školách. Dopad hospodářské krize značně zvýšil také nezaměstnanost. Nezaměstnanost mezi mládeží velkých měst se vyšplhala již na 40 procent. Rozdíl v nárůstu příjmových rozdílů ve Švédsku patří k jednomu z největších v Evropě.

Švédsko je příkladem toho, co se stane, když vláda opustí tradice skandinávského modelu. Kapitalismus „se sociálnědemokratickou tváří“ neoznačuje kapitalismus bez krize. A když krize zabudovaná v systému udeří, kapitalistická třída napadá pracující – a vlády bez ohledu na barvu jí v tom pomáhají, aby spasil systém.

DUCH ROVNOSTI?

Britští autoři Richard G. Wilkinson a Kate Pickett ukázali v knize "Duch rovnosti", jak větší ekonomické rozdíly způsobují problémy rozličného druhu – a naopak, že více rovnostářské země mají těchto problémů méně. Jsou to převážně severské země, které mají nejlepší ukazatele týkající se všeho od zdraví ke kriminalitě.

Fakt, že ve vztahu k jiným zemím mají ty severské nejlepší výsledky, ovšem neznamená, že jsou to společnosti, kde třídní příslušnost nerozhoduje o stavu zdraví, délce života či sociálních problémech. Příkladem může být rozdělení v hlavním městě Norska, Oslu, na východní část, kde žije více dělníků a je chudší, a západní část, kde žijí nejbohatší. Očekávaná délka života je o 10 až 12 let delší v západních čtvrtích.

Všechny severské kraje mají hrubý domácí produkt na osobu vyšší, než je průměr Evropské unie. Norsko tvoří zvláštní skupinu, neboť má až o 86 procent vyšší HDP než průměr Unie. Je přirozené, že státní výdaje jsou vyšší a společenský blahobyt větší než v mnoha jiných státech. Avšak i v Norsku jsou části sociálního státu napadány – týká se to obzvláště systému důchodů a penzí. Ekonomické údaje ukazují, že situace se vyvíjí směrem k větším sociálním rozdílům.

Počet miliardářů v Norsku se od roku 2004 do roku 2012 ztrojnásobil. V roce 1971 měla 0,01 procenta společnosti příjmy 33 krát vyšší než zbytek obyvatelstva, v roce 2007 se tento poměr více než ztrojnásobil na 105 ku 1. Mezitím „náklady práce“ – tedy ta část HDP, která

zasahuje do práce, ne do kapitálu – v Norsku (kromě sektoru offshore svázaného s ropou, tedy nedaněného nebo daněného minimálně) klesly ze 73 procent v osmdesátých letech na 67 procent v letech 2001 až 2010. Hladina chudoby podle definice EU (tedy počet obyvatel, kteří mají příjmy nižší než 60 procent mediánu příjmu) vzrostla z 8 procent v roce 1983 na 11,4 procent v roce 2005.

Mnoho atributů, které se sdružují se severským modelem, se vyplatí bránit. Domnívám se, že menší příjmové rozdíly, rozvinutý sociální stát a vysoký stupeň odborové organizovanosti jsou pozitivními faktory – je nutno chránit většinu společnosti před kapitalismem. Nicméně tyto jevy neznamenají svržení třídního rozdělení, konec koncentrace moci v rukou velkých korporací a nejbohatších lidí. Na sociální výdobytky je celou dobu útočeno – s každým vítězstvím pro hnutí pracujících se představitelé kapitálu budou snažit anulovat to, co bylo vydobyto.

TŘÍDNÍ KOMPROMIS

Často je zdůrazňováno, že skandinávské země mají rozvinutou spolupráci tripartity, která vznikla jako třídní kompromis v třicátých letech 20. století. Tehdy dostaly odbory velké formální oprávnění k vyjednávání kolektivních smluv a dalšího – ovšem výměnou za přijetí práv „poskytovatelů práce“ k řízení podniků a omezení práva na stávkou na dobu, kdy trvají vyjednávání o mzdách v celé zemi.

Současně má stát velká oprávnění na intervenci do jednání. V dobách hospodářského růstu mohl takový systém fungovat relativně úspěšně. Počet členů odborů je důležitý, aby pracující mohli bránit svá práva a životní standard. Řadoví odboráři ale musí být sebevědomí ve vztahu k odborové byrokracii a nepovolit, aby omezení práva na stávkou nebránilo konfliktu.

Historický třídní kompromis se rychle stane brzdou, když se kapitalistická třída stává agresivnější. V takové situaci se skandinávské odbory mají co učit od kolegů a kolegyň na jihu Evropy a světa.

Autorka vystoupila na Dnech antikapitalismu 2013, záznam přednášky vyjde na TV Solidarita. Je členkou sesterské organizace Socialistické Solidarity v Polsku Pracownica demokracja. Pochází z Norska. Z polštiny přeložil Martin Šaffek.

KOSTAS TODOLUOS: DALŠÍ ŠKRTY POVEDOU K DALŠÍM PROTESTŮM

S členem řecké antikapitalistické strany, která je sesterskou organizací Socialistické Solidarity, jsme mluvili o současné situaci v zemi. Zatímco na občany tvrdě dopadají nadnárodními institucemi diktované škrtý ve veřejné sféře, nejsilnější levicová volební alternativa Syriza zcela opouští některé své radikální pozice.

Kostasi, nedávno jsi vystoupil na Dnech antikapitalismu 2013 s příspěvkem na téma aktuální politická situace v Řecku. Mohl bys stručně rekapitulovat, o čem jsi mluvil a komentovat události v Řecku od té doby, pokud byly nějaké, které stojí za zmínku?

Mé vystoupení bylo o Řecku jako sociální laboratoři, což je přímý důsledek politiky Trojky (Evropské komise, Evropské centrální banky a Mezinárodního měnového fondu – pozn. redakce) a řeckých vlád, které ji vykonávají. Jsme teď šestým rokem v recesi, s ročním poklesem ekonomiky kolem pěti procent. Neúspěch a zničující důsledky této politiky pro obživu lidí a sociální strukturu jsou evidentní a ze situace mezitím profitují pouze bankéři, průmyslníci a investoři. Mezinárodní měnový fond a jiné nadnárodní organizace přiznaly chybu, ale nejtěžší následky nesou pracující a chudí.

Jeden z incidentů, o kterých se uplynulý měsíc mluvilo, byla okupace řecké státní televize ERT, kterou se řecký premiér rozhodl dočasně zavřít po dobu, než se dokončí její „zeštíhlování“ v souladu s požadavky Trojky. Vysílání bylo obnoveno potom, co zaměstnanci okupovali státní vysílací společnost na protest proti jejímu uzavření. Můžeš povědět něco více o tom, co se stalo?

Veřejná síť ERT měla tři kanály, osm rozhlasových stanic, archivy a orchestry. Byla to zdaleka nejlépe vybavená a nejprofesionálnější vysílací společnost v Řecku, ale přesto bylo přes noc rozhodnuto, že bude uzavřena. Pracovníci (novináři, technici, administrativní a hudebníci) již měsíc okupují budovu a sami obnovili vysílání. V centru pozornosti řecké veřejnosti i mezinárodního obecnictva se tak ocitli zaměstnanci uskutečňující vlastní samosprávu pracoviště. ERT podává zprávy nejen o bojích pracujících uvnitř samotné vysílací stanice, ale věnovala se také jiným složkám společnosti účastnícím se ostatních bojů, čímž uvedla do praxe solidaritu mezi pracujícími. ERT se také věnovala dalším tématům jako například boji proti rasismu nebo boji za demokratická práva, která jsou nyní v ohrožení. Tím vypukla krize ve vládní koalici, které nechybělo mnoho, aby se rozpadla a záro-

” Jsme šestým rokem v recesi, s ročním poklesem ekonomiky kolem pěti procent. Zničující důsledky politiky škrtů pro obživu lidí jsou evidentní. Ze situace profitují pouze bankéři, průmyslníci a investoři. Mezinárodní měnový fond a jiné nadnárodní organizace přiznaly chybu, ale nejtěžší následky nesou pracující a chudí.

veň přišla o podporu koaličního „přívážku“ v podobě strany Demokratická levice, která zanechala Pasok a Novou demokracii (Nea Dimokratia, konzervativní strana – pozn. překladatele) v křehké koalici se stále ultrapravicovějším programem.

Dnes Řecko vyčnívá nejen jako nejkriklavější případ krize, ale také jako země, kde strana, která leží nalevo od sociální demokracie, dostala dosti značnou podporu v posledních volbách. V jaké situaci je Syriza nyní a jaké jsou její šance do budoucna?

V těchto dnech pořádá Syriza konferenci, na které se snaží sjednotit všechny složky této koalice (Syriza byla doposud „koalicí radikální levice“ – pozn. překladatele) do jedné strany. V minulosti rychle nabyla volební podporu a vystřelila z 5 na 27 procent a je ve hře o vítězství v budoucích volbách. Zároveň však opouští své původní politické pozice a také upouští od levicové rétoriky ve prospěch středovější pozice, která může vyhovovat bývalým členům Pasoku a ostatním voličům. Výsledkem je omezení podpory nebo naprosté opuštění bojů, které považuje za příliš radikální a které by mohly poškodit její image „zodpovědné politické síly“. To odráží levou část jejich sympatizantů.

Tvoje organizace Socialistická strana pracujících (SEK), která je členem Mezinárodní socialistické tendence do koalice Syriza nevstoupila. Proč?

V Řecku je radikální/antikapitalistická levice tvořena širším okruhem organizací než jenom těmi, které se přidali k Syrize a v ní se rozpustili. SEK, která je jednou z největších levicových revolučních stran v Řecku, vytvořila v roce 2009 spolu s dalšími organizacemi a nezávislými subjekty levicovou koalici ANTARSYA (v řečtině „vzpouza“ – pozn. překladatele). Tato organizace má významný počet militant-

ních členů v odborových organizacích, na univerzitách a v hnutích, pravidelně a rozhodně organizovala boje pracujících během posledních čtyř let. Sebeemancipaci a vlastní organizaci pracujících staví proti reprezentaci na parlamentní úrovni, ke které stále více tíhne Syriza. SEK také v rámci koalice ANTARSYA navrhuje program o těchto bodech:

- Jednostranné odmítnutí dluhu!
- Rozchod s eurozónou a politikou Evropské unie.
- Nezávislost na vydírání ze strany Evropské centrální banky a Berlína. Pryč s Trojkou!
- Znovuotevření všech zavřených továren a podniků, a to pod kontrolou pracujících. Znovuzaměstnání všech propuštěných pracujících a zákaz dočasného propuštění.
- Znárodnění všech bank a velkých podniků – především energetiky, vody, telekomunikací pod kontrolou pracujících.
- Drastické přerozdělení bohatství. Zdaňme bohaté!
- Zamezení odlivu kapitálu z Řecka.
- Legalizace všech imigrantů a udělení občanství všem jejich potomkům narozeným v Řecku.
- Obrana a rozšíření demokratických práv.

Ve svém diskuzním příspěvku v Praze jsi také zmiňoval, že se mluví o tom, že Syriza uvažuje o koalici s odštěpkem z Nové demokracie, s „Nezávislými Řeky“. Můžeš to vysvětlit?

Syriza teď stále více zabředá do „státotvorného realismu“ a tak dělá ústupky doprava, mírní svůj ekonomický a především radikálně politický program, aby našla spojení a voliče pro příští vládu. To by mohlo vyústit ve spolupráci s Nezávislými Řeky, pravicově populistickou stranou, vedenou bývalým poslancem za Novou demokra-

▼ Kostas přednášel na Dnech antikapitalismu 2013 (foto: Kateřina Krejčová)

” Část lidí svaluje vinu na imigranty. Zde nacházejí své sympatizanty neonacisté ze strany Zlatý úsvit. Existuje příkrý předěl mezi levou částí populace, která chce ukončit politiku škrťů a hájit demokratická práva před autoritářskou vládou a neonacisty, a na druhé straně těmi, kteří se sdružují kolem zájmů kapitalistů a reakcionářů a volají po stále brutálnějších opatřeních.

cii. Program Nezávislých Řeků se může shodovat s programem Syrizey ve svém odporu proti politice úsporných opatření a v údajném „národním osvobození“, ale ve skutečnosti se jedná o nahodilé uskupení politicky nekoherentních i rasistických politiků přímo ze středu Nové demokracie. To by ohrozilo boj proti rasismu a nacionalismu, který tvoří jádro požadavků hnutí, které stojí za volebním úspěchem Syrizey.

Vedení by si mělo dobře rozmyslet jakoukoli dohodu s pravicí, která by mohla odradit levicovou část voličské základny.

Jaké jsou vyhlídky řecké krize? Známký ekonomického oživení jsou v nedohlednu a stále pokračují drastické škrty ve veřejném sektoru a privatizace. Je zde šance, že by například lidové protesty nebo neshody ve vládní koalici mohly vést

k předčasným volbám, tak jak se o tom mluvilo ve spojitosti s televizní krizí?

Nevidíme žádné známky oživení, ekonomika stále skomírá, nezaměstnanost roste a měsíc co měsíc překonává nové rekordy, především nezaměstnanost mladých. Další škrty ve veřejném sektoru ještě zhorší podmínky státních zaměstnanců a povedou k dalším protestům. V současné době dochází k okupacím radnic a demonstracím proti dočasnému propuštění místních státních zaměstnanců a učitelů. Vláda může padnout brzy, zatím se snaží zuby nehty vytrvat do voleb v Německu. Masová lidová mobilizace je tím jediným, co může vyvolat nové volby a zajistit, aby další vláda nepokračovala v politice škrťů diktované Trojkou, v zájmu řeckých a evropských kapitalistů.

Pokusil by ses zobecnit, co si „průměrní“ Řekové myslí o současné situaci? Jsou zde rozdíly například mezi venkovským a městským obyvatelstvem, mezi třídou pracujících a intelektuály? Je zde nebezpečí masové chudoby? Objevily se nějaké zajímavé lokální iniciativy?

Lidé se stále více obávají budoucnosti, což vychází z tušení, že jejich situace se nezlepší bez radikální změny. Řada lidí spatřuje v kolektivních bojích východisko z citelných změn ve svém životě. Kolaps společnosti a ekonomiky přinesl nové formy organizace a rozšíření pole bojů, jako například samosprávné továrny a lokální iniciativy pro zajištění přísunu potravin a lékařské péče. Bohužel ale existuje část lidí, kteří jsou natolik zničení, že zůstávají pasivní, anebo svalují vinu na imigranty. Právě v těchto řadách nacházejí své sympatizanty neonacisté ze strany Zlatý úsvit. V Řecku existuje příkrý předěl mezi „levou“ částí populace, která chce ukončit politiku škrťů a hájit demokratická práva před autoritářskou vládou a neonacisty, a na druhé straně těmi, kteří se sdružují kolem zájmů kapitalistů a reakcionářů a volají po stále brutálnějších politických opatřeních. To, jestli dojde k vítězství lidového hnutí v oblasti veřejných škrťů, státní televize ERT a v boji proti neonacistům, bude mít rozhodující vliv na charakter řecké společnosti v následujících letech.

Rozhovor vedl Adam Bartoš. Interview s Panosem Garganasem, šéfredaktorem sesterské tiskoviny Solidarity, jsme vydali v lednu a je dostupné na webu. Organizace sdružené v Mezinárodní socialistické tendenci loni vydaly „Stanovisko solidarity s Řeckem“, které Socialistická Solidarita podpořila a je k dispozici na webu.

✉ adam.bartos@socsol.cz

BÚRIACA SA BRAZÍLIA

SEAN PURDY, HENRIQUE SANCHEZ

Brazília bola v minulej dekáde vyzdvihovaná ako príklad ekonomického úspechu. Nedávno ňou však otriasli masívne protesty, naštartované zvyšovaním cestovného. Henrique Sanchez a Sean Purdy, aktivisti brazílskej Strany socializmu a slobody v São Paule skúmajú korene tejto vzbury, ako aj politické výzvy budúcnosti.

Až donedávna zažívala Brazília euforickú atmosféru, ktorá bola čiastočne spôsobená zlepšením podmienok pracujúcich a chudobných – nízkou nezamestnanosťou, miernym zvýšením platov, a populárnym vládnym programom doplnku príjmu pre najchudobnejšie rodiny.

Okrem toho však táto eufória pramenila aj zo silne manipulovaného obrazu úspechu, ktorý vytvorila federálna vláda Dilmy Rousseff (Strana pracujúcich – PT) s podporou masmédií. Zisky bankárov a bohatých boli totiž v poslednej dekáde nepomerne väčšie, než mierne zlepšenie podmienok pracujúcich. Bohatí Brazílčania sa dostali do zoznamu najbohatších ľudí sveta, a ich zisky lámali rekordy.

Zdanie pokroku sa v priebehu minulého roku začalo pomaly oslabovať. Ekonomický rast sa spomalil, a federálna vláda začala s podporou konzervatívnej opozície privatizovať letiská a prístavy. Zoškrtala sociálne výdaje, ako aj biedne nárasty platov štátnych zamestnancov. To všetko viedlo k viacerým veľkým štrajkom zamestnancov hydroelektrických megaprojektov na severe krajiny. Federálna vláda musela tiež čeliť rastúcej kritike domorodého obyvateľstva, LGBT komunity a ďalších za bezzásadové správanie v oblasti sociálnych práv, kde sa Strana pracujúcich začala prispôbovať pravicovým stranám, ktoré sú súčasťou vládnucej koalície.

Jedna vec sa ale počas vlády prezidenta Lulu (2002–2010) a počas troch rokov súčasnej vlády nezmenila, a dokonca do istej miery prehĺbila: neistota zamestnania, a hlavne nízka úroveň verejných služieb ako je vzdelávanie, zdravotníctvo a doprava.

Federálna vláda Stany pracujúcich, ako aj štátne vlády vedené tradičnými pravicovými stranami investovali v posledných rokoch miliardy do organizácie majstrovstiev sveta vo futbale: boli postavené nové štadióny, a tie staré boli modernizované, aby vyhovovali štandardom FIFA (Medzinárodná futbalová federácia). Tá sa stala neslávne známou tým, že premenila futbal na veľký biznis, ako aj svojím zapojením v korupčných škandáloch.

VEREJNÁ DOPRAVA AKO BOJISKO

Rozpor medzi obrovskou verejnou inves-

tíciou do futbalových majstrovstiev, a zlyhaním v riešení nerovnosti a zlej kvality verejných služieb poukázal na krehkosť euforickej nálady, rozširovanej v krajine vládou a médiami.

Nebolo prekvapením, že rozbuškou vzbury sa stalo tohtoročné zvýšenie cien cestovného vo verejnej doprave v takmer všetkých brazílskych mestách. Úspechy hnutí proti nárastu cestovného v Porto Alegre a niektorých ďalších brazílskych mestách v prvých mesiacoch roku 2013 naznačili, že ľudová mobilizácia by mohla priniesť víťazstvá.

V São Paule, v ktorom na komunálnej úrovni vládne Strana pracujúcich, sa štátna vláda v rukách Brazílskej Strany Sociálnej Demokracie (PSDB), hlavnej opozičnej strany PT, rozhodli začiatkom júna spolupracovať na zvýšení cestovného v autobusoch, metre a vlakoch.

Hnutie za bezplatnú verejnú dopravu (MPL – Movimento Passe Livre) okamžite zvolalo protesty a žiadalo zrušenie nárastu cestovného. Spustilo tým ľudovú vzburu, ktorú zo začiatku odsudzovala vláda, Strana pracujúcich, sociálni demokrati a ich spojenci, ako aj médiá.

MPL bolo založené počas Svetového sociálneho fóra v Porto Alegre v roku 2005. Sku-

pina sa inšpiruje autonomistickou politikou a nie je napojená na politické strany. Po celej krajine sa organizuje horizontálne a decentralizovane. Požiadavka okamžitého zrušenia zvyšovania cestovného, spojená s priamymi akciami, napríklad blokovaním hlavných mestských ciest barikádami a masovými protestmi si získali podporu študentov a mla-

dých pracujúcich, aj napriek policajnej brutalite a zatknutiam desiatok aktivistov.

Násilné potlačenie pokojných protestov proti zvyšovaniu cestovného z 13. júna v São Paule a Riu de Janeiro, ako aj protestu v hlavnom meste Brazílii proti verejným výdavkom na futbalové majstrovstvá zmenilo lokálny boj mladých ľudí na celoštátnu vzburu s rozsiahlou podporou, ktorú na demonštráciách vo veľkých mestách vyjadrovali stotisíce ľudí.

REAKCIA VLÁDY

Ako reakciu na protesty zvolala brazílska prezidentka krízové stretnutie so svojimi ministrami, guvernérmí a starostami, a 21. júna v celoštátnom televíznom vysielaní sľúbila zlepšenie verejných služieb, najmä prevedenie ziskov z ropných prieskumov na vzdelávanie. Takisto navrhla opatrenia smerujúce k politickým reformám a kontrole korupcie.

24. júna sa v São Paule stretla so zástup-

Pravica a médiá, ktoré protesty proti zvyšovaniu cestovného zo začiatku odsudzovali, začali meniť názor. Pokúsili sa oslabiť radikálny politický obsah masového hnutia a kooptovať ho pre svoje vlastné záujmy využívaním abstraktnej "protikorupčnej" agendy.

20. júna, deň po zrušení zvýšenia cestovného, počas obrovských oslavných demonštrácií v São Paule a Riu malá ultra-pravicová skupina využila neoblíbenosť tradičných strán, a v pokuse generalizovať „protistra-nický“ postoj fyzicky napadla aktivistov ľavicových strán a hnutí. Rovnako ako v Egypte a Grécku sa tak ukázali možnosti aj riziká rastúceho masového hnutia.

Vládnuca Strana pracujúcich sa pokúsila zneškodniť radikálnu politiku hnutia malými ústupkami a sľubmi reforiem, čím sa snažila dostať demonštrantov z ulíc do kontrolovaných jednaní s vládou.

NOVÉ FORMÁCIE

Nie je ešte isté, čo prinesie budúcnosť, viaceré udalosti však naznačujú cestu vpred. Novovzniknuté organizácie v odlahých chudobných oblastiach veľkých miest prišli s konkrétnymi požiadavkami, ktorými sa odlišujú od pravice, médií aj vlády. Žiadajú bezplatné cestovné, koniec policajnej brutality, demilitarizáciu polície, vzdelávanie a zdravotnú starostlivosť, „prvého sveta“, zredukovanie oficiálneho pracovného týždňa na 40 hodín bez zníženia platu, a sú proti stúpajúcim nájmom a cenám domov, ako aj financovaniu majstrovstiev sveta vo futbale.

Ľavicové strany, odbory a sociálne hnutia sa tiež stretli v zjednotených frontoch so spoločným programom štrajkov a protestov naprieč krajinou. Formulujú požiadavky podobné tým spomenutým vyššie, a zároveň volajú po pozemkovej reforme, demokratizácii komunikácie, a proti privatizácii. 25. júna zvolala hlavná federácia odborových zväzov, združujúca aj zväzy tradične spriaznené s vládou, jednotňový generálny štrajk na 11. júla, aby prinútila vládu venovať sa požiadavkám hnutia pracujúcich.

Brazílska radikálna a antikapitalistická ľavica má kľúčovú úlohu v procese organizácie a mobilizácie protestného hnutia proti zvýhodňovaniu bankárov a veľkých kapitalistov vládou. Musí si zachovať identitu vo vzťahu ku konfliktom medzi Stranou pracujúcich a tradičnou pravitou, a vytvoriť spojenectvá s politickými organizáciami a sociálnymi hnutiami, ktoré sa stavajú do opozície zľava voči vláde, a kapitalizmu ako celku.

*Z mesačníku Socialist Review preložila
Megy Korábová.*

✉ megy.korabova@socsol.cz

Obrovský ľudový tlak prinútil vládu v São Paule, Riu, a mnohých ďalších mestách odvolať zvýšenie cestovného do dvoch týždňov od začiatku protestov. Toto víťazstvo inšpirovalo novú vrstvu aktivistov, dodalo pracujúcim a chudobným sebedôveru v možnostiach kolektívnej akcie, a značilo krízu legitimacy brazílskej vlády a tradičných strán.

camí MPL. Aktivisti jej predložili otvorený list obsahujúci ostrú kritiku jej sociálnej politiky, a žiadali bezplatné cestovné a zlepšenie systému verejnej dopravy, ako aj koniec policajnej brutality voči chudobným a zastavenie tvrdej represie domorodých obyvateľov. Tiež vyjadrili solidaritu s ostatnými sociálnymi hnutiami a odbormi zapojenými do mobilizácie.

ROZPŮLENÉ DĚDICTVÍ CHÁVEZE A LULY

JAKUB HORNÁČEK

Smrt Cháveze, protivládní demonstrace v Brazílii, deset let vlády středolevého kirchnerismu v Argentině a odchod brazilského prezidenta Luly z politiky. Faktory, jež mohou rozhodnout o směřování celého regionu. Zásadní otázky se otevírají i v souvislosti s regionální integrací Střední a Jižní Ameriky, která se po odchodu dvou politických matadorů nachází na rozcestí.

KAPITALISTICKÝ BLOK ČI SOLIDÁRNÍ EKONOMIKA?

Evropský úhel pohledu na tuto část planety má často tendenci slučovat pod jednu kategorii tak odlišné projevy „latinskoamerické levice“, jakými jsou třeba brazilská Partido dos Trabalhadores (Strana pracujících), venezuelská Partido Socialista Unido de Venezuela (Sjednocená socialistická strana Venezuely) či argentinská peronistická Partido Justicialista (Justicialistická strana).

Dlouhodobé projekty a střednědobé strategie těchto politických platforem se však v mnohých zásadních ohledech dost podstatně liší. Současně se ovšem latinskoamerickým progresivním politikům dařilo mírnit rozpory a protitlaky odlišných vizí a vystupovat v celé řadě otázek jednotně. Jednou z nejpalčivějších otázek politického dědictví Cháveze a Luly da Silva tvoří projekt regionální integrace Latinské Ameriky.

Mezinárodní organizace *Unie jihoamerických zákonů* (UNASUR) vznikla především na základě celní unie zemí Latinské Ameriky, ke které se má – podle vzoru Evropské unie – postupně přidávat měnová a politická integrace. Do roku 2019 by pak měla vést ke vzniku společné měny a parlamentu. Hlavní náplní této mezinárodní organizace je spolupráce na budování velkých kontinentálních infrastruktur, zvýšení ekonomické spolupráce mezi jednotlivými členy a především posílení růstu hospodářství. Růst má být prosazován z velké části nezávisle na sociálních dopadech a problémech, jež si mají samy řešit jednotlivé státy.

Bolívarovský svaz pro lid naší Ameriky (ALBA) je taktéž mezinárodní organizací na podporu rozvoje, která si však klade za prioritní cíl snížení nerovnosti a vyřešení sociálních problémů. Prostředky kooperace tak nemusí mít nutně monetární charakter a povahu obchodních vztahů. Koneckonců samotná Venezuela, která je srdcem organizace ALBA, věnovala nemalé prostředky na podporu některých rozvojových projektů v ostatních členských zemích, a podstatná část výměn se odehrává na nemonetárním základě.

Hlubokou odlišnost obou projektů regionální integrace dobře shrnul ve starším eseji Eric Toussaint, jeden z bývalých poradců ekvádorského prezidenta Rafaela Correi: „Kapitalistické třídy v Brazílii a v Argentině,

dvou nejdůležitějších hospodářství jižní Ameriky, jsou nakloněné integraci, která by upevnila jejich nadvládu nad zbytkem regionu. Zájmy brazilských, ale také argentinských podniků, jsou velice silné v celém regionu a týkají se odvětví, jakými jsou těžba ropy a zemního plynu, stavba velkých infrastruktur, těžba nerostů a jejich zpracování, hutnictví, agrobiznis a potravinářství. Jejich vzorem je evropský model integrace a společný trh. Kapitalistické třídy v Brazílii a v Argentině chtějí podnítit konkurenci mezi pracujícími v jednotlivých zemích regionu, aby dosáhly co největšího zisku a aby se tyto země staly konkurenceschopné v celosvětovém měřítku.“

Ohledně projektu integrace, ztělesněným aliancí Alba, Toussaint tvrdí: „Druhá možnost zapadá do rámce bolívarské tradice a jejím cílem je začlenit do projektu regionální integrace sociální spravedlnost. To obnáší nabýt znovu veřejnou kontrolu nad přírodními zdroji celého regionu, nad velkými výrobními prostředky, nad poskytováním úvěrů a nad hlavními kanály obchodu. Jedním z hlavních cílů je zvýšení úrovně sociálních práv zaměstnanců a malých výrobců, a naopak snížení hospodářské asymetrie mezi zeměmi tohoto regionu.“

Bylo by povrchní redukovat spor o model regionální integrace jen na střet dvou států a jejich spojenců o hegemonii nad regionem. Je patrné, že bolívarský model má určitý potenciál oslovit kritickou část brazilské a argentinské levice, zatímco model organizace UNASUR vyhovuje nezanedbatelné části bolívarské buržoazie a byrokracie.

Nicméně, jak uvedl pro měsíčník *Le Monde Diplomatique* jeden z vysokých funkcionářů brazilského *Movimento dos Trabalhadores Rurais sem Terra* (Hnutí bezzemků) Joao Paolo Rodriguez, prezidentovi Lulovi da Sila se podařilo vytvořit kolem brazilského typu integrace konsenzus napříč společenskými třídami. Zahrnuje představitele průmyslu, brazilské nadnárodní firmy, ale také široké vrstvy pracujících organizovaných ve velkých odborových centrálech.

„Jedná se o projekt, na jehož realizaci se podílí antagonističtí političtí hráči s velice odlišnými zájmy,“ uvádí profesor politických věd Armando Boito Junior a dodává, že „v současnosti se hlavní priority těchto hráčů

jeví jako slučitelné, někdy dokonce jako konvergentní“.

SMĚREM KE ZMĚNĚ?

Masové protesty v Brazílii a nástup nové garnitury ve Venezuele však mohou v této zákopové válce zamíchat kartami. V současnosti nelze předpovědět, zda se brazilské protestní hnutí spokojí s větší mírou redistribuce bohatství, či zda bude mít sílu hlouběji zpochybnit model současného brazilského hospodářství. Současně ani ve Venezuele není jasné, zda nakonec v rámci bolívarského bloku nezískají převahu síly, s jejichž zájmy by více souzněla snaha vytvořit čtvrtý nejsilnější blok v rámci globálního kapitalistického řádu.

V neposlední řadě nelze podcenit ani dopad odchodu dvou hlavních představitelů zmíněných na začátku. Lula a Chávez vždy dokázali utišit či nezvýraznit mnohé spory a konflikty, které přítomnost tak odlišných vizí doprovází. Mnohé napovídá, že jejich nástupci podobnou dovedností neoplyvají. Na druhé straně přítomnost Spojených států a jejich touha mít v Latinské Americe zadní dvorek svého impéria je silnou motivací k hledání spolupráce i navzdory tak hlubokým rozdílům.

Otázka regionální integrace tak tvoří jednu z hlavních otázek, před kterou stojí progresivní síly ve Střední a Jižní Americe po odchodu Cháveze a Luly. Jedná se také o otázku, která je společná pro evropskou i latinskoamerickou levici a v tomto ohledu je pozoruhodné, jaké ticho mezi oběma břehy Atlantiku vládne.

Ačkoli odpovědi budou muset být v mnoha ohledech odlišné, Evropská unie i rodící se integrace Latinské Ameriky stojí před volbou, zda budou chtít vytvořit jeden z bloků globálního hospodářství či naopak unie založené na solidaritě a rovnosti. Pro evropskou a latinskoamerickou levici se může jednat o ambiciózní výzvu. V případě, že by se podařilo změnit směřování regionální integrace v Evropě a na jihu od Spojených států, by projekt odlišné globalizace založené na solidaritě a rovnosti začal být něco více než jen snem či marnou utopií alterglobalizačních hnutí ze začátku milénia.

✉ jakub.hornacek@socsol.cz

Chile, Indie, Írán, Portugalsko a nejhorší korporace roku

Odbory jsou plnohodnotným aktérem v každé společnosti, která chápe, že práva zaměstnanců jsou lidskými právy. Celosvětově dochází k omezování těchto práv, utlačování a vykořisťování pracujících. Řada z nich si to nenechává líbit a staví se na odpor. Důvody jejich boje se různí, stejně jako podmínky, v nichž se ocitají. Spojuje je snaha zachovat si lidskou důstojnost. Předkládáme pouhý výběr z množství probíhajících kampaní.

Sedmadvacátého června se v **Portugalsku** zastavila prakticky veškerá hromadná doprava. Odboráři tak protestovali proti pokračování toho, co vláda premiéra Pedra Passosa Coelho nazývá jako úspěšná opatření. Stávka zasáhla veškeré vlaky, lisabonské metro, trajekty a většinu autobusů. Ke stávce se připojili zaměstnanci nemocnic a celý den byla uzavřena také řada úřadů. Stávkující pracovníci viní současnou pravicovou vládu z toho, že prosazováním neoliberálních politik dovedla zemi k rekordní nezaměstnanosti a největší ekonomické recesi od sedmdesátých let. Letos došlo v pevná mezera Portugalsku například k nejvyššímu zvýšení daně z přidané hodnoty za několik posledních desítek let.

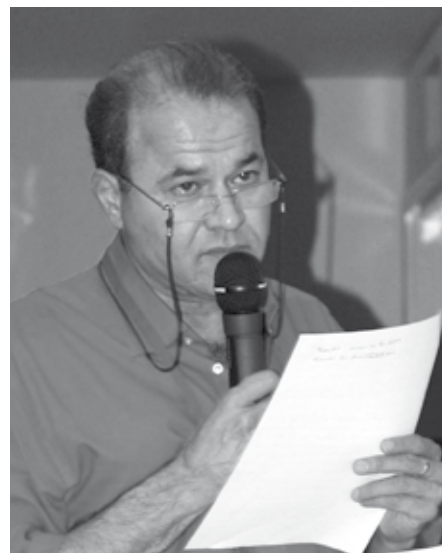
▲ Stávka v Chile

Celonárodní stávka propukla na konci června v **Chile**. Vyhlásila ji Konfederace chilských studentů (Confech), organizace zastřešující většinu studentských organizací. Stávka, ke které se připojili nejen učitelé, ale i řidiči autobusů, přístavní dělníci a horníci, byla původně namířena proti zvyšování školného. Její účastníci však svoje požadavky rozšířili i na lepší systém sociálního pojištění, zvýšení minimální mzdy, důchodů a větší práva odborových organizací. Právě zapojení horníků bylo v této stávce klíčové – spolu se studenty totižablokovali všechny chilské měděné doly a upozornili tak na skutečnost, že více než 95 procent výnosů z těchto dolů míří do kapes svých vlastníků, obřích nadnárodních firem, zatímco pouze minimální procento je využito na rozvoj těchto zaostalých regionů. Mnoho studentů proto požadovalo vyvlastnění dolů. „Jsme zde, protože měď je naše. Chceme ji zpět, chceme, abychom si mohli dovolit kvalitní vzdělání pro naše děti. Požadujeme bezplatné veřejné školství!“, prohlásil Cristian Cuevas, prezident

hornického odborového svazu CTC, jehož členovéablokovali přístupové cesty do dolu u města Chuquicamata. V hornickém městě Calama stávku podpořilo na 3 tisíce autobusáků, kteříablokovali silnice a na celý den zde zcela zastavili dopravu. V městě Calama, stejně jako v mnoha jiných městech, vyjádřil protestům podporu i starosta. Jeho kolega Fernando San Román, starosta sousední Tocopilly, o stávce prohlásil: „Je mou povinností podpořit obyvatele města Tocopilla. Toto je spravedlivý boj za práva a důstojnost. Máme dost toho, jak jsme zneužívání a všechny peníze tečou do Santiaga (hlavního města Chile – pozn. redakce). Je čas povstat a požadovat to, co nám patří!“

Společnost PepsiCo, výrobce nápojů Pepsi, je další z mnoha z nadnárodních společností, která bezohledně pošlapává práva svých zaměstnanců. 162 skladníků, kteří pracovali pro tuto firmu v indickém **Zápád-ním Bengálsku**, bylo propuštěno za to, že vstoupili do odborové organizace. Stalo se tak v únoru letošního roku; management firmy na to nejdříve reagoval vyhrožováním těmto dělníkům a poté dokonce najal skupinu násilníků, kteří je začali fyzicky napadat. Následovalo propuštění prvních padesáti neaktivnějších odborářů. Jejich odpovědí bylo v dubnu vyhlášení jednodenní stávky a podání hromadného trestního oznámení na vedení firmy. Policie se tím však nehodlala vůbec zabývat a následně bylo propuštěno dalších 112 zaměstnanců. Kromě tohoto nezákonného jednání porušuje společnost PepsiCo v Indii zákony i tím, že neoficiálně zaměstnává brigádníky bez smlouvy a obchází tak povinnost platit jim alespoň minimální mzdu, o sociálním a zdravotním pojištění ani nemluvě.

Mezinárodní iniciativa **Public Eye**, zaměřující se na problematiku ekologické a sociální odpovědnosti firem, vyhláší již patnáctý ročník anticeny pro nejhorší nadnárodní korporaci roku. Iniciativa byla založena roku 2000 švýcarskou neziskovou organizací Berne Declaration, usilující o vyrovnávání sociálních rozdílů mezi takzvaným globálním Jihem a Severem, a mezinárodní sítí ekologických organizací Přátelé Země. Public Eye přijímá nominace na webových stránkách (www.publiceye.ch). V roce 2013 tuto cenu získala firma Royal Dutch Shell, která je kritizována zejména za

▲ Mansúr Osanlú

bezohlednou těžbu ropy v Arktidě, která způsobuje závažné škody na životním prostředí a představuje značné riziko i pro 4 miliony lidí žijících v přilehlých oblastech. Speciální cena poroty putovala loni firmě Goldman Sachs. Jména dalších „oceněných“ firem jsou i s odůvodněním uvedena v takřce čeně Síni hanby (viz odkaz: www.publiceye.ch/en/hall-of-shame).

Smutná zpráva přichází tentokrát z **Íránu**, kde si represe proti odborům vyžádaly další oběť. Je jí Afšin Osanlú, jehož bratr Mansúr je předseda odborové organizace řidičů autobusů tamní městské hromadné dopravy. Afšin byl 22. června prohlášen za mrtvého vedením nechvalně proslulé věznice Redžaj Šahr, kde si právě odpykával pětiletý trest. Příčinou smrti mělo být údajně selhání srdce, ačkoli všichni jeho blízcí, kteří měli možnost jej několik dní před smrtí navštívit, tvrdí, že byl v dobré kondici. Věznice Radžaj Šahr patří mezi nejhorší v Íránu a Afšin navíc strávil část svého trestu na 5. oddělení, které je normálně vyhrazeno pro drogově závislé a HIV pozitivní. Smrt Afšina Osanlú bohužel není ojedinělým případem. V loňském roce zemřel ve vazbě jiný odborový aktivista Sattar Beheští poté, co byl brutálně zbit dozorcí.

Z různých zahraničních zdrojů vybral a uspořádal Štěpán Lohr.

✉ stepan.lohr@socsol.cz

SOLIDARITA

VYCHÁZÍ PRAVIDELNĚ KAŽDÝ MĚSÍC JAKO NEZÁVISLÝ LEVICOVÝ ČASOPIS

Jelikož nejsme spoutáni žádným soukromým zájmem, můžeme Vám nabízet kvalitní a necenzurované informace, které v jiných médiích nenaleznete. Naši redaktoři a přispěvatelé s vypětím všech sil pracují měsíc co měsíc na tom, aby Vám přinesli nejpodstatnější rozhovory, reportáže, analýzy a komentáře z domova i ze zahraničí. A to především na taková témata, o kterých se jiní neodvažují psát. Vzhledem k tomu, že fungujeme na dobrovolné bázi a jedinou naší motivací je vůle šířit osvobozující a demokratické myšlení, vydávání časopisu závisí na finanční podpoře Vás, čtenářů. Abychom Vám mohli nadále poskytovat kvalitní periodikum a vycházet ve stále větších nákladech, potřebujeme Vaši podporu. Proto Vás vyzýváme, abyste si Solidaritu předplatili. Další významnou formou podpory je zřídit si trvalý měsíční finanční příkaz na Vašem účtu. Číslo účtu: 2100245047/2010 Předplatné objednávejte na predplatne@socsol.cz

**PODPOŘTE NÁS
NA NÁŠ ÚČET NEBO
SI SOLIDARITU
PŘEDPLAŤTE!**

AMERICKÝ SEN VYSTŘÍDALA HOLLYWOODSKÁ NOČNÍ MŮRA

JANA RIDVANOVÁ

Nejsledovanější žadatel o politický azyl posledních dnů, americký občan Edward Snowden, snad některé snílky probudil, zatímco další spíše ujistil, že jejich paranoia nebyla neopodstatněná. Vždy jsme věděli, že americký bratr je velký, ale až Snowden nám odhalil přibližnou siluetu jeho velikosti v oblasti kyberprostoru. A to je teprve začátek.

▲ Edward Snowden (zdroj: Wikipedia)

Nikdo neví, kolik a jaké dokumenty si od svého bývalého zaměstnavatele Národní bezpečnostní agentury (NSA) Spojených států stáhl. Vedle odhalení programu, který špehoval stovky milionů Američanů, Snowden dosud odhalil také špehování bruselských kanceláří Evropské unie, Washingtonu D.C., Spojených národů, ale také 38 ambasad a misí.

Mezi hlavní špionážní programy NSA patří program zaměřený na evropské občany. Deník Der Spiegel uvádí, že v samotném Německu jde každý měsíc o sledování 500 milionů unikátních komunikací, což z Německa dělá nejsledovanější evropskou zemi na seznamu NSA.

Právník a novinář Glenn Greenwald v Guardianu popsal detaily fungování sledovacího systému NSA v článku s názvem *NSA Taps in to Internet Giants' Systems to Mine User Data, Secret Files Reveal* (Tajné dokumenty odhalují: NSA napíchla internetové giganty, aby z nich vytěžila uživatelská data).

Podle dokumentů, ke kterým se Greenwald dostal, NSA získala přístup k centrálním serverům devíti největších internetových společností včetně Googlu, Microsoftu, Applu, Yahoo! a Facebooku. Poté, co deníky Guardian a Washington Post obdržely nácvikovou prezentaci programu NSA s nejvyšším utajením – s krycím názvem PRISM –, infor-

mace zveřejnily. Prezentace na 41 slajdech vysvětluje, jak se program PRISM dostává do emailů, dokumentů, audio- a videochatů, fotografií a IP adres uživatelů internetu. Podle Greenwalda, který informace o programu NSA zveřejnil, PRISM umožňuje monitorovat veškerou komunikaci mnoha miliard lidí po celé zemi.

NSA v tomto byznysu rozhodně není sama. Její pokrevní sestrou je kupříkladu britská Government Communications Headquarters (GCHQ – Vládní komunikační centrála), která vládne podobným programem s názvem TEMPORA. Obě organizace se bezstarostně pohybují mimo veškeré hranice jak domácího právního systému, tak mezinárodního práva a společně shromažďují takzvaná metadata z internetu a mobilních telefonů, aby je uchovávaly ve zmíněném systému PRISM. Pro archivování záplavy informací ze sledování komunikací stovek milionů Američanů a několika miliard lidí po celé zeměkouli NSA dokonce postavila masivní budovu v Bluffdale v Utahu.

FAŠISMUS, KTERÝ ZATÍM VĚTŠINĚ PŘÍLIŠ NEVADÍ

Policejní stát, který Snowden pomáhá odhalit, vystupuje jakoby přímo z hollywoodské projekce té temné budoucnosti, které jsme se nechtěli dožít. Pískání Snowdenovy píšťalky tedy snad probudí i ty zamrzlé Američany, kteří ještě stále sní americký sen. Ale o probuzení do noční můry nikdo moc nestojí, a proto si myslím, že mnoho snílků raději přijme heslo: „děláme to pro vaši bezpečnost“.

Omezování Listiny základních práv a svobod i ústav kdejakého státu se vždy neslo ve jménu bezpečnosti. Použili to Hitler, Bush a v neposlední řadě i prezident Obama, když minulý rok podepsal National Defense Authorization Act (NDAA) (Autorizující zákon o národní bezpečnosti) včetně kontroverzní sekce 1021, která americkému prezidentovi umožňuje povolát armádu Spojených států do akce na domácím území, kde bez obvinění a neomezeně dlouho může armáda věznit kohokoli včetně amerických občanů a také si je odvézt, kam bude chtít. Tajné věznice v zahraničí, kde CIA mučila své oběti, byla za Bushe skandá-

lem – a s Obamou šup a máme tu legalizaci gulagů v americkém provedení. Tomu říkám změna!

Obama podepsal zákon naprosto popírající principy Ústavy Spojených států, který de facto standardizuje stanné právo. Bush a Cheney ke schválení Vlasteneckého zákona (Patriot Act) „potřebovali“ katastrofu, jakou bylo 11. září, aby Kongresem protlačili zákon, sepsaný dávno před 11. zářím 2001 jako reakce na úspěšný aktivistický bojkot summitu World Trade Organization (WTO) v Seattlu z roku 1999. Obama však jako kdyby měl parfém ze Suskinova Příběhu vraha: lidé před ním padají na hýždě, zatímco on vraždí.

Britové si svůj „Patriot Act“ schválili dokonce před 11. zářím roku 2000 pod názvem Regulation of Investigatory Powers Act (RIPA – Zákon o regulaci vyšetřovacích pravomocí), kterým se dnes při obhajobě TEMPORY zaklínají.

Generál Keith B. Alexander, ředitel NSA, se neustále ohání vyšším zájmem, kterým má být ochrana Američanů před teroristy. Alexander je ale ve skutečnosti tím, koho by nejvíce dekorovaný generál v historii Spojených států Smedley Butler označil za „ukazatele“; člověka, který identifikuje nepřátele vládnoucí elity. Generál Butler se počátkem třicátých let ve svém plamenném projevu a krátké publikaci *War is a Racket* (Válka je gangsterský byznys) označil za gangstera kapitalismu a Wall Street. A přesně popsal systém a korporace, pro které dobyl Mexiko, Haiti, Kubu, Nicaragu, Dominikánskou republiku – a pokoušel se i o Čínu.

Z historie Spojených států, a to i té současné, víme, že podpora fašistických a jiných diktátorských režimů je této moci více než vlastní. Bylo tedy jen otázkou času, kdy se tyto praktiky začnou promítat i do domácí politiky. Ony tam vlastně vždy byly, vzpomeňme mimo jiné na COINTELPRO, program FBI z padesátých a šedesátých let, který vedl ilegální tajné operace proti levicově smýšlejícím aktivistům, hnutí za ženská práva, Americkému indiánskému hnutí, hnutí za rovnoprávnost Afroameričanů, odpůrcům války ve Vietnamu včetně osoby Martina Luther Kinga. COINTELPRO produkoval politické vězně, vytvářel falešné

▲ Sídlo americké Národní bezpečnostní agentury (zdroj: Wikipedia)

dokumenty, aby své oběti diskreditoval před veřejností, vedl psychologickou válku a v řadě případů i vraždil. COINTELPRO zanikl počátkem sedmdesátých let, aby se v roce 2003 přerodil dokonce v Ministerstvo vnitřní bezpečnosti (US Department of Homeland Security). Z ilegálních operací povýšit na ministerstvo a legislativním procesem uzákonovat praktiky policejního státu, které USA dnes a denně kritizují v zámořských diktaturách, jež s nimi zrovna nespolupracují, to je zásadní posun ve fašistických tendencích tohoto systému.

JAK SE ZEMĚ BOHATÉ NA NEROSTNÉ SUROVINY DOSTALY DO AMERICKÉ DLUHOVÉ PASTI? ZEPTEJTE SE NSA

NSA se zdaleka neomezuje na roli pouhého sběrače dat a analytika. Bývalí zaměstnanci – nebo spíše agenti NSA – aktivity americké rozvědky odhalili již mnohokrát.

John Perkins, který pracoval pro mezinárodní společnost Chas T. Main v letech 1971 až 1981, byl ve skutečnosti agentem NSA. Aby jasně vyjádřil charakter práce agenta Spojených států, označil se v názvu své knihy za „ekonomického vyděrače“; kniha nese název *Confessions of an Economic Hit Man* (Zpovědi ekonomického vyděrače). V interview s Amy Goodmanovou pro televizi Democracy Now Perkins uvedl:

„Naše práce byla vybudovat americké impérium. To znamená získat pro naše korporace co nejvíce zakázek a pro naši vládu co nejvíce surovinových zdrojů. A to se nám s velice malou vojenskou pomocí, během studené války, podařilo.

Případ Iráku je příklad krizového řešení. Americké impérium bylo vybudováno zejména ekonomickou manipulací, podvody, zpronevěřováním a uplácením skrze ekonomické vyděrače.

Byl jsem najat Národní bezpečnostní agenturou NSA. I když to mnoho lidí nechápe, NSA je ve skutečnosti rozvědkou s nejširším polem působnosti, kterou naše země má. Pak jsem ale pracoval pro soukromé korporace. Prvním ekonomickým vyděračem byl Kermit Roosevelt, vnuk Teddyho Roosevelta, který počátkem padesátých let svrhnul Mossadka v Iránu.“

Perkins hovoří o minimálním krveprolití, ale operace Ajax v Iránu rozhodně nebyla sametová. Nicméně má pravdu, že se nedá srovnat s tím, co se dnes bezmála deset let odehrává v Iráku, Afghanistanu a na dalších místech, kde se agenti NSA zapojují do dění podobně jako v Africe.

„Problém s Rooseveltem“, pokračuje Perkins, „spočíval v tom, že to byl agent CIA, tedy vládní zaměstnanec. Kdyby byl chycen, bylo by to pro USA dosti trapné a dostalo by nás to do mnoha problémů. Tehdy se rozhodlo, že se k těmto účelům bude angažovat CIA a NSA,

kteřé najímaly potencionální ekonomické vyděrače – jako mě – a posílaly nás jako konsultanty a inženýry do soukromých firem, aby v případě, že by nás chytili, neexistovalo propojení mezi námi a vládou Spojených států.

Já jsem pracoval pro firmu Chas T. Main v Bostonu. Bylo nás asi dva tisíce a já jsem se stal jejich hlavním ekonomem. Měl jsem pod sebou padesát lidí, ale mým hlavním úkolem bylo uzavírat kontrakty. To znamenalo zadlužit co nejvíce zemi. Dát jim tolik úvěrů, že neměly šanci je splatit. Jedna z podmínek půjčky, řekneme jedné miliardy, zemi jako je Indonésie nebo Ekvádor, bylo, že musí 90 procent půjčky investovat do zakázek s americkými společnostmi jako Halliburton nebo Bechtel. Stavby těchto firem jsou zpravidla prospěšné jen hrstce nejbohatších v dané zemi. Ekvádor má dnes dluh větší než 50 procent národního rozpočtu. To je pro ně samozřejmě nesplnitelné. Máme je tedy v šachu. Když teď chceme víc ropy, zajedeme do Ekvádoru a řekneme: „Podívejte, nemáte šanci nám splatit dluh, takže dejte našim ropným společnostem váš amazonský deštný prales, kde je spousta ropy.“ A dnes tam jezdíme a ničíme Amazonský prales.

Na tomto principu zotročování si zemi prostřednictvím úvěrů jsme postavili americké impérium. Zmíněná metoda měla opravdu nebývalý úspěch.“

Snowden je sedmý statečný, kterého Obamova administrativa obvinila na základě sto let starého zákona „Espionage Act“, který přijala administrativa prezidenta Wilsona, aby mohla stíhat odpůrce zapojení se USA do první světové války. Na základě zmíněného zákona byla odsouzena i Emma Goldmanová a Alexandr Bergman na dva roky vězení za „přesvědčování lidí, aby nenarukovali“ do armády. Při své obhajobě Goldmanová soudu připomněla první dodatek Ústavy Spojených států; svobodu slova, dodatek který už tehdy začal v právním prostředí ztrácet význam. Vládním sloganem pro zapojení se do války v Evropě tehdy bylo „uděláme svět bezpečnější pro demokracii“. Goldmanová se tedy soudu ptala, jak chce Amerika dávat světu demokracii, když ji doma potlačuje; „umličuje svobodný tisk, každý nezávislý názor, a brutální, po zuby ozbrojení gangsteři v uniformách, rozhánějí mírová shromáždění?“ Kdyby dnes Emma Goldmanová viděla výzbroj tzv. „riot police“, tak by zřejmě ztratila svou pověstnou výřečnost.

A poslední věc, s níž by si dnešní vláda Spojených států dělala hlavu, je svobodný tisk. Je buď koupený, nebo už neexistuje, ovšem s výjimkami několika nízkonákladových periodik, radií (např. jen posluchači dotované WBAI v New Yorku), dostupných také online, a pochopitelně s výjimkou internetového prostoru. Ale internetu, jak víme,

se jen těžko dá říkat svobodný prostor; zbyly jen nezávislé ostrůvky v kyberprostoru, a i ty jsou pod drobnohledem vládních špehů

Část reality, kterou Snowden veřejnosti poodkryl, odhaluje nejen rozsah špiónážních programů NSA, ale také degeneraci investigativní žurnalistiky. Nemůžeme říci, že o podobných věcech by se hojně nepsalo na disidentských serverech, jako jsou Truth Out, Truth Digg, Dissident Voice, nebo nemluvílo na alternativních zpravodajských kanálech, jako jsou The Real News Network, zmiňovaná Democracy Now či Mosaic Link TV. Nicméně hlavní proud tato závažná témata týkající se fungování policejního státu bezostyšně ignoruje.

Snowden nejdříve komunikoval s Barto-nem Gellmanem z Washington Post, ale Post odmítl slíbit, že zveřejní informace ze 41 slajdů osvětlujících špiónážní program na sledování internetových uživatelů PRISM do 72 hodin. Proto se Snowden obrátil na Glenna Greenwalda z britského Guardianu.

V rozhovoru s Greenwaldem Snowden také uvedl, že je celá řada analytiků NSA včetně jeho samého, která se může rozhodnout sledovat komunikaci kohokoli a kdykoli. „Já“, řekl Snowden, „zatímco jsem seděl u svého stolu, jsem se mohl rozhodnout napíchnout Vás, Vašeho účetního, federálního soudce až po prezidenta, kdybych měl osobní email.“ S maličkostmi jako je soudní příkaz k odposlechlům si organizace jako NSA rozhodně hlavu neláme.

Pro NSA však také dělá spousta dalších soukromých firem, které využívají stejné systémy a řídí se stejnými pravidly nerespektování zákonů. K našim datům mají tedy neomezený přístup nejen vládní agenti, ale i nespočet analytiků různých firem. Korporace, zdá se, úspěšně ovládly politiku – a teď zavádějí jakýsi neinvazivní, podkožní fašismus, a to pomalu, bez povšimnutí široké veřejnosti. K našemu sledování nepotřebují čipy, které by nám dali pod kůži. My si své čipy sami kupujeme! A čím modernější, tím větší z něho máme radost. Na některé čipy se dokonce stojí fronty i přes noc, tak moc si s nimi někteří chtějí hrát.

POČÍTAČ JAKO NEVIDITELNÝ ZABIJÁK V KYBERPROSTORU

Daniel Ellsberg vynesl na světlo světa tzv. Pentagon Papers odhalující politicko-vojenskou účast americké vlády ve Vietnamu již v roce 1945 a mapující tyto vztahy do roku 1967. „Pentagon Papers“ odhalily především to, jak američtí prezidenti lhali veřejnosti i Kongresu nejen o americké účasti ve Vietnamu, ale především o pravých zájmech této vojenské angažovanosti.

Ellsberg na adresu Snowdena uvedl, že dokumenty, které vynesl z NSA, považuje za nejdůležitější v celé historii podobných odha-lení.

Kyberšpiónáž a především její možnosti jsou zhmotněním těch nejčernějších sci-fi fantazií. Bývalý Reaganův, Clintonův a Bushův specialista na národní bezpečnost a „protiteroristické metody“ Richard Clarke pro Huffington Post okomentoval smrtelnou autonehodu mladého novináře Michaela Hastingsa, která se stala v polovině června v Los Angeles s tím, že nehoda vypadá „identicky s automobilovým kyberútokem“. Hastingsův Mercedes měl v sobě totiž zabudovaný počítač a Clarke tvrdí, že je dobrý důvod předpokládat, že zpravodajské agentury všech velkých mocností vládnou systémem, který jim umožňuje nabourat se do automobilových počítačů.

Hastings se stal hlasitým kritikem metod Velkého bratra během tohoto roku, kdy byli američtí reportéři vyšetřováni ministerstvem spravedlnosti. Vládní restrikce pro svobodný tisk pak označil za válku proti novinářině. Jeho smrt následovala krátce po jeho posledním článku s názvem *Why Democrats Love To Spy On Americans* (Proč demokraté tak rádi špehují Američany), kde se soustředil především na kritiku Obamovy administrativy, jež v sobě podle jeho slov reprodukovala neautorizované špiónážní praktiky Bushovy administrativy zaměřené na širokou veřejnost. Tedy téma, které jen několik týdnů po něm odhalil Edward Snowden v jeho úplné nahotě.

Jak již bylo řečeno, Snowden se stal v rámci Obamovy vlády sedmým obviněným na základě Špiónážního zákona z roku 1917. To dělá z Obamovy administrativy vládu, která obžalovala více tzv. whistleblowerů upozorňujících na protiprávní chování vlády Spojených států než Clintonova a Bushova administrativa dohromady. Podobná bilance Obamovy vlády se týká i celé řady zákonů a jiných opatření, která se velice radikálně a rychle zbavují demokratických zásad vydo-bytých pokrokovými hnutími napříč historií Spojených států. Z této reality je možné učinit závěr, že je opravdu jedno, kdo zrovna v Bílém domě sedí, tato tendence se realizuje bez ohledu na předvolební sliby různých kandidátů stejně jako veškerá další politická rozhodnutí na vyšší úrovni. Institut voleb je v kapitalistickém systému politicky vykastrovanou institucí. Jak už říkala Emma Goldmanová: „Kdyby volby mohly něco změnit, tak by je zakázali.“

V rámci nových zákonů se dnes schvaluje paralýza základních lidských práv a svobod. A pokud náhodou ještě nedošlo k oficiálnímu výmazu daného práva z právního řádu, nevadí, vládní aparáty je prostě ignorují. Den, kdy Velký bratr vidí do všech domácností a kdy se každý z nás může probudit jako pan K. v Kafkově procesu, je opět tady.

✉ jana.ridvanova@socsol.cz

VĚZEŇSTVÍ V USA JAKO SEGREGACE „TRŽNÍHO ODPADU“

PETR BITTNER

Jedním z důsledků narůstající sociální nerovnosti ve vyspělých zemích je dramatický nárůst kriminality. Silně se tato staronová sociální patologie projevuje v kolébce neoliberalismu. Článek využívá pro argumentaci kapitulu Kriminalizace chudoby z přepracovaného vydání publikace *Tři sociální světy* sociologa Jana Kellera. Jeho teze pak podporuje daty z dalších výzkumů.

Keller přirovnává současnou situaci v USA k zdánlivě překonaným společenským krizím z první poloviny 19. století. Téma důsledků chudoby a marginalizace lidských životů na okraji společnosti můžeme spatřit v klasických dílech Hugových či Balzacových: prostituce a spolu s ní epidemie pohlavních chorob, drogová závislost a pouliční loupežná kriminalita, charakteristiky divoštství na pozadí první fáze tržního hospodářství, kdy velká francouzská a britská města poprvé přičichla k následkům extrémní společenské nesouměřitelnosti. Od osmdesátých let 20. století jsou stejné jevy znovu k vidění právě ve Spojených státech.

Dramatická je i krize kapacit amerických věznic. V roce 1970 čítaly americké věznice 200 tisíc vězňů, v roce 2000 jich už byly 2 miliony. V roce 1997 se v počtu uvězněných na 100 tisíc obyvatel poprvé v syrové kráse ukázal naprosto propastný rozdíl mezi Spojenými státy a zbytkem vyspělých zemí: v USA činil tento koeficient 648 (důkazem, že trend pokračuje, je současné číslo 754). Druhé místo obsadilo Portugalsko s číslem 145 a nechvalně stupně vítězů uzavírala Velká Británie s číslem 120. Už v devadesátých letech zaměstnával stát Washington více vězeňských dozorců než Norsko nebo Řecko.

„Tabulce ostudy“ vévodí právě země, které už řadu let takzvaně modernizují svůj sociální stát podle striktně neoliberálních šablon. Takzvaná liberalizace sociálního státu znamená přechod od *pečujícího* státu k *trestajícímu*. Úsporná motivace takového kroku je dnes na základě konkrétních studií prakticky vyloučena, neboť represe se ukázala být významně dražší než prevence. Paradoxem této situace je, že k liberalizaci sociálního státu dochází pod heslem „méně státu“, i když ve výsledku je tohoto nenáviděného státu o podstatný kus více.

Sociální nerovnost znamená rozšíření okrajového pásma měst směrem k centru, přičemž narůstá počet lidí vážně ohrožených nebo přímo postižených chudobou. To vede k nárůstu všech balzacovských patologií a na řadu přichází stát-bachař. Sociální výtah tak zpravidla míří za mříže, což musí stejně nakonec někdo zaplatit.

KRIMINALIZACE A KRIMINALITA

Řada ideologií tenduje k intuitivnímu vysvětlení nárůstu počtu uvězněných skrze patologii vězněných. Pro pochopení nedostatků takové teorie si stačí porovnat míru kriminality v USA s ostatními západními zeměmi. K tomu nám může posloužit tzv. ukazatel viktimizace (poškození trestnou činností). V této pomyslné tabulce trestné činnosti se Spojené státy pohybují až okolo sedmého místa mezi vyspělými zeměmi: z Wacquantova výzkumu vyplývá, že ve Spojených státech se stane jednou či vícekrát obětí trestné činnosti 24 procent obyvatel; pro srovnání například u Nizozemska bychom narazili na číslo o bezmála 8 procent vyšší.

Důkazem, že jde o problém v první řadě ekonomický, je pokles zločinnosti v devadesátých letech, tedy v době ekonomického růstu, kdy velké procento mladých získalo alespoň prekarizovanou práci. Musíme si uvědomit, že prvořadou a zdaleka nejvlivnější příčinou nárůstu kriminality je ekonomická kondice regionu. Ekonomickou kondici nelze měřit samotným hrubým produktem. Pokud chcete žít zdravě, musíte dbát o celé svoje tělo. Stejně tak k dobré ekonomické kondici nestačí pár kontaktních míst úspěšných firem, ale daleko spíše dostatečné množství pracovních míst pro zástupce všech vrstev společnosti. Nelze se pak divit, že největší světová ghetta obstarávají dvě hospodářsky velice silné aglomerace: Chicago a New York. V obou těchto proslulých ghettech je v současnosti nižší šance na dožití než v Bangladéši.

Takřčené kriminální živly existovaly vždy a vždy také existovat budou. Problém nastává ve chvíli, kdy se v důsledku nerovnosti zločinnost stane samotnou větví systému, přestane být patologií a stane se charakteristikou. Společnost funguje, pokud je kriminální akt deliktem. Pokud stát omezí svou funkci na represe a zároveň svou dietní sociální politikou umožní bujení fatálních nerovností, naráží společnost na svoje limity.

Pokud muž ve středním věku, žijící v newyorském ghettu, nemá zrovna k dis-

pozici ani prekarizovanou práci, je na řadě hrubá síla. Podle Wacquantových sond si tato největší ghetta žijí zcela vlastním hospodářským životem: obchodovanou komoditou jsou zpravidla syntetické drogy, přitom násilí je vítaným a velice platným osobním kapitálem.

VRAKOVIŠTĚ NEKONKURENCESCHOPNÝCH

Kriminalizace chudoby je jednou z hlavních strategií liberálního modelu sociálního státu. Slovy Jana Kellera: „Namísto války proti chudobě z let šedesátých nastoupila o deset let později válka proti chudým.“ Dlouholetá snaha separovat „tržní odpad“ tak nabízí poněkud bizarní panorama: počet vězňů v USA totiž narůstal i v období stagnace či dokonce poklesu kriminality. Možným důkazem skutečného záměru takové kriminalizace může být i fakt, že se stabilně zvyšují tresty odnětí svobody za drobné krádeže (více než 70 procent trestů odnětí svobody padá za nenásilnou trestnou činností), zatímco stejně systematicky klesají tresty za úniky ve vysoké majetkové činnosti: jde o to separovat ty, kteří v *tržním světě* jednoduše neuspějí.

V osmdesátých letech, kdy v USA poklesly výdaje na sociální práci o 41 procent, vzrostly výdaje na vězeňství o 95 procent. Před nástupem Ronalda Reagana do úřadu (v roce 1980) putovalo na vězeňství méně než 7 miliard a na sociální bydlení více než 27 miliard dolarů. Po deseti letech Reaganovy administrativy se poměr obrátil: na vězeňství připadalo 26 miliard, na sociální bydlení 10 miliard dolarů.

Podle Wacquanta jsou Spojené státy jedním velkým neoliberálním experimentem. Řečeno s Kellerem: „Výsledkem je zvláštní politický režim, který je současně vrcholně liberální a krajně autoritativní. Blahosklonně liberální je vůči velkým firmám, horním vrstvám a úspěšným částem vrstev středních. Nesmlouvavě paternalistický až autoritářský je vůči těm dole, kteří jsou zasaženi restrukuralizací práce a úbytkem sociální ochrany [...] Neviditelná ruka trhu byla nahrazena železnou pěstí státu a stavba vězení se stala hlavním programem sociálního bydlení.“

PRVNÍ PRIVATIZACE: BACHAŘI HLEDAJÍ ŠTAMGASTY

Je neoddiskutovatelným faktem, že původcem hrůzostrašných čísel ukazujících kulminaci počtu vězňů je praxe neoliberalní politiky. Je smutné, že Američané se tento problém pokoušejí stejnou ideologií i řešit: v roce 1983 byla kompletně privatizována první věznice. Stačila jedna dekáda a z vězeňství se stal jeden z pěti nejvýnosnějších byznysů v zemi. Jedná se o fenomenální obchodní strategii – tržní využití „tržního odpadu“.

Zájmem státní věznice je z mnoha důvodů (v první řadě pochopitelně z důvodů morálně-společenských) vězně na čas izolovat a v ideálním případě převychovat a skrze sociální práci pokud možno zamezit rekrutování vězňů nových. Zájem soukromých věznic je z tržní logiky přesně opačný.

Austinova a Coventryho studie, zkoumající podmínky privatizace amerických věznic, vidí hlavní problém ve slabé motivaci soukromých provozovatelů k dodržování smluvních podmínek uzavřených se státem: privátní věznice se chová často jinak, než jak po ní vyžaduje stát. Stát by chtěl, aby zločinnost klesala, vězeňský živnostník doufá v její růst. Celá problematika je už od vzniku soukromého vězení vysloveně *postmoderně* zvrácená. Pokud by stát chtěl snižovat kriminalitu, proč by něco tak společensky zásadního, jako je resocializace vězňů, svěřoval do rukou soukromému sektoru, který v tomto případě svůj byznys na přílivu vězňů od začátku staví?

Odborníci dnes krouť hlavou, jak jen je možné, že soukromá vězení nefungují, jak mají. Odpověď se skrývá už v principu samotného vzniku takové instituce. Privatizace věznic byla od začátku propagována stejnou argumentací jako výprodej ostatních složek sociálního státu: menší zatížení daňového poplatníka, zvýšení kvality služeb a levné navýšení kapacit.

V devadesátých letech začaly některé soukromé věznice vévodit tabulkám sebevražd a nepokojů. Ukázalo se, že soukromník coby majitel věznice primárně akceptuje odlišný smysl věznění: namísto nápravy nastupuje většinou systematická výchova „štamgastů“.

V současnosti jsou předmětem výzkumů vlastností nejen plně privatizovaných, ale rovněž polo-privátních (jinak také hybridních či tzv. PPP, tedy Public Private Partnership) věznic. Hybridní věznice mohou fungovat buďto jako polostátní instituce (soukromý manažer zodpovídající se federální smlouvě) nebo jako státní instituce podporované externě outsourcingem v oblasti jednotlivých služeb, které

daný ústav poskytuje (stravování, lékařská či právní péče apod.).

Podle všech indikátorů, jež je možné vyčíst ze současných výzkumů, podléhá kompletní privatizace vězeňského zařízení neúnosnou měrou tržnímu prostředí a po pár letech fungování se v důsledku agresivního stlačování nákladů potýká kromě obecného poklesu kvality poskytovaných služeb i s exodem kvalitního personálu z platových důvodů. Tyto firemně koncipované věznice si obchodně vedou na výbornou a my jim můžeme jen pográtulovat. Stát šetří, manažer profituje a je-li snad někdo na celém tomhle velice lukrativním byznysu škodný, jsou to dvě skupiny lidí: každá z nich žije na jedné straně plotu s ostatním drátem.

V konkurenčním prostředí není prostor pro kompromisy. Strategie masivního snižování nákladů ihned po nástupu do funkce je z podnikatelského pohledu jedinou správnou variantou. Ideologům privatizace sociálních služeb však stále uniká, že samotný trh se nedokáže vypořádat s každým společenským neduhem; trh sám naopak jako vedlejší efekty honby za prosperitou většinu z těchto neduhů tvoří. Redukce nákladů v sociálně-nápravném zařízení není to samé jako redukce nákladů na provoz kanceláře desetičlenné firmy. V očích podnikatele je podíl na věznici však stále podílem ekonomickým, tedy absolutně podléhajícím tržním zákonům.

PRIVATIZOVANÁ VĚZNICE: LOGICKÁ NESOUDRŽNOST

Kompletně privatizovaná věznice je útvar, který vzniká na zásadním střetu zájmů. U soukromého vězení z logiky trhu zcela mizí původně zásadní rehabilitační funkce vězení. Rehabilitovat vězně z pozice vězeňského soukromníka je jako odrazovat nocležníky z pozice hoteliéra: obojí ubírá vaši živnosti na konkurenceschopnosti, a tržní logika, jak známo, mezi charakterem podniků nerozlišuje. Člověk by byl špatný podnikatel v oboru vězeňství, pokud by své vězně resocializoval. Spojené státy jsou naopak příkladem země s markantní převahou segregační funkce vězení. Ta se původně měla týkat nenapravitelných delikventů. V USA se však soukromé věznice přidávají k trendu plošné segregace chudých.

Trh práce podobným strategiím těchto svérázných podnikatelů vychází paradoxně vstříc: příjem propuštěného černocho v USA dosahuje v průměru pouhých 44 procent jeho příjmu před nástupem do vězení. Pro některé skupiny obyvatel je tato sociální propast takřka nevyhnutelnou realitou. A jestliže jste příslušníkem nižší příjmové skupiny a jednou vás tenhle neúprosný

moloch pohltí, máte jen velmi malou naději se z jeho spárů někdy vysápat. Pokud jste se kromě chudoby nějakým nedopatřením provinil ještě ke všemu černošstvím, ocitáte se téměř automaticky v neúprosné spirále sociálního vyloučení (ve Spojených státech jsou černoši všeobecně považováni za málo poddajné a mezi menšinami je jejich pozice na trhu práce až hluboko pod Asiaty a latinsko-americkými přistěhovalci).

Co všechno může soukromý věznitel dělat se svými „zákazníky“? Takového vězně lze na *trhu práce* využít i jako spolehlivou a velice levnou pracovní sílu. Vězeň vykoná tu nejtěžší práci, je kdykoli plně k dispozici (z hlediska požadavků moderního trhu práce je vysoce flexibilní – není zatížen rodinou, nemá právo na dovolenou a nestojí za ním ani odbory) a navíc jej lze vyplatit v mnohých případech méně než dolarem na hodinu. Ve výsledku davy flexibilních vězňů zaberou práci tisícům nezaměstnaných na svobodě. Ti se pak dostávají do zoufalé situace, kdy na vlastní oči vidí, že kriminalizovaný člověk má k dispozici všechno, o čem se jim samým může často jenom zdát: jistou střechu nad hlavou, pravidelnou stravu, ba dokonce i – byť směšně placenou – práci.

STŘEDNÍ TŘÍDY A NEOLIBERÁLNÍ RÉTORIKA

Spojené státy mohou světu sloužit jako odstrašující případ jedné strategie v politice sociálního státu. Středostavovská veřejnost je často podrážděná, když je postavena před částky, které stát vynakládá na sociální dávky, podpory v nezaměstnanosti či bydlení nejhudších. Neoliberalní rétorika v takové chvíli dokáže střední třídu snadno přesvědčit o nadbytečnosti sociálního státu, přičemž zamlčuje narůstající míru *nových sociálních rizik*, která se nad střední vrstvou stahují jako mračna.

Několiakletý neoliberalní experiment v USA navíc jasně ukázal, že odstranění některých opor sociálního zabezpečení vede nutně k mnohdy daleko bolestnějším výdajům na straně státní represe: trh plodí se strukturální nutností masy chudých, zároveň stát přichází o staleté demokratické výdobytky v oblasti solidarity vůči těmto potřebným.

Za řešení se považuje onu ekonomickým statusem jasně definovanou třídu *neúspěšných* jednoduše zavřít. V grafech národního hospodářství ji lze už prezentovat pouze jako nepřízpůsobivou kastu, která nejenže není schopná se uživit, ale vinou vlastní nepřízpůsobivosti i nadále stát drze vysává zpoza mříží.

Redakčně kráceno, plná verze textu vyjde na webu. Autor je absolvent žurnalistiky a student filozofie.

ROVNOPRÁVNOST SEXUÁLNÍCH MENŠIN: ZÁKONY A REALITA

ELIŠKA KUBICOVÁ

Nedávné události ve Francii, Rusku a jinde jsou velmi silným připomenutím toho, že navzdory výrazným zlepšením, ke kterým v posledních letech dochází, je sen o rovných právech sexuálních menšin stále velmi vzdálený realitě. A to i v Evropě, která je v tomto aspektu výrazně napřed oproti ostatním částem světa.

ZÁKAZ „PROPAGACE NETRADIČNÍCH VZTAHŮ“

Když koncem května rozhodovala ruská Duma o zákoně zakazujícím „veřejnou propagaci netradičních vztahů“ (míněno samozřejmě především vztahů homosexuálních) a tím (mimo jiné) i konání jakýchkoliv průvodů hrdoosti, zněla slova kritiky nejen od aktivistů, ale také mnoha evropských státníků. Dokonce Evropský parlament vydal usnesení, ve kterém tento krok explicitně odsoudil, společně s dalšími projevy homofobie, jež byly v nedávné době zaznamenány v několika východoevropských zemích, například v Maďarsku nebo Litvě.

Kontroverzní zákon byl putinovským parlamentem nakonec skutečně schválen a pokud projde senátem a bude podepsán prezidentem (což je téměř jisté), vstoupí v platnost a práva příslušníků sexuálních menšin v Rusku budou významně omezena. Kritika ze strany evropských politiků a lidskoprávních organizací samozřejmě pokračuje, ale našly se i souhlasné projevy, pocházející například od amerických konzervativců, jejichž postoj k této problematice je všeobecně známý a nikoho již nemůže překvapit.

Ruský krok vypadá téměř neuvěřitelně a v podstatě absurdně v kontextu současné Evropy, která míří v otázce práv homosexuálů přesně opačným směrem. V posledních dvou dekadách zde pomalu ale jistě přibývaly a stále přibývají země, které zakotvily přímo do ústavy ochranu proti diskriminaci na základě sexuální orientace nebo genderové identity, stejně jako země, které zákonem umožňují manželství nebo alespoň registrované partnerství pro páry stejného pohlaví.

SOUČASNÁ SITUACE VE SVĚTĚ

V celosvětovém srovnání je Evropa (respektive Evropská unie) regionem, kde mají sexuální menšiny svá práva zajištěna poměrně dobře. Hnutí vystupující proti právům homosexuálů zde nemají ani zdaleka takovou razanci jako například ve Spojených státech; proti těmto právům se veřejně vyslovují v podstatě výhradně extremisté různého rázu a některé církve.

Mnohé západoevropské země měly či mají přední politiky nebo jinak veřejně činné osobnosti, které se otevřeně hlásí k odlišné

sexuální orientaci. Z 28 zemí Evropské unie jich celkem 10 včetně čerstvě přistouplivšího Chorvatska umožňuje registrované partnerství stejnopohlavních párů, dalších 7 pak uznává právo na plné manželství (jako zatím poslední je za bouřlivých protestů konzervativců uznala Francie – o tom více v článku *Manželství pro všechny ve Francii* z květnové Solidarity, který je dostupný na webu; ale také v britském parlamentu v současné chvíli leží návrh na zavedení manželství pro homosexuální páry).

Všechny členské země EU samozřejmě mají zákonné normy bojující proti diskriminaci, projevům nenávisti a podobně, protože ty jsou ostatně vyžadovány evropským právem. Ovšem pouze některé skutečně explicitně zakazují diskriminaci na základě sexuální orientace nebo genderové identity jednotlivce. Největší nedostatky v tomto směru nacházíme především v zemích východní Evropy, jako je mimo jiné Polsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko.

Tyto země mají totiž nerovné postavení příslušníků sexuálních menšin zakotvené přímo v ústavě, která explicitně vymezuje manželství jako svazek mezi mužem a ženou, takže je jakékoli zrovnoprávnění i do budoucna předem vyloučeno – pokud by tedy nedošlo ke změně ústavy, což je ale ve všech zmíněných zemích alespoň v blízké době silně nepravděpodobné.

V těchto zemích – a z tohoto pohledu by se mezi ně dala zařadit i Česká republika, která má přitom zákonné normy nastaveny poměrně příznivě – navíc platí, že společnost vykazuje mnohem vyšší míru tolerance vůči homofobním projevům. Nutno ale podotknout, že Východoevropané jsou na tom v celosvětovém srovnání stále poměrně dobře.

Relativně příznivá je situace příslušníků sexuálních menšin také v Latinské Americe, která v tomto směru zaznamenává v posledních letech poměrně bouřlivý vývoj. Páry stejného pohlaví zde mohou uzavírat manželství v Argentině, Brazílii a Uruguayi, registrované partnerství pak v Kolumbii a Ekvádoru. V dalších zemích probíhá na toto téma diskuse a v nejbližší době lze pravděpodobně očekávat další rozšíření tohoto seznamu.

Navzdory tomuto poměrně optimistickému vývoji stále existuje významná část světa, kde jsou práva sexuálních menšin státem ignorována, nebo dokonce systematicky potlačována. V mnoha zemích hrozí za homosexualitu tresty, v sedmi státech dokonce trest nejvyšší. Jedná se o Írán, Mauritánii, Jemen, Súdán, Saúdskou Arábii, Somálsko a Nigérii.

Když byla v roce 2008 na půdě Organizace spojených národů projednávána rezoluce zakazující „násilí, obtěžování, diskriminaci, stigmatizaci a předsudky na základě sexuální orientace nebo genderové identity“, jednalo se o významný průlom: tato tematika byla po dlouhou dobu považována v rámci OSN za tabu z důvodu očekávaného odporu.

Výsledkem byla rezoluce podepsaná k dnešnímu dni 94 státy (z nichž drtivou většinu tvoří státy Evropy a obou Amerik); 46 států nepodepsalo, dalších 54 států naopak vydalo vlastní, nesouhlasné stanovisko. Mezi přední iniciátory tohoto odporu patřil zástupce Vatikánu (s argumentem, že by taková rezoluce mohla být využita k nátlaku na státy, aby umožnily sňatky homosexuálů); většina signatářů se pak rekrutuje ze zemí severní Afriky a Blízkého východu.

EVROPSKÁ REALITA

Z výše uvedeného by se zdálo, že je Evropa pro příslušníky sexuálních menšin nadmíru příznivým místem. Jenomže zákony, rezoluce institucí a slova politiků jsou jedna věc; realita vypadá často úplně jinak. V úvodu zprávy, kterou počátkem letošního roku vydala k problematice práv LGBT (leseb, gayů, bisexuálů, transsexuálů) Evropská agentura pro základní práva (European Agency for Fundamental Rights), se mimo jiné píše:

„V roce 2012 téměř polovina respondentů účastnících se evropského průzkumu mezi příslušníky sexuálních menšin uvedla, že v průběhu uplynulého roku zažili diskriminaci nebo obtěžování na základě sexuální orientace. Čtvrtina respondentů byla obětí útoku nebo vyhrožování násilím v průběhu posledních pěti let. V případě transsexuálních jedinců to bylo dokonce 35 procent. Jen málokdy přitom dotyční nahlásili diskriminaci nebo násilí úřadům, především proto,

že byli přesvědčení, že by se tím stejně nic nevyřešilo."

Data zveřejněná v tomto průzkumu velmi dobře ilustrují onu zmiňovanou diskrepanci mezi zákonnými opatřeními a jejich skutečnou účinností. Nebo jinými slovy: ukazují, že zavést zákony ochraňující minority je (alespoň v Evropě) poměrně snadné, ale samo o sobě to ani zdaleka nevede k větší toleranci ze strany většinové společnosti, jež je navzdory pokrokovému zákonodárství ve většině evropských zemí stále zoufale netolerantní, ba někdy až nenávistná.

Tak kupříkladu počet LGBT osob, které v posledním roce pocítily diskriminaci v práci nebo při hledání zaměstnání, je relativně nízký. Pohybuje se od 12 procent v Dánsku do 30 procent na Kypru; celoevropský průměr je 20 procent (není bez zajímavosti, že druhou nejnižší míru – 13 procent – má Česká republika). Ačkoli to stále není úplně málo, další čísla jsou mnohem víc alarmující: zhruba polovina všech respondentů (52 procent) se domnívá, že veřejné projevy nesnášenlivosti vůči LGBT osobám jsou v jejich zemi poměrně častým jevem. Kolem 75 procent se pohybuje počet těch, kteří běžně slychají vtipy a posměšky na adresu sexuálních menšin; 9 z 10 respondentů uvádí, že byli během své školní docházky obětí šikany.

Poměrně vypovídající jsou také odpovědi na otázku po tom, jak moc jsou rozšířené urážlivé projevy ze strany politiků. V tomto případě navíc velmi plasticky vystupují rozdíly mezi jednotlivými evropskými zeměmi: počet těch, kdo odpověděli, že jsou „velmi rozšířené“, je 60 procent v Litvě, 51 procent v Itálii, 44 procent v Bulharsku. Naproti tomu stojí s pouhým jedním procentem Dánsko, Lucembursko a Belgie. I Česká republika patří mezi země se spíše nižším počtem.

Výše uvedené podle všeho znamená, že (alespoň v tuto chvíli) relativní útlum diskriminace nepramení ani tak z upřímného přesvědčení většinové společnosti o tom, že je třeba respektovat menšiny, jako spíše z poměrně úspěšné implementace a vymáhání antidiskriminačních zákonů. Jaký bude vývoj do budoucna, o tom se lze zatím pouze dohadovat; v situaci, kdy je ve většině evropských jazyků označení

pro homosexuála nadávkou, a nikdo se nad tím zásadně nepozastavuje, ovšem mnoho důvodů k optimismu není.

Při pohledu na mapu je relativně jasné vidět, že se situace výrazně zhoršuje směrem na východ, s o něco menší intenzitou pak směrem na jih.

CO Z TOHO PLYNE PRO ČESKO?

Česká republika byla vždy poměrně liberální, respektive tolerantní zemí, mimo jiné díky své silné sekulární a humanistické tradici. Výsledky zmiňovaného výzkumu i náš právní řád naznačují, že skutečně zřejmě patříme k nejtolerantnějším evropským zemím. Případy diskriminace nebo násilí jsou výrazně méně časté než jinde, podle průzkumů CVVM se navíc pomalu, ale jistě zvyšuje počet těch, kteří se domnívají, že páry stejného pohlaví by měly mít právo na uzavření manželství nebo i adopci dětí.

(Jiří Hromada v rozhovoru, který vyšel v Solidaritě loni v srpnu, v souvislosti se zavedením registrovaného partnerství v Česku uvedl, že „v roce 2006 [jsme] udělali ústupek, abychom získali potřebné hlasy [...], a sice ten, že jsme připustili v paragrafu 13, odstavci 2 větu: „Trvajícím partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitелеm dítěte.“ Přistoupili jsme na tuto formulaci, protože nám bylo zcela jasné, že je to protiústavní moment a že stačí, aby zákon vstoupil v platnost a ti, kteří s tím budou mít problém, podali stížnost k Ústavnímu soudu, a ten to musí zrušit. Pohříchu ale stále čekám na dvojici, která by tohoto kroku chtěla využít. Občan této země může kdykoli požádat o adopci dítěte jako jedinec. Takže je neuvěřitelné, že jej o toto ústavní právo nějaká zákonná norma připravuje.“ – rozhovor *Česká nás horký podzim* k dispozici na webu.)

Přesto přese všechno ale zůstává pravdou, že každodenní zkušenost vykresluje poněkud odlišný obrázek. Přihlouplé posměšky na adresu homosexuálů jsou v podstatě normou, a to mnohdy i mezi jinak poměrně kultivovanými lidmi. A mnohem zásadnější jsou případy, kdy slyšíme homofobní projevy od vlivných osobností. Takto jsme při příležitosti průvodů Prague Pride v posledních dvou letech byli svědky poměrně razantních výbuchů homofobie, vycházejících z katolicko-konzervativních

kruhů, blízkých bývalému prezidentovi Klausovi.

Ostatně na skutečnost, že tolerance vůči sexuálním menšinám u nás ani zdaleka není samozřejmá, poukázala i takzvaná kauza Putna. Některé argumenty používané v této věci prezidentem Zemanem byly velmi podobné těm, které zaznívaly na přelomu května a června v Rusku; své rozhodnutí nejmenovat literárního historika Putnu profesorem Zeman oznámil (shodou okolností?) na Mezinárodní den proti homofobii (více o kauze v článku *Plody přímé volby* ze Solidarity č.79, který je nyní dostupný na webu – pozn. red.).

I česká společnost má tedy před sebou ještě poměrně dlouhou cestu k dosažení úplné rovnoprávnosti sexuálních menšin. Zmiňované konzervativní skupiny jsou a pravděpodobně v nejbližší době zůstanou poměrně marginální záležitostí; čímž se nicméně nesmíme nechat ukolébat. Hrají jim do karet dvě podstatné skutečnosti.

Zprvce mají poměrně privilegovaný přístup do médií a veřejného prostoru obecně, který zcela neodpovídá jejich početní síle. Souvisí to jednak s jejich blízkým vztahem k bývalému prezidentovi a dalším politikům, jednak s trendem posilování vlivu katolické církve, jež byl nedávno ukotven i ekonomicky skrze takřčené církevní restituce (těm jsme věnovali zejména článek *Co bylo ukradeno, musí být vráceno?* v Solidaritě č.71; je k dispozici na webu – pozn. red.).

Zadruhé, a to je podstatnější, podobné tendence budou nevyhnutelně přežívat tak dlouho, dokud budou dopadat na úrodnou půdu. Dokud nám budou „nevinné“ vtipky či poznámky na adresu homosexuálů připadat normální, nebo alespoň dostatečně neškodné na to, abychom se proti nim nevymezovali pokaždé, když je uslyšíme.

Cílem tohoto textu bylo ukázat, že formální rovnoprávnost není dost, protože skutečná rovnoprávnost nastane teprve tehdy, až bude plně uznána posledním členem naší společnosti. Toho samozřejmě nelze dosáhnout ze dne na den, ale můžeme alespoň začít. Například tím, že budeme ve svém okolí s důrazem bojovat proti jakýmkoli homofobním tendencím, byť by byly skryté třeba ve formě vtipů a náhodných poznámek.

✉ eliska.kubicova@socsol.cz

”

SOCIALISTICKÉ HNUTÍ ZBAVILO SVĚT JIŽ MNOHA UTRPENÍ A NESPRAVEDLNOSTÍ. JEHO NOVÉ PODNĚTY PROTO NEMŮŽE IGNOROVAT NIKDO SOUDNÝ, AŽ JIŽ NÁZOROVĚ STOJÍ KDEKOLI. A SOLIDARITA TAKOVÉ PODNĚTY PŘINÁŠÍ.

BORIS CVEK, BIOLOG

PRIDE: JINAKOST V MEZÍCH TOLERANCE

KAREL CHLOUBA

Pochody hrdosti se staly tradiční ukázkou jinakosti. Jakou jinakost na nich dnes můžeme prezentovat je ovšem otázkou. Je to stále místo pro ty, co do společnosti nezapadli, nebo jsou už otevřeny pouze těm ochotným přizpůsobit se současným požadavkům na formu a uzavírají se v ideologii „každý za sebe“?

Už je to 43 let, co Craig Rodwell odmítl subtilně škemrat o práva komunity leseb, gayů, bisexuálů a transsexuálů (dále jen LGBT) a navrhl radikální vstup do veřejného života ve formě pochodu nazvaného „Christopher Street Liberation Day“. Od té doby se pochody staly tradiční záležitostí nejen mnoha amerických a evropských měst.

Můžeme však dnes stále nazývat den nějakého pridu dnem osvobození (liberation day), nebo jsou dnešní pochody pouze jakýmsi zombie oněch dní, kdy jsme měli naivní představy, že se nemusíme nechat zaškatulkovat do předem vyznačených kategorií a že ti, kteří do nich nepasují, jsou stále jedněmi z nás?

ZAPRODALY SE DNEŠNÍ PRŮVODY?

V čísle 69 Solidarity, která vyšla k Prague Pride 2012, jsme se historií boje komunity LGBT zabývali. Připomněli jsme slova z prohlášení Gay Liberation Front, „*Jme revoluční skupina mužů a žen postavená na vědomí, že sexuální osvobození pro všechny nemůže být dosaženo, pokud nepadnou existující instituce. Odmítáme společenskou snahu o prosazení genderových rolí a definic přirozenosti. My z nich vystupujeme. Jsme, kdo jsme*“, a poukázali na novodobé radikální odmítnutí normativních požadavků na člověka ve formě Queer teorií.

Tyto myšlenkové linie už na průvodech hrdosti nejsou více viditelné než v každodenním světě (tedy téměř vůbec). Místo toho je naprosto běžné, že pochody dostávají záštitu politiků, spolupracují s nadnárodními korporacemi a propagují pochybnou komerci. Queer se stává obchodním artiklem, doslova svou vlastní antitezí. Místo toho, aby sexualitu osvobozoval, slouží takzvané růžové ekonomice k formování komunity LGBT do nových formiček a pacifikaci jejího potenciálu proměnit svět. Místo toho, aby queer stereotypy rozbíjel, formuje nové. Formuje je tak, aby se dobře prodávali.

Účastníci pochodu obaleného v komerci a záštitách establishmentu nemohou oslavovat, že jsou sví nebo jiní, než se po nich chce, protože nejsou. Jsou přesně takoví, jaké je sponzoři chtějí mít, v opačném případě by je nepodporovali. Zdaleka ale nejde jen o to, že se přizpůsobujeme poža-

davkům trhu; jsme jeho produkty. Nejzřejmější na tom je právě zapominání na ty, kteří se do vytyčených kategorií nevejdou. Už jsou pro nás jiným případem, do naší škatulky nezapadli.

Obsahově jsou tak pochody čím dál více vyprázdněné, po ničem nevolají, nic nežadají, neupozorňují na bolesti soudobé společnosti. Pouze představují jinakost v mezích establishmentem tolerované formy.

MANNING NE, KORPORACE ANO?

Abychom opustili rovinu planých slov, stačí se podívat na skutečně závažný projev servility vůči establishmentu na průvodu hrdosti v San Francisku. Část organizátorů chtěla symbolicky ocenit právě souzeného Bradleyho Manninga, který poskytl zdroje amerických diplomatických depeší pro WikiLeaks, za což byli, slovy předsedkyně výboru pochodu, „disciplinováni“, a „byť i jen náznaky“ podpory Manninga zakázány.

Bradley Manning pomohl odhalit řadu válečných zločinů a nastínit nové světlo na mise amerických „mírotvorců“. Vysloužil si tak rok věznění v podmínkách, které lze označit za mučení, a k dnešku je ve vězení již přes tři roky. Manning byl v armádě také šikanován za svou homosexualitu (článek *Zachraňte vojína Manninga! a Začíná proces s Bradleyem Manningem* dostupné na www.socsol.cz).

Glenn Grienwald – rovněž v britském deníku Guardian – poukazuje na to, že předsedkyně organizačního výboru sanfranciského pochodu Lisa Williamsová tyto kroky obhajovala původní frází Pentagonu o „ohrožení našich žen a mužů v uniformách“, která již byla opakovaně vyvrácena. Dále Grienwald vyjmenovává řadu korporací s kriminálními přečiny, se kterými výbor pochodu spolupracovat nemá, například AT&T a Wells Fargo.

PRAGUE PRIDE

I u nás se neostýcháme vzít záštitu americké ambasády a vychvalovat na stránkách pochodu zástupce Obamovy administrativy. Copak nám Guantanamo nemusí ležet v žaludku? Copak nás netíží, že tato administrativa ani nedovolila OSN vyšetřit, zda se Manning skutečně ocital v podmínkách

odpovídajících mučení? Spíše se potvrzují slova mnohých kritiků, že pochody se stávají nástrojem šíření americké „mírové mise“.

Podobně svírá pražský Pride komerce – mezi podporovateli najdeme korporace – i projekty zaměřené čistě na růžovou ekonomiku. Například partner pochodu „Pinklife“ není nic jiného než stránky (tzv. microsite) dalšího partnera „Pražské správy nemovitostí“ vytvořené podle stereotypů spojených s komunitou LGBT, aby se lépe prodávalo. Právě tyto tlaky pak deformují původní ideu rebelie proti diktátu norem, do velké party podle norem.

BOJ ZA PRÁVA LGBT NENÍ SÁM O SOBĚ

Nebudeme-li své boje za rovnost zobecňovat, brzy zjistíme, že nemáme sílu bránit se proti ničemu. Sociolog Max Horkheimer tvrdil, že s nárůstem tenze ve společnosti roste i spotřeba energie na udržení ideologie, proto v krizi mocní často sáhnou po nějaké tradici, aby udrželi jednotu.

Stejně jako byli před rozpadem Římské říše perzekuováni křesťané, tak se ve fašizované společnosti může stát obětí beránkem znovu komunita LGBT. Netvářme se, že postavení LGBT není politická záležitost a že lze opresi rozdělit na tu, která se nás týká, a tu, která ne. Oprese rasové, sexuální, genderové a další jsou jen různé projevy téhož. Je jen otázkou času, než se jeden její projev transformuje v druhý (k tomu viz článek *Rovnoprávnost sexuálních menšin: zákony a reality* v tomto čísle).

Jistě nechci říct, že na současných pochodech je všechno špatné a odrazovat kohokoli od účasti. Budme hrdí na to, kdo jsme a nebojme se to v průvodu vyjádřit. Naopak vyzývám k větší angažovanosti v tvorbě tváře průvodu, nicméně je třeba se zamyslet, zda jsme cestou ke dnešku něco neztratili, zda opravdu bojujeme stále za to samé, zda se nenecháváme uchlácholit, zatímco jiní (ti lišící se i od nás) za svou odlišnost hořce platí. Znovu se tedy ptám, dal by se dnes pochod stále nazvat dnem osvobození? Je vůbec sám pochod svobodný?

✉ karel.chlouba@socsol.cz

UMĚNÍ A EMANCIPACE

PAVEL STEREC

Můj příspěvek je spíše než zamyšlením nad postavením umění samotného volnou úvahou o současném postavení umělců. Domnívám se, že vědomí situace, ve které se jako umělci nacházíme, je klíčové pro to, jakým způsobem se angažujeme a budeme angažovat v procesech změn, jež mohou vést k rovnější společnosti. Přinášíme text autora ze skupiny P. O. L. E.

Mocenské elity potřebují ve společnosti udržet víru, že sociální výťah – posun z jedné sociální třídy do druhé – je stále možný. Tato víra je důležitá pro klidný chod společenského stroje a udržení mocenských elit v jejich stávajícím postavení. Protože se však sociální výťah směrem nahoru u většiny populace zastavil, je v zájmu mocenských elit žít iluzi jeho pohybu vzhůru skrze příběhy o těch, kteří „to dokázali“.

Pro širší veřejnost to jsou popové celebrity, pro intelektuálněji orientovanou kulturní veřejnost často umělci. Když se podíváme na curricula významných současných umělců, často zjistíme, že je to příběh člověka pocházejícího z okraje společnosti, nejlépe z marginalizovaného regionu, který se však díky svému talentu, práci a špetce štěstí, jež přeje připraveným, „udělal“.

K všeobecnému roztrpčení nás umělců je těchto modelových příkladů potřeba v určitém čase jen určité množství a ne všichni se tedy můžeme takovými příklady stát. I když mnohé z nás to vede alespoň k předstírání určitého úspěchu. (Co kdyby se tento předstíraný úspěch nahoře líbil?)

Protože předstírání sociální mobility směrem nahoru je přeci jen dlouhodobě namáhavé a frustrující, čas od času se potřebujeme uvolnit a trochu se vzepít.

Jakým způsobem se však z pozice umělce vzpouzet, když nedochází – alespoň zdánlivě – k žádné otevřené cenzuře a zástupci našeho stávajícího politického uspořádání zřídka kdy jeví jakékoli známky strachu z umělecké produkce? Je to těžké.

Vlnu zájmu a nadšení pak vyvolává v nás umělcích jakýkoli příklad cenzury či jiných represivních opatření směřovaných proti nám, anebo možná ještě lépe jen proti našemu dílu. Umělci se při každém takovém cenzurním zásahu na moment zase cítí jako za starých dobrých časů, kdy se režim (a je zde jedno, zda na „Západě“ či na „Východě“) umění a jeho vlivu ještě obával.

Některé umělce nízké a nepravidelné dávky satisfakce z revolty vybičují k nejrůznějším snahám užít si tuto slast častěji. Naše tvorba se však potom spíše než zkoušení hranic a jejich překračování podobá vilnému ječení masochisty žadonícímu o výprask.

Vytrpěná a vystavená represivní opatření se podobně jako záměrně zjizvené tváře

německých rytířů stávají jen prostředkem, jak se dostat do focusu médií a mainstreamového uměleckého provozu. Mediální ohlas a frekventovaný výstavní provoz pak zase může vést k tomu, že lze lépe a přesvědčivěji předstírat úspěch a doufat v jeho přiživení drobtů ze shora, a tak pořád dokola.

Byly doby, kdy postavení „autentického“ rebela alespoň někdy korelovalo s určitým společenským postavením, které umožňovalo mít také hlas a vliv na veřejné mínění. I tady však došlo k razantním změnám, dobře je to vidět na mechanismu, díky kterému velké korporace přestaly pro své reklamní kampaně využívat v takové míře umělce spojené s „kontrakulturou a rebelantstvím“, jak tomu bylo do relativně nedávné minulosti.

Korporace přišly na to, že dohadovat se o podmínkách, za kterých tito umělci (často alespoň navenek kritičtí) byli ochotni nechat se zkorumpovat a podpořit reklamní nebo politickou kampaň (třeba i nepřímo, například formou product placementu), je náročné, zdlouhavé a nevýhodné. PR týmy si uvědomily, že umělce „rebely“ si mohou levněji vytvořit takřkajíc od kolébky.

S podobnou logikou dnes k umění přistupují nejen korporace, ale i státní byrokracie. Výhodnější, než ohýbat kritické umělce represemi, umlčovat je či převychovávat, se zdá vytvoření vlastní kulturní fronty, loajální, hlasitější, klientelistické a se stejně rebelantskou vizáží.

Protestantská morálka, odříkání, pevná vůle a soutěživost byly vlastnosti, které pomáhaly globální kapitalismus vytvořit. K jeho dalšímu udržení jsou však potřeba vlastnosti zcela jiné. Umělec hědonik, cynik žijící na dluh, většinou stále ještě pocházející ze střední třídy, je ideálním konzumentem a tvůrcem výnosných dluhů a závislostí. Propadající se sociální postavení a stín, ve kterém se masy umělců nacházejí, vedou k ještě divočejší konstituci vlastního autentického vkusu a jeho projevů.

Nemít autentický vkus znamená být jedním z masy; být výjimečným umělcem s autentickým projevem znamená muset pořád znovu a znovu přepracovávat a reautentizovat svoji identitu. To probíhá zejména navštěvováním těch správných míst, ale i věčným redesignem svého vzhledu a vzhledu svých děl, konzumováním těch správných zážitků.

Jednodušeji řečeno: to, že množství umělců neustále roste, je dáno mimo jiné tím, že se propadající mládež demontované střední třídy snaží své ztracené postavení kompenzovat rolí umělce.

Svým vkusem a tvorbou umělec vytváří symbolický kapitál, který může být vnímán jako ekvivalent kapitálu finančního a někdy za něj může být i směněn.

Tím, že se tento kompenzační mechanismus stal obvyklým druhem terapie mladých a kreativních individualistů, se zároveň devalvoval a touha stát se příslušníkem elit skrze tvorbu a umění nakonec vyústila pouze k přiřazení se ke skupině poměrně masivní a ještě možná o něco více znejistěné, než jsou jejich „méně elitářští“ vrstevníci.

Do skutečné výjimečnosti je pak třeba investovat, a tak se můžeme setkat s celou řadou agentur, výstavních síní a zprostředkovatelů nejrůznějších služeb pro umělce, kteří nabízejí zlepšení uplatnitelnosti, zvýšení konkurenceschopnosti, zkrátka – lepší budoucnost. Přiživovat se na neštěstí je v tomto sektoru prostě stejně výhodné jako v jiných sektorech.

Přese všechny výše zmíněné mechanismy, které udržují uměleckou scénu jakoby stále nad politiku povýšenou (pomíneme-li klientelismus), přes hry na to, že se máme lépe než ve skutečnosti, přes kompenzační terapeutickou funkci umění jako zdánlivého úniku z propadající se střední třídy, se v dnešních dnech začíná víc a víc umělců nad svým postavením a úlohou skutečně zamýšlet. Začíná vznikat nespokojenost a vztek, který, pokud se nestočí proti těm, již jsou na tom hůře, případně se sebedestruktivně nevybije vůči nám samým, může být namířen správným směrem.

Nevěřím, že přínos umění jako nositele změny bude výjimečný. Bude myslím dobře s touto výjimečností přestat pracovat a doufat a zasadit se o to, aby byl prostě alespoň řádný.

Zasadit se o to, aby umění a umělci nebyli naopak těmi, kdo možné změny a emancipační procesy zbrzdí.

Příspěvek byl přednesen v sobotu 8. června na Dnech antikapitalismu 2013 v rámci panelu „Umění a emancipace“. Záznam z panelové diskuze vyjde na TV Solidarita.

PREČO JE ČERVENÁ ZELENÁ? ĽAVICA A PRECHOD NA OBNOVITELNÉ ZDROJE

LUKÁŠ LIKAVČAN

Istotne existovali obdobia histórie našej planéty, kedy znečisťovanie prostredia a jeho násilné pretváranie podľa obrazu ľudského neboli tak problematickými. Dnes už však vplyv človeka na stav životného prostredia nemožno ignorovať, pretože s rastúcou intenzitou sa z nášho nešetrného prístupu ku globálnemu ekosystému stal úplne najzásadnejší problém, akému snáď kedy ľudstvo čelilo.

Morálnosť našich činov je totiž vždy nutné posudzovať vzhľadom na kontext doby. Čo si však je obzvlášť dôležité uvedomiť, problémy, ktoré si ľudstvo takto spôsobuje, majú a budú mať dopady v sociálnej rovine. Zoznam pohrôm je totiž veľmi pestrý: od nepredvídateľného počasia, cez vzrast hladiny morí či rozširovanie tropických nákaz, až po socioekonomické dôsledky ako nezamestnanosť, vzrast počtu imigrantov a svetová potravinová kríza. Preto si trúfam tvrdiť, že environmentálna otázka sa musí stať osou ľavicovej politiky v 21. storočí, pokiaľ má tá záujem ďalej efektívne hájiť svoje princípy a presadzovať ich v politickej praxi. Spätosť ľavicovej politiky s ekologickou, červenej či oranžovej so zelenou, je základnou tézou tohto článku.

Túto tézu sa pokúsím obhájiť na príklade spoločensko-ekonomických dopadov prechodu na zelenú energetiku. Prechod na obnoviteľné zdroje (ďalej len „OZE“) znamená decentralizáciu (resp. polycentrizáciu) vlastníctva výrobných prostriedkov elektrickej energie a jej distribúcie. S tým súvisí možnosť aplikácie družstevných modelov vlastníctva a zvýšenie participácie občanov na rozhodovaní o zásobovaní elektrinou, resp. čiastočný či úplný prechod na princípy samozásobiteľstva. Opomenúť v tomto smere nemožno ani vplyv OZE na zamestnanosť. Všetky spomenuté vlastnosti energetickej transformácie idú ruka v ruku s požiadavkami ľavicového hnutia. Ekologické hnutie a téma prechodu na OZE sa tak stáva jeho integračnou súčasťou.

FAKTY O KLIMATICKEJ ZMENE

Predtým, než sa dostanem k príkladom, je treba zasadiť prechod na OZE do širšieho kontextu zmeny svetovej klímy, v ktorom sa tento prechod javí ako absolútna nutnosť. James Hansen (NASA/Goddard Institute for Space Studies) so svojimi kolegami stanovil v článku *Target atmospheric CO₂: Where should humanity aim?* z roku 2008 za hornú hranicu koncentrácie CO₂ v ovzduší, ktorá je zlučiteľná so životom na Zemi tak, ako ho poznáme, hodnotu 350 ppm (parts per million). Predtým sa hovorilo o hodnotách 450 či 550 ppm, pričom druhé z týchto čísel

bolo údajne stanovené na základe nasledujúcej šialenej úvahy: pred priemyselnou revolúciou bola hodnota ppm v atmosfére na úrovni 275 ppm, a preto je rozumné predpokladať, že bezpečné je dosiahnuť dvojnásobnú hodnotu. Nech sa to však má s históriou vývoja týchto počtov tak či onak, v súčasnosti sme dosiahli hodnotu 400 ppm.

Pre ilustráciu je dobré zrekapitulovať si tieto poznatky v iných hodnotách. Ak nechceme nenávratne rozvrátiť svetovú klímu, môžeme (podľa najoptimistickejších predpovedí) ovzdušie znečistiť ešte ďalšími 565 Gt CO₂. Súčasnú známu zásobu fosílnych palív nám však umožňujú niekoľkonásobne prekročiť toto číslo – máme totiž k dispozícii až 2795 Gt (!) oxidu uhličitého, ktoré môžeme ich ťažbou a spaľovaním vypustiť.

Čo to pre nás znamená? V roku 2009 vyšiel v časopise *Nature* článok, v ktorom jeho autori tvrdia, že hodnoty prekračujúce 350 ppm ohrozujú pre ľudský život nevyhnutné ekosystémy, ktoré sa vyvinuli v prostredí neskorých štvrtohôr, a významne ohrozujú životaschopnosť našej spoločnosti. V tom istom roku sa v *Science* objavila štúdia, ktorá ponúka predstavu toho, ako svet vyzeral pred 20 miliónmi rokov, keď bola koncentrácia CO₂ rovnaká ako dnes: hladiny svetových morí boli o 30 m vyššie, a teplota bola vyššia o 10°C. Pre porovnanie, vzostup hladiny o 30 cm by v Číne znamenal zatopenie územia o rozlohe ČR (nota bene: hustota osídlenia v pobrežných oblastiach je spravidla jedna z najvyšších).

Pod 350 ppm by sme sa mohli vrátiť vďaka schopnosti planetárneho ekosystému viazať uhlík, ale museli by sme behom radikálne krátkej doby prakticky prestať fosílnu palivá využívať. Je však zrejmé, že pri vlašných opatreniach, ktoré možno od svetových politikov očakávať, budeme ďalej surfovať po inflačnej krivke grafu hromadenia CO₂ v atmosfére až na úroveň 650 ppm. Podľa najoptimistickejších predpovedí to sem dotiahneme okolo roku 2100, čo bude pre nás znamenať zvýšenie priemernej teploty o 7°C.

HUMANITÁRNE DÔSLEDKY KLIMATICKEJ ZMENY

Aby som odporcom klimatickej zmeny dal

aspoň trochu za pravdu, treba uznať, že podobné počasie sme tu už na Zemi raz mali – ale vtedy na nej nežilo 6 miliárd ľudí. Faktom je, že veľká a pomerne rýchla zmena klímy postihne hlavne chudobných obyvateľov rozvojových krajín, ktorí sú masívne závislí na poľnohospodárskej výrobe. Ich štáty nemajú prostriedky na boj proti šíriacim sa tropickým chorobám a živelným katastrofám, ktoré budú so zmenou klímy čím ďalej častejšie, intenzívnejšie a rozšírenejšie. No a napokon bude len otázkou času, kedy sa tieto dopady naplno prejavia aj v tých „rozvinutých“ krajinách.

Úbytok poľnohospodárskej pôdy znamená zvyšovanie cien obilnín. Keď v Rusku zhorí obilné pole, zvýši to cenu ryže a chleba na Haiti, pretože s rôznymi obilninami, ako jačmeň, ovos a hlavne ryža, ktorá je najdôležitejšou potravinou pre cca 2 miliardy ľudí, sa obchoduje ako s jednou komoditou. Preto nielen na základe takýchto ekonomických dôvodov možno už teraz predpovedať, že svetu v prípade klimatickej zmeny hrozí obrovská potravinová kríza. Úbytok dažďov a vody v riekach totiž ohrozí hlavne malých poľnohospodárov, ale zvýšenie priemerných teplôt zníži výnosnosť úrody na celom svete. To spôsobí migráciu obyvateľov z postihnutých oblastí. Jeden príklad z mnohých: India by sa v prípade klimatickej zmeny musela postarať o milióny nových utečencov z Bangladéša.

Pokiaľ túžite po návšteve tropických oblastí, vedzte, že s klimatickou zmenou prídu trópy k nám (tak ako hora k Mohamedovi), a to so všetkým, čo k nim patrí. Tropické choroby postihnú úplne nové územia. Malária sa rozšíri do krajín, v ktorých žije až 440 miliónov ľudí a kde o nej predtým počúvali len z rozprávania odvážnych dobrodruhov. Horúčka dengue, ktorej prenášať sa už dostal aj na územie ČR, môže zasiahnuť až o 70 % viac ľudí, než ohrozuje v súčasnosti.

ZELENÁ ENERGETIKA A JEJ SOCIÁLNE DOPADY

Na začiatok je veľmi podstatné uvedomiť si, že OZE fungujú na radikálne odlišných princípoch, než konvenčné zdroje. Preto sú tieto dve skupiny zdrojov vzájomne

nekompatibilné, s výnimkou plynových a z časti vodných elektrární. OZE sú flexibilné, decentralizované, ich inštalované výkony sú spravidla malé a roztrúsené po krajine. Naproti tomu sú tu konvenčné zdroje - centralizované elektrárenské bloky, ktoré sú veľké, rigidné a len ťažko regulovateľné. Navyše, ich nepretržitá prevádzka je často nutnou podmienkou ich ekonomickej výhodnosti (napr. taký Temelín trvá 7 dní vypnúť a ďalších 7 dní ho zase trvá zapnúť, pričom táto procedúra stojí daňových poplatníkov pár miliónov korún). Preto v situácii, keď OZE vyrábajú veľké objemy elektriny, je potrebné vyradiť elektrárne, ktoré s ich základnými funkčnými princípmi jednoducho nie sú kompatibilné, čím učiníme celú sieť efektívne regulovateľnú a flexibilnú. Nemôžu tak hroziť žiadne veľké výkyvy a black-outy - všetky fluktuácie sa v tomto scenári stávajú relatívne pohodlne manažovateľné. Skôr či neskôr teda buď vypneme klasické elektrárne, ktoré už v súčasnosti vyrábajú elektrinu drahšie, spaľujú nejaký konvenčný druh paliva (plyn, ropa, uhlie, urán) a produkujú emisie, alebo sa s našou sieťou ocitneme v učebnici energetickej prehistórie ako skanzen neobnoviteľných zdrojov.

Prechod na OZE znamená prechod na decentralizovaný model výroby a distribúcie, ktorého základné stavebné kamene sú malé lokálne elektrárne. To môže radikálne prekresliť mapu vlastníckych vzťahov prostriedkov výroby elektriny. Automaticky sa tu ponúka využitie družstevného modelu vlastníctva a aplikácia princípov samozásobiteľstva, či už na úrovni domácnosti, komunity, obce, prípadne vyššieho územného celku. Úvahy možno viesť až tak ďaleko, že prechod na OZE znamená potenciálne zrušenie súkromného vlastníctva výrobných prostriedkov elektrickej energie a jeho nahradenie vlastníctvom zdieľaným. Ako bonus nám ruka v ruke s družstevným modelom prichádza aplikácia princípov priamej demokracie pri rozhodovaní o ener-

getických otázkach a ukončenie nadvlády energetických korporácií nad cenami a výrobou elektriny.

Decentralizácia výrobných prostriedkov a prechod na zelenú energetiku tak tiež pozitívne vplyva na počet pracovných miest. Na podporu uvediem dva fakty:

1. OZE sa ukazujú mať veľký potenciál pri tvorbe nových pracovných miest viazaných na konkrétnu lokalitu, čo pomáha obnove zamestnanosti v oblastiach často odsúdených na migráciu obyvateľov za prácou do iných miest a regiónov. Jeden príklad: najväčší veterný potenciál majú oblasti severozápadných Čiech či strednej a severnej Moravy. To možno demonštrovať na príklade Francúzska, kde by sa — za predpokladu zvýšenia podielu výroby elektrickej energie z OZE na 20 % — vytvorilo 240 000 nových pracovných miest.
2. Každý milión eur investovaný do úspor elektrickej energie a do vytvárania energetickej sebestačnosti produkuje 12 až 16 pracovných miest na plný úväzok, zatiaľ čo každý milión eur investovaný do jadrovej energetiky len 4,5 miesta a do uhoľnej dokonca len 4,1.

ZÁVER

To, že súčasná ľavica sa nad ekologickou problematikou už aspoň v nejakej podobe zamýšľa, možno deklarovať citáciou z dokumentu „10 tezí o budúcnosti sociálnej demokracie v Európe“. Objavuje sa tu nasledovná pasáž o tzv. zelenom raste: „PES (Party of European Socialists) je toho mienenia, že je treba znížiť emisie skleníkových plynov prinajmenšom o 30 % do roku 2020 a o 80–95 % do roku 2050) [...] PES taktiež odporúča zásadu sociálne spravodlivej ekologickej dane, ktorá by privodila nevyhnutnú a hlbokú zmenu vzorcov nášho života a vývoja.“

Marx s Engelsom v Manifeste komunistickej strany uvádzajú veľmi aktuálnu

diagnózu stavu kapitalistickej spoločnosti: „Prastaré národné priemyslové odvetvia boli zničené a sú ešte stále denne ničené a vytlačované novými priemyslovými odvetvami, ktorých zavedenie sa stáva pre všetky ‚civilizované‘ národy životnou otázkou, takými odvetvami, ktoré už nespracovávajú domáce suroviny, ale suroviny dovážané z najodľahlejších kútov zemegule, a ktorých výrobky sú spotrebúvané nie len vo vlastnej zemi, ale hneď na všetkých svetadieloch [...] Rýchlym zdomákováním všetkých výrobných nástrojov a nesmierne zjednodušenou dopravou strhuje buržoázia všetky národy [...] aby u seba doma zavádzali takzvanú civilizáciu [...] Skrátka, tvorí si svet podľa vlastného obrazu a podoby.“

Spoločnou snahou ekologického a sociálneho hnutia by malo byť toto pretváranie sveta podľa obrazu takzvanej civilizácie zvrátiť smerom k udržateľnej spoločnosti, založenej na sociálnom zmieri, ktorého nutnou podmienkou sa v kontexte dnešnej doby stáva zachovanie a rozvíjanie takého životného prostredia, ktoré je zlučiteľné s udržaním ľudského spoločenstva na tejto planéte, ktorú sa už niektorí autori (napr. Bill McKibben) ani neodvažujú nazývať menom „Zem“. Problém globálneho otepľovania nemá žiadne technické riešenie. Nemôžeme si myslieť, že bude úplne stačiť, pokiaľ si počkáme na lepšie technológie, ktoré tento problém vyriešia za nás. Z uvažovania o riešení globálnych ekologických problémov je nutné vymiesť ducha neviditeľnej ruky trhu a prejsť fundamentálnou zmenou základných etických princípov, na ktorých naša spoločnosť stojí. Je do nich nutné vložiť ohľad k prostrediu, v ktorom žijeme, je nutné, aby bolo sociálne a ekologické hnutie jednou stranou tej istej mince. Tento plán plne konvenuje s ideami ľavicovej politiky v najširšom slova zmysle.

Článok vychádza z autorovy prednášky na Dnech antikapitalizmu 2013.

” **SOLIDARITU ČTU PROTO, ŽE V NÍ VYCHÁZEJÍ TEXTY, KTERÉ JSOU NORMÁLNÍ: TÉMATA, KTERÁ BY MĚLA BÝT VE VELKÝCH MÉDIÍCH, V TELEVIZI, V DENÍCÍCH, PROTOŽE SE TÝKAJÍ VĚCÍ DŮLEŽITÝCH PRO VĚTŠINU LIDÍ. ALE VELKÁ MÉDIA JSOU NENORMÁLNÍ. SOLIDARITU ČTU PROTO, ŽE JSEM NORMÁLNÍ.**

MICHAEL HAUSER, FILOZOF

PLANETÁRNÍ STAV NOUZE – ČÁST ČTVRTÁ

JOHN BELLAMY FOSTER, BRETT CLARK

Kapitalismus se dnes nachází ve zdánlivě nekonečné krizi, celosvětově doprovázené hospodářskou stagnací a sociálními otřesy. Ale zatímco se svět zaměřuje na ekonomický problém, globální environmentální podmínky se rychle zhoršují a lidstvo čelí své definitivní krizi – jedná se o dlouhodobé přežití. Společným zdrojem těchto krizových situací je proces akumulace kapitálu. Proto je třeba hledat společné řešení v revoluční reorganizaci společnosti jako celku, která překoná režim kapitálu.

Přinášíme čtvrtý díl analýzy z pera současných protagonistů ekologického socialismu, která vyšla v nezávislém americkém levicovém měsíčníku Monthly Review. Text vychází v Solidaritě na pokračování.

GLOBALNÍ JIH A DEFINITIVNÍ KRIZE

Analýza ekologické stopy potvrzuje, že svět překračuje své limity a využívá zdroje v míře, která by byla udržitelnou na jedné a půl planetě Země. Hlavními zdroji tohoto ekologického přečerpání jsou excesy bohatých zemí, které jsou teď však následovány po celém světě. Kdyby měla celá planeta stejnou ekologickou stopu na obyvatele jako Spojené státy, bylo by třeba pěti Zemí. Sama velikost ekologické stopy bohatých ekonomik je indikátorem jejich těžké závislosti na nerovnoměrné ekologické směně. Aby posílily vlastní růst a moc, čerpají tyto ekonomiky ze zdrojů po celém světě, a to zejména v rozvojových zemích.

Odum byl schopen konkrétně ukázat, že zatímco Spojené státy obchodem získaly více než dvojnásobek šedé energie, než exportovaly, Ekvádor exportoval pětinašobek získané šedé energie. Obchod mezi těmito zeměmi byl tedy pro Ekvádor nesmírně nevýhodný jak z hlediska reálného bohatství, tak z hlediska masivního ekologického přínosu pro ekonomiku Spojených států.

Aby byl svět opět v souladu s limity životního prostředí, musí snižování ekologické stopy nutně dopadnout ve velkém nepochopitelně na bohaté kapitalistické země. Jediným spravedlivým a udržitelným řešením je kontrakce a konvergence, což povede k vyrovnání hladiny ekologické stopy a globálních emisí uhlíku na obyvatele a k eliminaci nevyvážené ekonomické směny.

Globální Jih je mnohem více než Sever bezprostředně ohrožen změnami klimatu a jinými planetárními rozpory. Tam také

vzniklo mezinárodní rolnické hnutí **La Vía Campesina** a s ním i naděje na rozvoj environmentálního proletariátu. Mezitím propagandistická mašinérie bohatých kapitalistických států znázorňuje rozvíjející se ekonomiky (zejména Čínu, kde jsou nyní emise uhlíku vyšší než ve Spojených státech) jako největší hrozbu pro životní prostředí. Je tedy zásadní pochopit vztah globálního Jihu a definitivní krize.

Srovnání ekonomicko-ekologického vztahu rozvojových zemí s vyspělými monopolně-kapitalistickými ekonomikami jen zdůrazňuje neohospodárnou povahu „vyspělých“ ekonomik Vysoké hladiny energetické a uhlíkové intenzity (fosilního paliva) charakterizovaly nejvýznamnější průmyslové země v období po druhé světové válce. Tato vysoká energetická intenzita byla umožněna imperiálním systémem nerovnoměrné ekologické (a ekonomické) směny. Bez rozsáhlého imperiálního přísunu zdrojů by bohaté ekonomiky byly vnímány jako neefektivní systémy, kterými již jsou.

Simon Kuznets, přední ekonom, jenž se významně podílel na výzkumu vývoje účetnictví příjmů ve Spojených státech, poukázal na některé rozpory při porovnávání hrubého domácího produktu vyspělých a rozvojových ekonomik. V článku z roku 1949 *National Income and Industrial Structure*, Kuznets konstatoval, že bohaté kapitalistické země byly značně nadhodnoceny s ohledem na národní příjmy v porovnání s méně industrializovanými, méně komercializovanými ekonomickými formacemi. Vše, co prošlo trhem – včetně nákladů, které byly pouhé „kompenzace“ neefektivnosti a destruktivnosti koncentrované průmyslově-kapitalistické výroby – bylo totiž považováno za posílení národního příjmu. Bylo tedy známo (konkrétně v souvislosti s Čínou), že „předindustriální“ nebo nedostatečně rozvinuté

ekonomiky dokázaly vyprodukovat vyšší nutriční obsah za menší náklady. Byly efektivnější „z hlediska vzdálenosti“ mezi výrobci a spotřebiteli a také nevyžadovaly balení a zpracování produktů. Byly také schopny jednotlivcům zajistit životní jistoty organizací, rodinného a společenského života“ (což v bohatých ekonomikách vyžaduje pojištění).

Hodně z toho, co bylo v moderní industriální společnosti považováno za příjmy a ekonomický růst, jako například „přeprava a manipulace navíc“, by tak mohlo být zbilancováno jako pouhá kompenzace neefektivnosti a destruktivnosti soustředěného industriálního a městského života. Kuznets sem zařadil zbytečnou závislost na automobilech, náklady na bydlení, obrovské částky vynaložené na distribuci, dopravu a komunikaci, výdaje na banky, úřady práce, burzy a cennými papíry a tak dále.

Velká část toho, co bylo považováno za HDP a ekonomický růst, bylo jen „úlitbami rosy pro mašinérii průmyslové společnosti“. Kuznets napsal, že ve vysoce industrializovaných ekonomikách „výroba, v užším smyslu přeměny kůže v boty, představuje pouze malou část hotového zboží“, zatímco v rozvojových ekonomikách „je prakticky vším. Dopravní a distribuční aktivity v industriální společnosti tak mohou být považovány za kompenzace (reálných materiálních) nevýhod výroby strojů ve velkém měřítku.“

Pro Kuznetse je pak mnoho dodatečných nákladů vynaložených pokročilými industriálními společnostmi dílčími kompenzacemi negativních jevů v těchto společnostech. Nicméně z hlediska sociálního plánování nebo socialismu, jako v analýze Barana a Sweezyho, je kritika ještě hlubší. Většina těchto umělých sociálních nákladů totiž může být klasifikována nejen jako kompenzace městsko-industriálního života, ale také jako vykořisťující produkt ziskové ori-

entovaného a monopolistického charakteru kapitalistické ekonomiky. V tomto smyslu je tedy také sociálně iracionální.

V dnešním monopolně-finančním kapitálu, který se stává stále více globalizovaným, jsou ekologické, sociální a ekonomické iracionality organizace výroby viditelné na planetární úrovni. To je zejména patrné u agrobyznysu, vzhledem k jeho silné, skoro výhradní závislosti na intenzivním přísunu uhlíku v každé fázi výrobního procesu (včetně výroby hnojiv); jeho ničení samozásobitelského hospodaření; jeho obrovské zpracovávání potravin, balení a řetězce supermarketů; a jeho globální distribuční a dopravní sítě, které maximalizují potravinové míle. Podle *The New York Times* jsou „tresky vylovené u Norského pobřeží dopraveny do Číny, kde se zpracují jako filety, které se pak opět dopraví zpět do Norska k prodeji“. To je způsobené především globální arbitráží práce (global labor arbitrage – cena práce je vyrovnávána pod vlivem rostoucího obchodu – pozn. redakce), jež využívá nízkých čínských mezd (ty jsou založené na migrující pracovní síle a tím dotované rolnickým samozásobitelským hospodářstvím, které pokrývá hlavní reprodukční náklady pracovníků). Globální arbitráž práce podobným způsobem vysvětluje, proč „se polovina Evropského hrášku pěstuje a balí v Keni“. Jedna studie sledovala typickou švédskou snídani, sestávající z chleba, másla, jablka, kávy, smetany, pomerančového džusu a cukru, a došla k závěru, že jídlo cestovalo 24, 901 mil, což je obvod Země. „Potravinové míle“ spojené se spotřebou ve Spojeném království činily „v roce 2002 33 miliard kilometrů“.

Znovu a znovu se agrobyznys ukazuje méně efektivní v produkci potravin na akr než intenzivní malá ekologická zemědělství, která také méně škodí životnímu prostředí a daleko lépe poskytují živobytí lidem a celým komunitám. La Via Campesina proto tvrdí, že by světová produkce potravin měla namísto velkých monopolistických korporací agrobyznysu a potravinových řetězců být v rukou drobných udržitelných zemědělců, aby zajistila dostatek potravin, živobytí, pracovní pozice a lidské zdraví, a zároveň chránila životní prostředí. Jak Marx poznamenal v šedesátých letech devatenáctého století ve třetím díle Kapitálu, „[h]istorické naučení, které si z toho můžeme vzít i tehdy, budeme-

li zemědělství zkoumat s jiného hlediska, je to, že kapitalistický systém je v rozporu s racionálním zemědělstvím, čili že racionální zemědělství je neslučitelné s kapitalistickým systémem [...] a vyžaduje buď ruku malorolníka, který sám pracuje, nebo kontrolu sdružených výrobců.“

Světová revolta drobných zemědělců stále více staví do popředí ekologii. Skupiny rolníků se organizují, aby bojovaly proti logice kapitálu s cílem stanovit sociální řízení ekologicko-materiálních vztahů a vytvořit tak smysluplnější, méně odcizené a udržitelnější podmínky pro život. Podle environmentálních sociologů Mindi Schneiderové a Philipa McMichaela v *Journal of Peasant Studies*, „se stal Marxův koncept *metabolického rozporu* [...] v kontextu mezinárodní mobilizace rolníků, kteří se zabývají ekologií [...] ohniskem snahy obnovit podoby zemědělství, které jsou environmentálně a sociálně udržitelné.“

Odum trval na tom, že větší omezení spotřeby fosilních paliv povede k zániku dnešního industriálně-zemědělského systému. „Velké výnosy z industriálního zemědělství stvořily velice krutou iluzi, protože občané, učitelé a vedoucí představitelé nerozuměli související energetice [...] Jedna celá generace občanů si myslela, že s využitím solární energie dorazila vyšší efektivita. Byla to smutná iluze, jelikož lidé z rozvinutých zemí již nejedí brambory vyrobené ze solární energie [...] ale ve skutečnosti jí brambory částečně vyrobené z ropy.“

Bez přísunu fosilních paliv dnešní systém agrobyznysu jednoduše zkolabuje. V důsledku bude nutné se vrátit k ekologicky efektivnějším formám tradičního zemědělství. Tak se znalostní systém obrátí naruby. Namísto korporací agrobyznysu budou tradiční rolníci poskytovat znalosti a inspiraci pro nejvhodnější typ zemědělství, pramenící z tisíců let nashromážděných znalostí o kultivaci půdy, doplněné rozvojem moderní agroekologie. Odum napsal, že „zásady o populaci a rozvoji odpovídající nízkooenergetické obnově by se mohly podobat těm, které se dříve nacházely v nízkooenergetických kulturách, jako například u indiánů z kmene Yanomami ve Venezuele.“

Představa, že oblasti globálního Jihu, včetně Číny a Indie, mohou snadno přesunout miliardy lidí, které se dnes živí drobným zemědělstvím, do přelidněných městských center třetího světa, je nesmyslná. Je produk-

tem rozvojové ideologie, která dává za příklad bohaté západoevropské země, jež prý rychle vstřebaly své vlastní venkovské obyvatelstvo do právě vznikajících industriálních měst. Ve skutečnosti však městům pomohly masivní vlny emigrujících Evropanů. (Ve Spojených státech, které vstřebaly většinu evropské emigrace, urbanizace probíhala daleko více postupně. Do roku 1900 téměř 80 procent britské populace bydlelo ve městech, zatímco jen 40 procent americké populace žilo v prostorách měst. Až v roce 1960 bydlelo ve městech 70 procent americké populace a 80 procent až v roce 2000.) Takový model industrializace a urbanizace, spoléhající na masovou emigraci, na dnešním globálním Jihu zjevně není možný. Neexistují kapacity potřebné pro emigraci v takovém měřítku a se stejným přísunem uhlíku – s ohledem na limity klimatických změn. Také nemá příznivé ekonomické podmínky – expanze na zcela „nový“ kontinent (byť vedoucí ke genocidě původního obyvatelstva) – ze kterých Spojené státy vyšly jako světová industriální velmoc. Namísto toho dochází v mnoha zemích k obrovskému růstu městských slumů. Slumy vznikají migrací lidí z venkova do měst, které však pro ně nenabízejí dostatečné množství pracovních příležitostí. Kolem třetiny všech městských obyvatel na světě dnes žije ve slumech.

V reakci na tyto skutečnosti vzniklo v Číně významné **Nové hnutí za obnovu venkova** – související zejména s průkopnickým ekologickým myšlením Wena Tiejuna – které odmítá rozsáhlý systém zemědělského agrobyznysu jako uskutečnitelný model rozvoje v dnešních podmínkách. Zemědělství by naopak mělo být ukotveno v systému vesnických kolektivních práv na půdu (produkt Čínské revoluce) a ve využití tradičních znalostí 240 milionů drobných domácích zemědělců – více informovaných o současné ekologii. Tato transformace potravinové výroby a socioekologických vztahů také zahrnuje rozvoj venkovského vzdělávání, zdravotnických služeb a infrastruktury. Tato strategie odpovídá Třem lidovým principům: živobytí lidu, solidaritě lidu a kulturní rozmanitosti lidu.

Poslední z pěti částí vyjde v červencové Solidaritě. Z anglického originálu The Planetary Emergency, který vyšel v měsíčníku Monthly Review, pro Solidaritu přeložila Barbora Bartůňková. Kráceno o poznámky.

TONY CLIFF: INDUSTRIALIZACE A TOTALITÁRNÍ POLICIE

Kniha Státní kapitalismus v Rusku od Tonyho Cliffa, která poprvé vyšla roku 1947, je první ucelenou marxistickou analýzou tzv. komunistického režimu. Práce se zaměřuje především na stalinistický režim ve 30. a 40. letech. Autor v ní přesvědčivě ukazuje, že ruská byrokracie je vládnoucí třídou, jež hraje stejnou úlohu jako buržoazie v tradičních kapitalistických zemích, a stalinistický režim je proto třeba chápat jako zvláštní, státně byrokratickou formu kapitalismu. Dílo je aktuální i dnes, nabízí totiž pádnou odpověď na primitivní antikomunismus, který propaguje většina masmédií. Kniha je překládána na pokračování pro Solidaritu; předcházející kapitoly jsou k dispozici na www.socsol.cz.

POČÁTEČNÍ VLIV INDUSTRIALIZACE A „KOLEKTIVIZACE“ NA POMĚR SIL MEZI PROLETARIÁTEM A BYROKRACIÍ

Během prvního pětiletého plánu velmi rychle narostl celkový počet dělníků v Rusku. V roce 1928 pracovalo v odvětvích zpracovatelského průmyslu a těžby nerostů na tři miliony lidí, zatímco v roce 1932 to již bylo osm milionů. To představuje nárůst o 160 procent. Rozhodující většinu dělnické třídy tedy náhle tvořili noví dělníci přicházející z venkova, jimž chybělo jak vzdělání, tak organizovanost daná procesem společenské výroby.

Na druhou stranu rychlý rozvoj průmyslu a následný akutní nedostatek techniků, kvalifikovaných pracovníků, úředníků atd. umožnily mnoha dosavadním dělníkům vstup do řad byrokracie. A samozřejmě zkušenějším a schopnějším dělníkům také poskytl příležitost postoupit na vyšší příčku mocenské hierarchie.

Před několika desetiletími vedly tytéž dva faktory, tedy příliv nových dělníků z venkova a odchod dosavadních nejmilitantnějších dělníků z řad dělnické třídy, k zastavení růstu nezávislého dělnického hnutí v USA. A to za zcela odlišných historických okolností.

Obtíže, kterým čelí dělnické hnutí v Rusku během pětiletých plánů jsou mnohem větší než ty, jimž čelilo americké dělnické hnutí. Kromě strašlivého tlaku tajné policie, únavy mas po mnoha letech nadlidské práce, ideologická dezorientace, která je současně důsledkem i příčinou slabosti ruského dělnického hnutí, je zde ještě další faktor. Je jím vytvoření privilegované vrstvy byrokracie z řad utlačovaných. Toto je jedna z nejúčinnějších zbraní, s jakou může utlačovatel ovládat porobené masy.

Když Napoleon prohlásil, že dokonce ani ta nejtěžší děla nemohou obstát proti prázdným žaludkům, nebylo to tak úplně oprávněné. Prázdné žaludky mohou za určitých

okolností vést nikoli ke vzpouře, ale k ještě většímu podrobení. A právě to byl případ prvních let industrializace, prováděné stalinovou byrokracií. Jak uvedl Victor Serge:

„Nesmírná bída je důsledkem její [byrokratické] politiky. Avšak právě tato bída vede k tomu, že se i ta nejskromnější hmotná výhoda stává neodolatelně přitažlivou. Nyní stačí nabídnout dělníkovy talíř polévky na zahánění hladu a přístřeší alespoň trochu oby-

trestáno je již pouhé vyslovení nesouhlasu či přání mas.

Dělníci jsou nuceni zapojovat se do organizací, jež jsou vedeny a řízeny státem a jež se hemží jeho agenty. Kombinací propagandy a teroru dosahuje byrokracie toho, že může bezmezně šířit lži a znásilňovat lidská srdce. Masy lidí jsou tak vedeny k aktivní účasti na mohutných demonstracích a veřejných shromážděních, na nichž lidé poníženi vzdávají hold a pějí chvalozpěvy na své utlačovatele.

Uplatňování všech těchto metod vede k tomu, že procesy sebeorganizace a sebevzdělávání dělníků jsou velice obtížné již v té nejelementárnější podobě. Jistou paralelu přitom můžeme vidět v nacistickém Německu. Vše nasvědčuje tomu, že i zkušenému a vzdělanému německému proletariátu by trvalo mnoho let, či spíše desetiletí, než by dokázal vlastními silami zničit nacistickou represivní mašinerii. Je to patrné z toho, že ani v době největších vojenských porážek nacistického Německa nevypukla na domácí frontě žádná masovější vzpoura dělníků.

(V této souvislosti nesmíme přehlédnout významný vliv Ilji Ehrenburga

[sovětský novinář a spisovatel], jehož šovinistická propaganda velmi pomohla nacistům zacetit trhliny v německé „národní jednotě“.)

Drtivá většina ruského proletariátu je tvořena dělníky, jež před několika lety přišli z venkova. Období carismu, kdy byly odbory legální a kdy mělo několik dělnických stran svůj legální tisk, si už nejspíš nepamatuje ani 10 procent dělníků. V Rusku pod Stalinovou nadvládou proto nacházíme ty nejhorší možné podmínky pro rozvoj dělnického hnutí a pěstování socialistické ideologie.

Z angličtiny překládá Vítězslav Lamač.

✉ vitezslav.lamac@socsol.cz

▲ ilustrace: Lucie Vychodilová

vatelné v zimě, a připojí se k privilegovaným vrstvám ... Tímto způsobem vzniká v podnicích, ve stranických buňkách a na vesnicích spodní vrstva byrokratů podřízená centrální moci.

Tento proces vede k prohlubování rozdílů mezi vládci a ovládanými. Bída takto konsoliduje moc těch, kteří ji vytvářejí."

TLAK TOTALITÁRNÍ POLICEJNÍ MAŠINERIE

Uvažujeme-li o budování nezávislé dělnické organizace v Rusku, nesmíme podceňovat ohromný tlak policejní mašinerie. Nejenže je dělnická třída roztržena, ale každý pokus o vybudování nezávislé organizace je brutálně potlačován. Nemilosrdně

TV Solidarita

www.solidarita.tv

TVSolidarita

Odebírat

624

Videa

Diskuse

Informace

Nahráná videa

Datum přidání (od nejnovějších)

Exekuce a korupce: Stanislav Beránek TI ČR, Pavel Číž...
44 zhlédnutí před 1 týdnem

Závěrečná konference PŠA, panel I., reflexe politiků, V...
50 zhlédnutí před 1 měsícem

Závěrečná konference PŠA, Sociální vyloučení: Ivana...
114 zhlédnutí před 1 měsícem

Závěrečná konference PŠA, Daňová spravedlnost: Jiří ...
79 zhlédnutí před 1 měsícem

Závěrečná konference PŠA, potravinová bezpečnost: P...
102 zhlédnutí před 1 měsícem

PŠA Shrnující workshop, NEZAMĚSTNANOST, PRÁČ...
46 zhlédnutí před 1 měsícem

Závěrečná konference PŠA, úvod, 10.6.2013
52 zhlédnutí před 1 měsícem

Diskurzy českého postkomunismu, debata
85 zhlédnutí před 1 měsícem

Diskurzy českého postkomunismu, Jan Černý...
58 zhlédnutí před 1 měsícem

Diskurzy českého postkomunismu, Tomáš Sa...
51 zhlédnutí před 1 měsícem

Diskurzy českého postkomunismu, Stanislav ...
62 zhlédnutí před 1 měsícem

Diskurzy českého postkomunismu, úvod: Zuz...
44 zhlédnutí před 1 měsícem

Dny Antikapitalismu 2013 - Rasismus a Romové (Čon...
95 zhlédnutí před 1 měsícem

Dny Antikapitalismu 2013 - Rasismus a Romové (Debat...
82 zhlédnutí před 1 měsícem

What's going on in Turkey?
21.6.2013
467 zhlédnutí před 1 měsícem

Levice a konzumní společnost, seminář SOKU, ...
341 zhlédnutí před 2 měsíci

Levice a konzumní společnost, Michael Hause...
397 zhlédnutí před 2 měsíci

Levice a konzumní společnost, Ilona Švihliko...
951 zhlédnutí před 2 měsíci

Levice a konzumní společnost, Rudolf Převrátil...
266 zhlédnutí před 2 měsíci

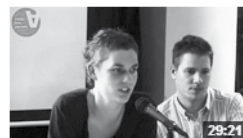
Levice a konzumní společnost, Karolína Babi...
214 zhlédnutí před 2 měsíci

Krásný zelený svět Úvod Tomáš Tožička
80 zhlédnutí před 2 měsíci

Krásný zelený svět Ondřej Horký-Hlucháň
65 zhlédnutí před 2 měsíci

Krásný zelený svět Eva Fraňková
68 zhlédnutí před 2 měsíci

Krásný zelený svět diskuse
56 zhlédnutí před 2 měsíci

Když jste na mizině, tak prodejte své ostrovy, Řekov...
154 zhlédnutí před 2 měsíci

Latinská Amerika po smrti Huga Cháveze
104 zhlédnutí před 2 měsíci

Když jste na mizině, tak prodejte své ostrovy, Řeko...
74 zhlédnutí před 2 měsíci

Když jste na mizině, tak prodejte své ostrovy, Řekov...
85 zhlédnutí před 2 měsíci

Když jste na mizině, tak prodejte své ostrovy, Řekov...
80 zhlédnutí před 2 měsíci

Dluh - co to je a jak dnes funguje. Diskuze
352 zhlédnutí před 2 měsíci

Dluh - co to je a jak to funguje. Tomáš Tožička
325 zhlédnutí před 2 měsíci

Dluh - co to je a jak dnes funguje. Ilona Švihliková
1 272 zhlédnutí před 2 měsíci

Dluh - co to je a jak dnes funguje. Jiří Silný, úvod
139 zhlédnutí před 2 měsíci

Dělnické rady v historii 20.stol., diskuze
104 zhlédnutí před 3 měsíci

Dělnické rady v historii 20.stol., Dalibor Státník
67 zhlédnutí před 3 měsíci

O HUSTÉM ČERNÉM DEŠTI V HIROŠIMĚ

OTA BUREŠ

„V hustém černém dešti, prosíc o pomoc, bloudila žena bez části svého obličej a s jazykem visícím z úst.“ Tohle není poezie. Významné postavě levicového hnutí na Západě, Howardu Zinnovi, vyšla v Česku druhá kniha. Po loňském redakčně nepřilíš povedeném počínu Dějiny lidu Spojených států amerických 1 vyšla letos kniha Bomba. Americký historik ji napsal nedlouho před svým úmrtím v roce 2010.

Historik Howard Zinn (1922–2010) patřil k nejvýznamnějším americkým protivaletickým aktivistům. Jeho politický postoj byl velkou měrou formován reflexí jeho vlastních zážitků z Druhé světové války, kdy se coby pilot bombardéru B-24 účastnil bojů v Evropě, mimo jiné i v Československu. Ač pocházel z chudých dělnických poměrů, po válce vystudoval historii na Columbia University a od roku 1964 působil jako profesor na Bostonské univerzitě. Jeho patrně nejznámějším dílem je kniha Dějiny lidu Spojených států amerických, ve které líčí dějiny USA z pohledu příslušníků a příslušnic nepřivilegovaných národů, ras a sociálních vrstev. Svou akademickou činnost chápal v těsném sepjetí s politickým aktivismem a jeho knihy i přednášky vyvolávaly nejen v bouřlivých šedesátých letech nesmírný ohlas. Je autorem nebo spoluautorem více než sedmdesáti knih a mimo jiné také několika divadelních her.

Poselství *Bomby* je rozhodně protivaletické, založené na prožitcích autorova života a studia historických pramenů. Kloubí se v ní angažovaný a fundovaný pohled na realitu moderní války a odpor k ní. Útlou knihu tvoří část věnovaná shození atomových bomb na Hirošimu a Nagasaki a část týkající se bombardování západo-francouzského Royanu, kterého se Zinn účastnil.

Kniha plní svůj účel a nutí k přemýšlení o důvodech války a o struktuře moci, vede k odmítnutí nespravedlnosti a současně k hledání alternativ vůči sociálně-ekonomickému uspořádání, které války umožňuje.

Text je prakticky bez překlepů a chyb, fotografie dokreslují atmosféru nelidskosti války. Neduh současného vydávání knih – absence předmluv a doslovů – částečně kompenzuje

překlad předmluvy amerického vydavatele *Bomby*. Ten, pro českého čtenáře poněkud zbytečně – vedle osobnosti historika samotného, přibližuje americkou knižní edici. Citelně chybí doslov, který by uvedl smysl knihy do aktuálního kontextu.

Bomba je prvním počinem nového olo mouckého nakladatelství Broken Books; napoprvé je tedy možno prominout. Navíc by v nakladatelství měla brzy vyjít druhá kniha – *Hnutí Occupy* od Noama Chomského. Máme se tedy na co těšit. Škoda jen, že cena je vzhledem k formátu poměrně vysoká.

VÁLEČNÝ PILOT A PROTIVALETČNÝ AKTIVISTA

Zinn konfrontuje prožitky válečného pilota s vlastní poválečnou reflexí, kdy se díky stu-

diu teprve dobral k tomu, co se pod letadlem, z něhož padaly bomby, skutečně dělo. Tím dochází k odmítnutí války jako nelidské, nespravedlivé a nic neřešící. Popisuje své válečné nadšení z boje proti fašismu jako esenci zla, které ničí shazováním bomb z kokpitu svého letadla.

Za války i po ní je vykreslováno ničení takzvaných nepřátelských zemí, včetně civilistů, jako pozitivní, vznešené a hrdinské. Utrpení na straně onoho nepřítele jakoby neexistovalo. Zinn vzpomíná, jakou měli radost, když viděli titulky novin sdělující svržení atomové bomby na Hirošimu. Nikdo si nekladl otázky, nikdo nepochyboval (až na pár radikálních levičáků, a to je dost málo). Zdálo se legitimní provést jakýkoli útok, který (snad) povede ke konci války. Ale může být jakýkoli útok vůbec ospra-

vedlněn? A zvláště tak snadno?

Americký historik následně navazuje tím, co se změnilo koncem druhé světové války, jenž byl doprovázen příslibem práv kolonizovaným národům. Imperialismus přetrval. Jako občan USA se autor zabývá ospravedlňováním boje proti nacismu a dochází k pochybnostem nad americkou mocí, mocí s rasistickou minulostí i přítomností, mocí vedoucí války z ekonomických zájmů.

Nejde ale jen o vojáka, ve stejném duchu žijeme všichni. Absence sociálního kontaktu, chybějící vztah ke konkrétnímu člověku znamená, že spektakl války od dětských hraček přes počítačové hry až po mediální zpravodajství nejsou nic než efemérní vizuální vjemy. Konzumují je, snad mě neotraví... Jak by taky mohl, když je hygienicky ošetřen celým tím vojenským, státně-privátním molochem.

Estetika války se stala součástí každodenní

čelila, zadělává na ni spolu s globálními finančními institucemi.

Ale co s tím? Je třeba moci zdola, která by vedla k vytvoření organizace typu OSN, ovšem demokratické a osvobozené od postkoloniálního dědictví nadvlády západního kapitálu. Dále je třeba demokratizace ekonomiky a transformace parlamentních států, stejně jako uznání menšin vně i uvnitř – společností globálního jihu, etnických i jiných menšin.

Důvody války v jistém smyslu dějinně pomíňují, neboť nedostatku surovin a zdrojů může dokázat globální společnost se svou technologií a věděním účinně předcházet, respektive jej rychle řešit. Předpokládá to ale vůli, kterou ani moderní státy, ani kapitalistické společnosti neoplývají. Místní kultury v globální civilizaci nemusí trpět. Je však třeba zničit asymetrii moci a kapitálu. Zničit válku. První kroky k tomu jsou konečně skoncovat s neokolonialismem, překonávat předsudky a reflektovat partikulárnost zájmů. Jak říká Zinn, je to na nás.

Musíme odmítnout svou pokryteckou loajalitu moci, politice, která vede války na bezpočtu míst světa v době, kdy k tomu není jediného obhajitelného důvodu. Jistě, můžeme vést diskusi o legitimitě zásahu, který zabrání válce a utrpení. Takový zákrok však musí mít jasný demokratický mandát a limity a musí být použit po vyčerpání všech dalších možností, na které je třeba vynaložit maximální úsilí. Současné tzv. intervence, které mají údajně bránit eskalaci násilí, takovými nikde nejsou.

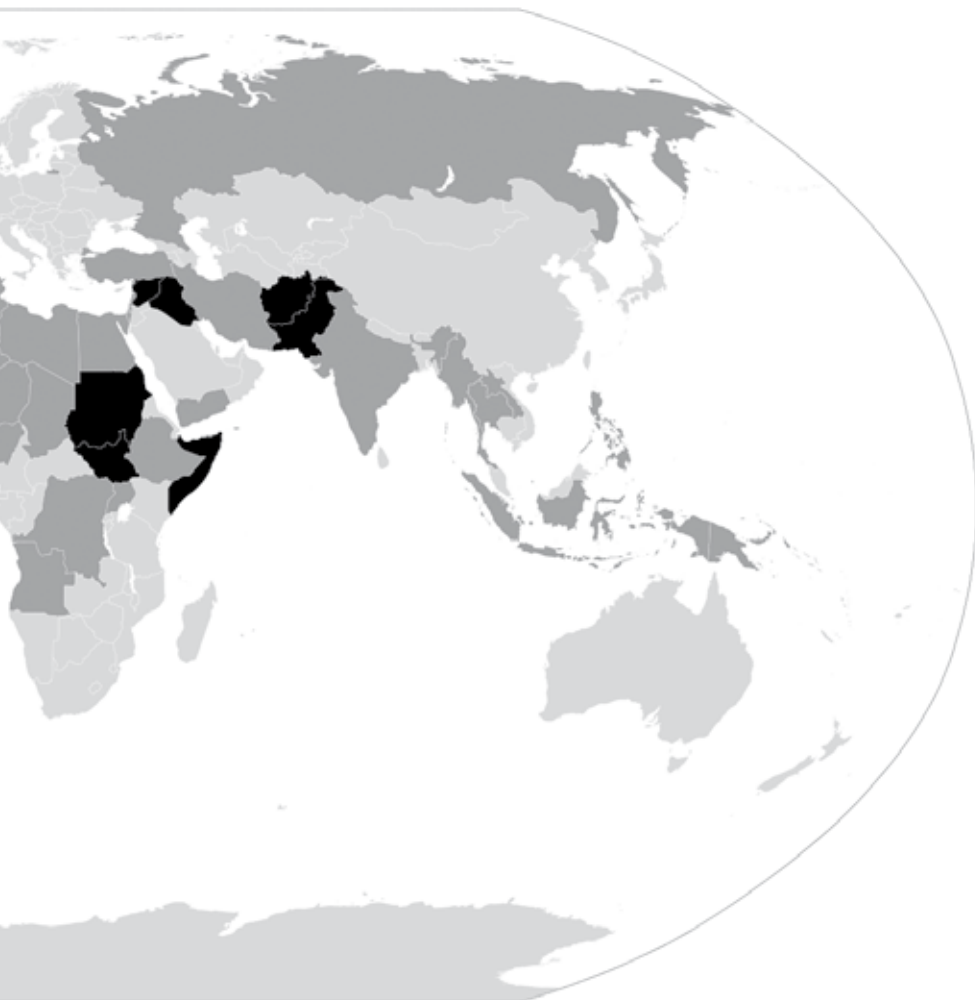
SLÁVA VÝBUCHU

A pak, dokud nad námi visí hrozba atomového mraku, nemůžeme být klidní ani minutu. Pokud má mít protiválečné hnutí sílu a naději na úspěch, musí vnímat toto mene tekel. Zinn vidí americký atomový útok v Japonsku jako akt státního terorismu, jehož motivace byla demonstrace síly subjektivně nesená očekáváním „slávy výbuchu“. O to více dostává děsivější rozměr.

Za válku neseme – přímou či nepřímou, větší či menší – odpovědnost my všichni. A je na nás proti ní společně aktivně bojovat. Měli bychom se, jak nás Zinn nabádá, snažit působit tak, abychom došli ke společenskému konsenzu odmítnutí války jako nepřijatelné – bez výjimky! Moderní dělba práce v čele s byrokracií nahrává zapomenutí na svou odpovědnost. Sám Zinn se tomu snažil čelit a vedle svých knih je nejznámější svým aktivním odporem proti válce ve Vietnamu.

„Znamená to, že budeme jednat tak, jak cítíme a myslíme, tady a teď, za naše tělo a mysl, proti abstraktním konceptům povinnosti a poslušnosti.“ (s. 91) Příklady táhnou, ne? A myslíte, že čeští vojáci jsou v Kosovu či Afghánistánu kvůli přírodním krásám?

ZINN, H: *Bomba. Olomouc: Broken:Books 2013. 91 stran. V běžné distribuci 189 Kč.*

Upozorňuje na jednoduchý trik abstrakce, který vede ke snadnému ztotožnění se s válkou: nepřítel, vykreslený někým (tiskem, vládou), se stává i naším nepřítelem, ztělesněným zlem. „Právě v onom zájmenu ‚my‘ spočívá první problém, protože tak může dojít k záměně jednotlivých svědomí nás jako individuálních občanů se zájmy státu.“ (s. 34)

ABSENCE ZODPOVĚDNOSTI

Zinn přemítá nad vzdáleností a odcizeností vojáka, vraha, který mačká tlačítko či páku – ať už v letadle či dnes – v případě bezpilotních útoků – u počítače třeba v Nevadské poušti. Nic přitom neví o obětech, o utrpení dole pod ním. A co teprve dnes, kdy přítomnost vojáka na bojišti vůbec není nutná.

Smysl války nám uniká. Dokážeme ještě tak vzpomenout padlé při osvobození od nacismu, ale abychom chápali, jak to souvisí s válečným a okupačním utrpením kdekoli na světě a s naší vlastní budoucností, na to raději nemyslíme.

ZNIČIT VÁLKU

A přitom jsme svědky bezpočtu zpráv, které informují o dění dnes a denně po světě. A to nemluvíme o mnohých konfliktech, o nichž se zprávy do Čech ani nedonesou. Důsledkem, stejně jako předehrou války, je neokoloniální vykořisťování, v první řadě pak instituce dluhu a půjčky. A nejde už o Výmarskou republiku. Spíše o Kongo, Somálsko, Afghánistán, Irák, Indonésii a tak dále. OSN, namísto aby válce

Solidarita

Socialistická Solidarita v sociálním hnutí

1998

Rasisty je zavražděn zahraniční student. SocSol iniciuje sérii bouřlivých protestních demonstrací. Vzniká Iniciativa proti rasismu. Její aktivisté např. přelepují volební billboardy republikánů, pořádají blokády volebních stánků. Přispějeme k tomu, že v českém parlamentu nesedí fašisté.

2000

V Praze se připravuje velký sjezd finančníků z MMF. Ti se významnou měrou podílejí na sociální a ekologické devastaci světa. Chystá se protestní demonstrace a kontrasmmit. SocSol se aktivně zapojuje do Iniciativy proti ekonomické globalizaci (INPEG).

Protesty jsou velkým úspěchem alterglobalizačního hnutí. Na demonstraci se sjede 15 000 lidí, finančníci končí o den později.

2002

Ve Florencii se koná první Evropské sociální fórum (ESF). Zde probíhá miliónový pro-

test proti chystané invazi do Iráku. SocSol jako jediná česká antikapitalistická skupina pořádá na fórum výpravu. Organizujeme také početné výpravy z ČR na následná ESF v Paříži a Londýně.

2003

Bush útočí na Irák. SocSol inspiruje vznik Iniciativy proti válce a podílí se na jejím fungování. Iniciativa se stává ohniskem demonstrací proti chystané invazi. I lidé v ČR se tak zapojí do největší světové protiválečné demonstrace v dějinách. 15. 2. 2003 protestuje 15 miliónů lidí. USA a Británie již dnes uvažují, jak se z Iráku stáhnout. K tomu významně přispělo protiválečné hnutí.

2006

Plánuje se vybudování raketové základny v ČR. Vzniká Iniciativa Ne základnám. Ta sdružuje více než čtyřicet organizací, pořádá debaty, happeningy a demonstrace. U vzniku však byly skupiny pouze tři, mj. SocSol. Stavba

základny je nakonec zastavena, což znamená velké vítězství demokracie v ČR a posílení hnutí proti globálnímu kapitalismu.

2010

Pravicová vláda ODS, TOP 09 a Věcí veřejných chystá drastické škrtky v sociální sféře. Postihnout mají především ty nejchudší. V srpnu 2010 se dává dohromady ProAlt – iniciativa pro kritiku reformů a na podporu alternativ. Jedná se o dosud nejpestřejší a nejširší levicovou platformu v ČR. Je v centru aktivistického odporu proti reformům, spolupracuje s odbory a organizuje tisícové demonstrace. Socialistická Solidarita se jako jediná radikálně levicová skupina v ČR do ProAltu zapojuje.

2011

SocSol stojí u vzniku iniciativy Za svobodné vysoké školy, která na jaře 2012 organizuje dosud největší studentské protesty od r. 1989.

Solidarita

Za čím stojíme

IRACIONÁLNÍ A ABSURDNÍ SYSTÉM

Globální kapitalismus je systém nerovnosti, ve kterém chudí chudnou a bohatí bohatnou. Stamiliony hladoví a umírají na snadno léčitelné nemoci, zatímco je technologicky možný důstojný život pro všechny. Systém upírá drtivě většině možnost rozvíjet své tvůrčí schopnosti a degraduje ji na úroveň stroje. Lidé jsou nuceni pracovat déle a na více úvazků, zatímco nezaměstnanost stále roste a uvrhuje další masy do chudoby a nejistoty. V kapitalismu vznikají války o suroviny a trhy, jsou drancovány přírodní zdroje, likvidována kulturní rozmanitost. Ačkoli jsou veškeré hodnoty tvořeny lidskou prací, kontrolu nad jejich distribucí má kapitál. Kapitalismus spočívá v honbě za ziskem na úkor lidských potřeb. Je to iracionální a absurdní systém.

ZA SOCIALISMUS ZDOLA

Jako alternativu ke kapitalismu nabízíme systém, který nazýváme socialismem zdola. Jedná se o systém samosprávných rad, jež rozhodují o politických i ekonomických otázkách. Demokracie zde není omezena na hlasování jednou za čtyři roky, ale proniká dennodenně všemi oblastmi života společnosti. To umožňuje začít vytvářet společnost bez nezaměstnanosti, bez chudoby, bez útlatu.

Naprosto odmítáme režimy bývalého východního bloku v ČSSR, SSSR, ale také v Číně, na Kubě atd. Považujeme je za tzv. státněkapitalistické režimy. Jestliže dnešní kapitalismus je typický mocí nadnárodních korporací a jim poplatných parlamentů, měla tehdy veškerou ekonomickou a politickou moc třída stranické byrokracie. Hlásíme se k tradici levicové opozice vůči těmto režimům.

Podporujeme zápasy námezdně pracujících za kratší pracovní dobu, vyšší mzdy, lepší pracovní podmínky, bezplatnou lékařskou péči a sociální zabezpečení a všechny ostatní emancipační snahy. Nespolehneme ovšem na parlamentní politiku. Jen nezávislá aktivita pracujících prostřednictvím stávek, kampaní, manifestací apod. může vést k systematické změně. Jen sami pracující mohou dosáhnout svého vlastního osvobození.

SOLIDARITA

Úsilí o socialismus zdola je součástí celosvětového boje. Prosazujeme solidaritu s pracujícími, nezaměstnanými a utlačovanými v jiných zemích. Jsme v zásadní a aktivní opozici vůči všemu, co proti sobě staví nepřivilegované obyvatele různých zemí, různé národnosti, různé barvy pleti, různého pohlaví, sexuální orientace, náboženství či profese. Podporujeme tedy kampaně a boje

proti rasismu a xenofobii; proti islamofobii, nesnášenlivosti vůči Romům apod. Bojujeme za úplnou politickou, ekonomickou a sociální rovnost žen a mužů, vystupujeme proti diskriminaci na základě sexuální orientace.

Fašismus a nacismus považujeme za zásadní hrozby všem dosaženým demokratickým a sociálním právům. Ačkoli jejich hesla často znějí antikapitalisticky, ve skutečnosti jsou fašismus a nacismus pokračováním kapitalismu, jen jinými prostředky. V dobách krize jsou tyto politické hrozby zvláště aktuální.

REVOLUČNÍ ORGANIZACE

Kapitalistický systém vytvořil vysoce organizované instituce včetně státu, které kontrolují bohatství, média a represivní složky. Abychom čelili moci těchto institucí, musíme se sami organizovat. Chceme být zárodkem revoluční strany, která bude spojovat aktivisty různých hnutí a pracující třídy. Na rozdíl od parlamentních stran pro ni bude účast ve volbách jen prostředkem, jak dále šířit myšlenky svobody, rovnosti a solidarity. Tato revoluční organizace může zásadně přispět k tomu, aby emancipační hnutí sílila, a podílet se na rozvíjení myšlenek a strategií, které povedou k překonání kapitalismu.

Přidejte se k nám!

PRODEJNÍ MÍSTA ČASOPISU

TABÁK HOLEYŠOVSKÝ

Hrnčířská 65, Ústí nad Labem

otevírací doba: po, út, st, čt, pá 7–22 hod., so, ne 9–21 hod.

GALERIE TRANZITDISPLAY

www.tranzitdisplay.cz – Dittrichova 9, Praha 2

otevírací doba: út, st, čt, pá, so, ne od 12–18 hod.

Ekumenická
Akademie
Praha

KAMENNÝ OBCHOD FAIR&BIO

www.ekumakad.cz – Sokolovská 29, Praha 8

otevírací doba: po, út, st, čt, pá 11–19 hod.

ČESKÁ ČAJOVNA

www.ceskacajovna.webgarden.cz – U Školy 121, Nové Strašecí,

otevírací doba: po, út, st, čt, pá 12–21 hod., so 18–23 hod.

KAVÁRNA TŘI OCÁSCI

www.triocasci.cz – Gorkého 37, Brno

otevírací doba: po, út, st, čt, pá 8–22 hod., so, ne 10–22 hod.

GALERIE BERLINSKEJ MODEL

www.berlinskejmodel.cz – Podplukovníka Sochora 9, Praha 7

otevírací doba: st 18–23 hod., dále v době vernisáží
a veřejných debat

STUDENTSKÝ KLUB K4

www.k4klub.org – Celetná 20, Praha 1

otevírací doba: po, út, st, čt, pá 10–24 hod., so, ne 16–24 hod.

MÁTE TIP NA NOVÉ PRODEJNÍ MÍSTO SOLIDARITY?

Neváhejte a napište nám!

redakce@socsol.cz